

Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi

Elderly Issues Research Journal

Araştırma Makaleler / *Research Articles*

- Ailesinde yaşlı bulunan bireylerin kurum bakımı ve yerinde yaşlanma kavramları hakkındaki düşüncelerinin değerlendirilmesi (Evaluation of the perspectives of individuals with older adults in their families about the concepts of institutional care and ageing in place) / İlknur ÇETİNKAYA & Ali Fuat ERSOY (s. 71-78)
- 65 yaş ve üzeri bireylerde depresyon düzeyinin incelenmesi (Examination of depression levels in individuals aged 65 and over) / Rukuye AYLAZ, Nuri YILDIRIM & Fidan BALKAYA (s. 79-87)
- Hemşirelikte Alzheimer hastalarına yönelik yapılmış lisansüstü tezlerin sistematik incelenmesi (Review of postgraduate dissertations on Alzheimer's patients in nursing care) / Fadime TORU (s. 88-102)

Derleme Makaleler / *Review Articles*

- Yaşlıların dijitalleşme profili ve 'gri dijital şiddet' (Digitalisation profile of the elderly and 'grey digital violence') / Hatice OĞUZ ÖZGÜR (s. 103-113)

e-ISSN 1308-5816

Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi

Elderly Issues Research Journal

Sahibi / Owner

Prof. Dr. Velittin KALINKARA Yaşlı Sorunları Araştırma Derneği adına

Baş Editör / Editor in Chief

Prof.Dr. Kadir ÖZKAYA Pamukkale Üniversitesi

Yardımcı Editörler / Co-Editors

Prof.Dr. Ahu ARICIOĞLU Pamukkale Üniversitesi
Prof.Dr. Nihal BÜKER Pamukkale Üniversitesi

Alan Editörleri / Expert Editors

Prof.Dr. Ahu ARICIOĞLU Pamukkale Üniversitesi
Prof.Dr. Fatma ARPACI Gazi Üniversitesi
Prof.Dr. Nihal BÜKER Pamukkale Üniversitesi
Prof.Dr. Gülay GÜNAY Karabük Üniversitesi
Prof.Dr. Gülüşan ÖZGÜN BAŞIBÜYÜK Akdeniz Üniversitesi
Prof.Dr. Tülay ZORLU Karadeniz Teknik Üniversitesi
Doç.Dr. Işıl PAMUKÇU Süleyman Demirel Üniversitesi
Doç.Dr. Gülay TAŞDEMİR Pamukkale Üniversitesi
Doç.Dr. Buğra YILDIRIM Manisa Celal Bayar Üniversitesi

Yabancı Dil Editörleri / Foreign Language Editors

Prof.Dr. Ayfer AYDINER BOYLU Hacettepe Üniversitesi
Doç.Dr. Çağla ATMACA Pamukkale Üniversitesi
Öğr.Gör.Dr. Çağla TAŞÇI Pamukkale Üniversitesi

Mizanpaj Editörleri / Layout Editors

Prof.Dr. Velittin KALINKARA Pamukkale Üniversitesi
Öğr.Gör. İsmail SARI Pamukkale Üniversitesi

Yayın Kurulu / Editorial Board

Prof.Dr. Harun CEYLAN Yalova Üniversitesi
Prof.Dr. Aylin GÖRGÜN BARAN Hacettepe Üniversitesi
Prof.Dr. Gönül İÇLİ Pamukkale Üniversitesi
Prof.Dr. Şahin KAPIKIRAN Pamukkale Üniversitesi
Prof.Dr. Ayfer KARADAKOVAN Ege Üniversitesi
Prof.Dr. Murat ŞENTÜRK İstanbul Üniversitesi
Prof.Dr. Ufuk YAĞCI Pamukkale Üniversitesi
Prof.Dr. Tülay ZORLU Karadeniz Teknik Üniversitesi
Doç.Dr. Antonio CARVALHO Politeknik Üniversitesi / İtalya
Doç.Dr. SKM ERNİYASIH Muhammadiyah Jakarta Üniversitesi / Endonezya
Doç.Dr. Sakineh Nouri SAEIDLou Urmia Üniversitesi/İran

Yaşlı Sorunları Araştırma Derneği / Elderly Issues Research Association, Turkey

İletişim Adresi / Yaşlı Sorunları Araştırma Derneği, Siteler Mahallesi 6212 sok. No:21/C
Güner Apt. Zemin Kat, 20160 Pamukkale / Denizli

Tel: +90 530 4758377 **Web:** <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yasad> **E-posta:** yaslisorunlaridergisi@gmail.com

Danışma Kurulu *Advisory Board*

- Prof.Dr. Esat ADIGÜZEL / Pamukkale Üniv.
Prof.Dr. Semra AKAR ŞAHİNGÖZ / Gazi Üniv.
Prof.Dr. Mükerrerem ARSLAN/ Ankara Üniv
Prof.Dr. Emine ASLAN TELCİ / Pamukkale Üniv.
Prof.Dr. Serpil AYTAÇ / Fenerbahçe Üniv.
Prof.Dr. Hasan Hüseyin BAŞIBÜYÜK / Akdeniz Üniv.
Prof.Dr. Yener BEKTAŞ / Nevşehir HBV Üniv.
Prof.Dr. Ayşe BEŞER / Koç Üniv.
Prof.Dr. Naile BİLGİLİ / Gazi Üniv.
Prof.Dr. Nazmi BİLİR / Hacettepe Üniv
Prof.Dr. Melih BULUT
Prof.Dr. Ayşe CANATAN / Hacı Bayram Veli Üniv.
Prof.Dr. F. Pınar ÇAKIROĞLU / Ankara Üniv.
Prof.Dr. Tunç DEMİRBİLEK / Dokuz Eylül Üniv.
Prof.Dr. Nilüfer ÇETİŞLİ KORKMAZ / Pamukkale Üniv.
Prof.Dr. Aybala DEMİRCİ AKSOY / Kastamonu Üniv.
Prof.Dr. Zeynep ERDOĞAN / Ankara Üniv.
Prof.Dr. Şenel ERGİN / Dokuz Eylül Üniv.
Prof.Dr. Sibel ERKAL / Hacettepe Üniv.
Prof.Dr. Sevgisun KAPUCU / Hacettepe Üniv
Prof.Dr. Asiye KARTAL / Pamukkale Üniv.
Prof.Dr. Nilüfer KORKMAZ YAYLAGÜL / Akdeniz Üniv.
Prof.Dr. Özlem KÖRÜKÇÜ / Pamukkale Üniv.
Prof.Dr. Aliye MANDIRACIOĞLU / Ege Üniv.
Prof.Dr. Sema OĞLAK / Adnan Menderes Üniv.
Prof.Dr. Fatma ÖZ / Girne Üniv.
Prof.Dr. Ayşe Özfer ÖZÇELİK / Ankara Üniv.
Prof.Dr. Özlen ÖZGEN / Atılım Üniv.
Prof.Dr. Hülya ÖZTOP / Hacettepe Üniv.
Prof.Dr. Ayşe Sezen SERPEN / Ankara Üniv.
Prof.Dr. Metin Saip SÜRÜCÜOĞLU / Uluslararası Kıbrıs Ü
- Prof.Dr. Hande ŞAHİN / Kırıkkale Üniv.
Prof.Dr. Sevnaz ŞAHİN / Ege Üniv.
Prof.Dr. H. Elçin TEZEL / Bahçeşehir Üniv.
Prof.Dr. Zeynep TEZEL / Kırıkkale Üniv.
Prof.Dr. Osman TUTAL / Eskişehir Teknik Üniv.
Prof.Dr. Ş. Reyhan UÇKU / Dokuz Eylül Üniv.
Prof.Dr. Mustafa YAKAR / Süleyman Demirel Üniv.
Prof.Dr. Mehmet ZENCİR / Ata Soyer Sağlık ve Pol. Okulu
Doç.Dr. Gülbahar ARSLAN KORKMAZ / Pamukkale Ün.
Doç.Dr. Taner ARTAN / İstanbul Cerrahpaşa Üniv.
Doç.Dr. Bahtiyar ERASLAN ÇAPAN / Anadolu Üniv.
Doç.Dr. Seher ERSOY QUADIR / Necmettin Erbakan Ün.
Doç.Dr. Davuthan GÜNAYDIN / Namık Kemal Üniv.
Doç.Dr. Hatice Emel İNCİ / Pamukkale Üniv.
Doç.Dr. Cengiz KILIÇ / Atatürk Üniv.
Doç.Dr. Hamza KURTKAPAN / Nevşehir HBV Üniv.
Doç.Dr. Meltem ORAL / Atatürk Üniv.
Doç.Dr. Habibe SARI / Pamukkale Üniv.
Doç.Dr. Feryal SÖYLEMEZOĞLU / Ankara Üniv.
Doç.Dr. Raziye ŞAVKIN / Pamukkale Üniv.
Doç.Dr. Özlem TAGAY / Mehmet Akif Ersoy Üniv.
Doç.Dr. Arzu TAŞDELEN / Akdeniz Üniv.
Doç.Dr. Nil TEKİN / Sağlık Bilimleri Üniv. (İzmir)
Dr.Öğr.Ü. Gökhan BAYRAK / Bursa Teknik Üniv.
Dr.Öğr.Ü. Seval GÜVEN / Hacettepe Üniv.
Dr.Öğr.Ü. Havva KAÇAN SOFTA / Kastamonu Üniv.
Dr.Öğr.Ü. Yıldız ÖZTAN ULUSOY / Kocaeli Üniv.
Dr.Öğr.Ü. Sevda ÖZÜTÜRKER / Erzincan BY Üniv.
Dr.Öğr.Ü. Meryem SALMAN / Siirt Üniv.
Dr.Öğr.Ü. Sergender SEZER / Muğla Sıtkı Koçman Üniv.
Dr.Öğr.Ü. Gülbanu ZENCİR / Pamukkale Üniv.

İndeks / Index

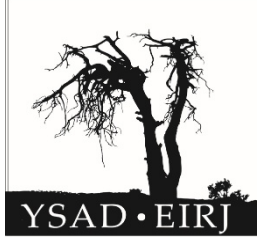

Yaşlı Sorunları Araştırma Derneği / Elderly Issues Research Association, Turkey

İletişim Adresi / Yaşlı Sorunları Araştırma Derneği, Siteler Mahallesi 6212 sok. No:21/C
Güner Apt. Zemin Kat, 20160 Pamukkale / Denizli

Tel: +90 530 4758377 **Web:** <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yasad> **E-posta:** yaslisorunlaridergisi@gmail.com

e-ISSN 1308-5816

Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi

Elderly Issues Research Journal

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Araştırma Makaleler / Research Articles

- Ailesinde yaşlı bulunan bireylerin kurum bakımı ve yerinde yaşlanma kavramları hakkındaki düşüncelerinin değerlendirilmesi** (Evaluation of the perspectives of individuals with older adults in their families about the concepts of institutional care and ageing in place) / İlkur ÇETİNKAYA & Ali Fuat ERSOY 71-78
- 65 yaş ve üzeri bireylerde depresyon düzeylerinin incelenmesi** (Examination of depression levels in individuals aged 65 and over) / Rukuye AYLAZ, Nuri YILDIRIM & Fidan BALKAYA 79-87
- Hemşirelikte Alzheimer hastalarına yönelik yapılmış lisansüstü tezlerin sistematik incelenmesi** (Review of postgraduate dissertations on Alzheimer's patients in nursing care) / Fadime TORU 88-102

Derleme Makaleler / Review Articles

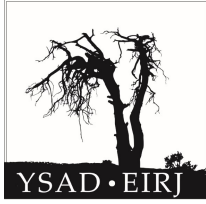
- Yaşlıların dijitalleşme profili ve 'gri dijital şiddet'** (Digitalisation profile of the elderly and 'grey digital violence') / Hatice OĞUZ ÖZGÜR 103-113

Yaşlı Sorunları Araştırma Derneği / Elderly Issues Research Association, Turkey

İletişim Adresi / Yaşlı Sorunları Araştırma Derneği, Siteler Mahallesi 6212 sok. No:21/C

Güner Apt. Zemin Kat, 20160 Pamukkale / Denizli

Tel: +90 530 4758377 Web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yasad> E-posta: yaslisorunlaridergisi@gmail.com

YAŞLI SORUNLARI ARAŞTIRMA DERGİSİ (YSAD)
Elderly Issues Research Journal (EIRJ)
17(2), 71-78 (2024)
ISSN 1308-5816
http://dergipark.gov.tr/yasad
DOI:10.46414/yasad.1493308

ARAŞTIRMA MAKALE

Ailesinde Yaşlı Bulunan Bireylerin Kurum Bakımı ve Yerinde Yaşlanma Kavramları Hakkındaki Düşüncelerinin Değerlendirilmesi

İlknur ÇETİNKAYA^{1a} & Ali Fuat ERSOY^b

^aKarabük Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fak. Sosyal Hizmet Bölümü Karabük / Türkiye

^bKarabük Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fak. Sosyal Hizmet Bölümü Karabük / Türkiye

ORCID: [0009-0002-2069-8437](https://orcid.org/0009-0002-2069-8437) / ORCID: [0000-0001-7665-6741](https://orcid.org/0000-0001-7665-6741)

ÖZET

Yaşlılık, yaşam süresinin ileri dönemlerini ve bireylerin bu dönemde geçirdiği değişimleri tanımlayan bir kavramdır. Çevresiyle birlikte değişen ve dönüşen bireyin yaşı ilerledikçe, yaşamında bazı sosyal sorunlar ortaya çıkmaktadır. Tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş sürecinde büyük dezavantajlar yaşayan yaşlılar sağlık, barınma, bakım ve istihdam gibi sorunların yanı sıra psikolojik sorunlarla da karşı karşıya kalmaktadır. Karşılaşılan bu sorunlarla baş etme konusunda da aile ve sosyal çevrenin desteği önem arz etmektedir. Bu çalışmanın amacı ise ailesinde yaşlı yetişkin olan bireylerin yaşlılığı, yaşlı bireye, kurum bakımına ve yerinde yaşlanma kavramlarına dair düşüncelerini incelemektir. Çalışma nitel araştırma deseninde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubu, 18 yaşından büyük ve ailesinde yaşlı yetişkin bulunan bireylerden oluşmaktadır. Bu kapsamda ailesinde yaşlı yetişkin bulunan 6'sı erkek 5'i kadın olmak üzere 11 katılımcıyla görüşülmüştür. Veri toplamak için yarı-yapılandırılmış bir görüşme formu tasarlanmış, katılımcılarla yapılan görüşmeler bu formdan yararlanılarak gerçekleştirilmiştir. Toplanan verilerin analiz edilmesinin ardından yaşlılığa karşı tutum, ailedeki yaşlının ifade ettiği anlam, kurum bakımına ilişkin bilgi durumu ve bakım verme ile ilgili görüşler olmak üzere dört tema ortaya çıkmıştır. Bu çalışmanın sonucunda; katılımcıların yaşlılığa dair duygu, düşünce ve tutumları, yerinde yaşlanma ve kurum bakımına dair ne kadar bilgi sahibi oldukları tartışılmıştır. Çalışmanın, ülkemizdeki yaşlı kurum ve kuruluş hizmetlerine olan algının geliştirilmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

MAKALE GEÇMİŞİ

Geliş 31 Mayıs 2024
Kabul 16 Ekim 2024

ANAHTAR KELİMELER

Yaşlılık
Barınma
Yerinde yaşlanma
Kurum bakımı

Evaluation of the Perspectives of Individuals with Older Adults in Their Families about the Concepts of Institutional Care and Ageing in Place

ABSTRACT

Old age is a concept that defines the later periods of life span and the changes that individuals undergo in this period. As the individual, who changes and transforms with his/her environment, grows older, some social problems arise in his/her life. The older adults, who have experienced great disadvantages in the process of transition from an agricultural society to an industrial society, have faced psychological problems as well as problems such as health, housing, care and employment. The support of family and social environment is important in coping with these problems. Thus, the aim of this study is to examine the perspectives of individuals who have older adults in their families about the concepts of old age, older adults individuals, institutional care and ageing in place. The study was conducted in qualitative research design. The study group of the research consisted of individuals who were over the age of 18 and had older adults in their families. In this context, 11 participants- six males and five females- were interviewed. A semi-structured interview form was designed to collect data, and the interviews with the participants were conducted via this form. After analyzing the collected data, four themes emerged: attitudes towards old age, the meaning of having older adults in the family, knowledge about institutional care and views on caregiving. As a result of this study, the participants' feelings, thoughts and attitudes towards old age, their knowledge levels about ageing in place and institutional care are discussed. It is thought that the study is important in terms of improving the perceptions about older adults-related institutions and organization services in our country.

ARTICLE HISTORY

Received 31 May 2024
Accepted 16 October 2024

KEYWORDS

Ageing
Housing
Ageing in place
Institutional care

¹ Sorumlu Yazar E-mail: ilknur.ctnky1@gmail.com

Makalenin Kaynak Olarak Gösterimi (Cite): Çetinkaya, İ., & Ersoy, A. F. (2024). Ailesinde yaşlı bulunan bireylerin kurum bakımı ve yerinde yaşlanma kavramları hakkındaki düşüncelerinin değerlendirilmesi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD) / Elderly Issues Research Journal (EIRJ)*, 17(2), 71-78.

1.GİRİŞ

Yaşlılık, insan yaşamının son evresi olarak kabul edilen bir süreçtir (Kalınkara, 2021:7). Doğum artış hızındaki yavaşlama, tıp alanında yaşanan gelişmeler sonucunda ölümcül zannedilen hastalıkların tedavi edilebiliyor olmasıyla insan ömrünün uzaması ve bu tedavilerle ölüm oranlarının azalması demografik yapıda önemli değişiklikler meydana getirmiştir. Yaşam süresinin uzamasıyla birlikte de yaşlılık olgusu bu yüzyılın sosyal sorunlarından biri haline gelmiştir (Bayır & Duyan, 2016:159). Doğurganlık ve ölüm hızındaki yaşanan değişimlerin sonucu olarak, yaşlı nüfusun, toplam nüfus içindeki payı da artmıştır (Uysal, Durmaz, Ali, Erbaş, Zeki, Başpınar, Çiftçi, vd., 2016:21).

Sosyal hizmetin çalışma alanlarından biri olan yaşlılık; gerontolojik sosyal hizmet bünyesinde incelenmekte, yaşlı yetişkinler ile ailelerinin yaşam kalitesinin artırılması ve aileyle yaşlı yetişkinin güçlendirilmesi üzerine uygulamalar yapılmaktadır (Bayır & Duyan, 2016:161). Yaşam döngüsünün bu döneminde birey, giderek aileye bağımlı bir hale gelmektedir. Türkiye’de yaşanan kentleşme ve kırdan kente göçün bir sonucu olarak toplumsal yapı değişmiş, bireysellik ön plana çıkmış ve yaşlıları koruyup gözettiği varsayılan geniş aile yapısı yerini çekirdek aile dediğimiz yapıya bırakarak, aile kurumu giderek yaşlı için bir güvence olmaktan çıkmıştır (Arpacı & Ersoy, 2009:88; Onat, 2002:38). Aile yapısında meydana gelen bu dönüşümden duygusal olarak en çok yaşlılar etkilenmektedir, geleneksel koşullarda büyüyen ve sosyalleşen bu bireyler için modern hayata uyum sağlamak zor ve sorunlu bir süreç anlamına gelmektedir (Altunay & Özkul, 2022:1014).

Gelişmiş batı ülkelerinde yaşlıların sorunlarına çözüm olması amacıyla geliştirilen en eski ve en yaygın sosyal hizmet programı kurum bakımındır. Bir yaşlının kurum bakımına yerleşme fikrinin kolay kabul edilebilir bir durum olmadığı taranan alan yazın bilgilerinde mevcuttur (Kalınkara, 2021:279). Türk toplumunda kurum bakımı yaşlı birey açısından olumlu olsa bile, sosyal çevre tarafından bir facia yaşanmış gibi algılanır. Bu sebeple daha geleneksel bir model olan aileyle birlikte yaşlanmak ve ömrün bu şekilde tamamlanması toplumumuzda genel geçer bir durumdur.

Yaşlı bir yetişkinin aile yanında veya kendi evinde, sosyal çevresiyle birlikte yaşlanması “yerinde yaşlanma” kavramı ile tanımlanmaktadır. Yerinde yaşlanma, sosyal destek sağlanması ve daha bağımsız hareket etme şansının fazla olması nedeniyle yaşlı yetişkinler tarafından fazlasıyla tercih edilen bir modeldir. Yerinde yaşlanma hem politikacılar hem de toplum tarafından desteklenen bir yaklaşımdır (Kalınkara & Kapıkıran, 2017:55). Kurum bakımı ise, barınma problemi yaşayan ve korunma ihtiyacı olan

yaşlıların iyi olma halini arttırmaya yönelik bir hizmet türüdür (Kalınkara, 2021:279). Yerinde yaşlanma kavramı sosyal ve ekonomik açıdan mantıklı bir davranış gibi görünse de, ailedeki kuşaklar arası uyum yerinde yaşlanma üzerine etkili olan bir durumdur (Alpay & Çapcıoğlu, 2019:1951).

Arpacı & Ersoy (2009:96) tarafından yürütülen bir çalışmanın sonucunda evde yaşayan yaşlı yetişkinlerin kurum bakımına karşı olumsuz bir bakış açısına sahip oldukları, huzurevinde yaşamayı düşünmedikleri ortaya konmuşken; Öğüt, Düzen & Polat (2017:526) tarafından yapılan bir çalışmada huzurevinde kalan yaşlı yetişkinlerin kaldıkları ortamdaki memnun oldukları, ancak kendi evlerinde ve sosyal çevrelerinde; eşleriyle, çocuklarıyla yaşadıkları zamanı özledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmaların bulguları bir durumu deneyimleyen ve deneyimlemeyen bireyler arasındaki görüş farklılıklarına dikkat çekmektedir.

Bu çalışma bireylerin yerinde yaşlanma ve kurum bakımına yerleşme ile ilgili duygu, düşünce ve tutumlarının anlaşılması, yanlış bilinen durumlara ilişkin bilgi verilmesi açısından önemlidir. Taranan alan yazın bilgisinde gençlerin yaşlılara, yaşlıların ise kurum bakımına yerleşmeyle ilgili tutumlarını içeren çalışmalar (Arpacı & Ersoy, 2009; Karaağaç Temel & Yıldırım, 2019; Öğüt vd. 2017) olmasına karşın, yerinde yaşlanma ve kurum bakımı kavramlarını aile bireylerinin bakış açılarıyla bir arada inceleyen bir çalışmaya rastlanmadığından araştırmacı tarafından bu çalışmanın yürütülmesine gerek görülmüştür. Çalışma, ailesinde yaşlı yetişkin bulunan bireylerin yerinde yaşlanma ve kurum bakımına ilişkin bakış açılarını değerlendirmek amacıyla yapılmıştır.

2.YÖNTEM

Bu çalışma nitel araştırma olarak gerçekleştirilmiştir.

2.1.Çalışma Grubu

Çalışmada yer alan katılımcılar Karabük ilinde ve Safranbolu ilçesinde ikamet eden, ailesinde yaşlı yetişkin bulunan 18 yaş ve üzeri bireylerdir. Çalışma grubuna on beş katılımcı alınması planlanmış ancak veri doygunluğu sağlandığı gerekçesiyle beş kadın ve altı erkek olmak üzere on bir kişi araştırma kapsamına alınmıştır. Bir katılımcı hariç, diğer katılımcılar sürekli olarak bir yaşlı bireyle yaşamamaktadır ancak ailelerindeki yaşlıların günlük hayatlarında bir yeri vardır. Katılımcıların yaş ortalaması 31’dir. Katılımcılara ilişkin detaylı bilgi “Bulgular ve Tartışma” bölümündeki Tablo.2’de mevcuttur.

2.2.Veri Toplama Yöntemi ve Süreci

Çalışmaya dahil edilen katılımcılar; ailesinde yaşlı bir yetişkin bulunan ve 18 yaşından büyük

katılımcılardır. Ailesinde yaşlı bir yetişkin bulunmayan veya 18 yaşından küçük hiç kimse bu çalışmada yer almamaktadır. Çalışmadaki veriler, ailesinde yaşlı yetişkin bulunan 18 yaş ve üzeri bireylerden yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanarak toplanmıştır. Bu çalışmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formunun ilk hali araştırmacı ile bir klinik psikolog arasında yapılan istişareler sonucunda tasarlanmış, tasarlanan sorular alanda çalışan iki sosyal hizmet uzmanının değerlendirmeleriyle revize edilmiş ve konuyla ilgili çalışan iki sosyal hizmet akademisyeninden görüş alınarak soruların taslak formu oluşturulmuştur.

Araştırmacı oluşturulan taslak form ile birlikte 21 Kasım 2023 tarihinde ilk pilot görüşmesini gerçekleştirmiş ve araştırma sorularına son halini vermiş ve görüşme yapmaya devam etmiştir. Katılımcılara yaşlılığın onlar için ne ifade ettiği, bir yaşlıya karşı nasıl görev ve sorumluluk hissettikleri, ailelerindeki yaşlı bireyin onlar için ne anlam ifade ettiği, yaşlı bireyle vakit geçirirken neler hissettikleri ve bir yaşlının kurum bakımına yerleştirilmesine ilişkin olarak ne düşündükleri gibi sorular yöneltilmiştir. Katılımcılarla yapılan görüşmeler, derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Araştırma verileri 21 Kasım 2023 – 10 Şubat 2024 tarihleri arasında toplanmıştır. Toplamda 11 derinlemesine görüşme yapılmış, yapılan görüşmelerin ses kayıtları katılımcıların izni dahilinde

alınmıştır. Her bir görüşmeden önce katılımcılara bilgilendirilmiş gönüllü onam formu imzalatılmış ve sosyo-demografik bilgilerini içeren bir form doldurmaları istenmiştir. Görüşmeler katılımcıların evlerinde ve iş yerlerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı 11 görüşmeden sonra veri doygunluğuna ulaştığı gerekçesiyle görüşme yapmayı sonlandırmıştır.

2.3.Verilerin Analizi

İlk olarak 11 katılımcıdan elde edilen ses kayıtlarının transkripti araştırmacı tarafından yazılmış ve katılımcılar K1, K2... K11 şeklinde kodlanmıştır. Ses kayıtları tekrar dinlenerek ve yazıya geçirilmiş metin okunarak çalışmada sıklıkla tekrarlanan durumlar not edilmiş böylece araştırmanın temaları oluşturulmuştur. Toplanan veriler üzerinde tümevarımcı içerik analizi yapılmış, mevcut olan kavram ve temaları bu şekilde belirlenmiştir. Tümevarımcı içerik analizi, toplanan verilerin kavramsallaştırılması ve kavramsallaştırılan verilerin mantıksal bir biçimde düzenlenmesidir (Yıldırım & Şimşek, 2021:249).

3.BULGULAR VE TARTIŞMA

Yapılan analiz sonucunda yaşlılığa karşı tutum, ailedeki yaşlının ifade ettiği anlam, bakım verme ile ilgili görüşler ve kurum bakımına ilişkin bilgi durumu olmak üzere dört tema ortaya çıkmıştır. Temalara ilişkin alt temalar ise Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1. Alt temalar

Yaşlılığa Karşı Tutum	- Tecrübe - Reflekslerde yavaşlama - İnziva
Ailedeki Yaşlının İfade Ettiği Anlam	- Endişe - Sorumluluk - Aile bağları - Kontrol etme ihtiyacı - Vicdani yaklaşım
Bakım Verme ile İlgili Görüşler	- Sevgi - Aidiyet - Evde bakım
Kurum Bakımına İlişkin Bilgi Durumu	- Olumsuz tutum - Zorunluluk hali - Detaylı bilgi eksikliği

Metinde, katılımcılardan alınan cevaplara, doğrudan alıntı yapılarak yer verilmiştir. Araştırma süresince elde edilen verilerin altında yatan anlamların daha açık şekilde ortaya konması ve bulguların okuyucu tarafından daha kolay anlaşılması için verilerin

analizinde tümevarımcı içerik analizi tercih edilmiş ve bu doğrultuda katılımcıların verdiği cevaplara araştırmacının yorumları eklenerek bulgular kısmında yer verilmiştir (Yıldırım & Şimşek, 2021:250).

Tablo 2. Katılımcıların sosyo-demografik bilgileri

Katılımcı	Cinsiyet	Medeni Durum	Yaş	Meslek	Eğitim Durumu	Yaşlı ile Yakınlık Derecesi
K1	Erkek	Bekar	24	Kasap	Ön lisans	Torunu
K2	Kadın	Evli	52	Esnaf	Lise	Kızı
K3	Kadın	Bekar	29	Fizyoterapist	Ön lisans	Torunu
K4	Kadın	Bekar	21	Öğrenci	Lise	Torunu
K5	Erkek	Bekar	24	Oto yıkama	Ön lisans	Torunu
K6	Erkek	Bekar	22	İmam-hatip	Lise	Torunu
K7	Erkek	Evli	39	Güvenlik Görevlisi	Ön lisans	Oğlu
K8	Erkek	Evli	36	Öğretmen	Lisans	Oğlu
K9	Kadın	Evli	32	Ev Hanımı	Ön Lisans	Gelini
K10	Kadın	Evli	33	Ev Hanımı	Ortaokul	Kızı
K11	Erkek	Evli	35	Kurgu Yönetmeni	Lisans	Damadı

Tablo 2’de yer alan katılımcı bilgileri doğrultusunda, araştırmaya katılanların 6’sı erkek (K1, K5, K6, K7, K8 ve K11) 5’i ise kadındır (K2, K3, K4, K9ve K10). Katılımcıların yaş ortalaması daha önce bahsedildiği üzere 31’dir. Katılımcıların biri ortaokul (K10), üçü lise (K2, K4, K6) beşi ön lisans (K1, K3, K5, K7, K9) ikisi ise lisans (K8, K11) mezunudur. K4 ise ön lisans öğrenim hayatına devam etmektedir. 5 katılımcının (K1, K3, K4, K5, K6) yaşlı yetişkinle ilişkisi dede-torun veya babaanne/anneanne-torun ilişkisi şeklindedir, 2 katılımcı yaşlı yetişkinin kızı (K2, K10), 2 katılımcı yaşlı yetişkinin oğlu (K7, K8), 1 katılımcı yaşlı yetişkinin gelini (K9) ve bir katılımcı (K11) yaşlı yetişkinin damadıdır. Katılımcıların 6’sı evli (K2, K7, K8, K9, K10, K11) 5’i bekindir (K1, K3, K4, K5, K6). 2 katılımcı ev hanımı (K9, K10) ve 1 katılımcı öğrenci (K4) olmakla birlikte diğer katılımcıların hepsi çalışma hayatında aktif şekilde rol almaktadır.

3.1.Yaşlılığa Karşı Tutum

Yaşlılığa karşı tutum teması katılımcıların yaşlılığa ilişkin hisleri, düşünceleri ve yaşlılık algıları çerçevesinde şekillenmiştir. Katılımcıların çoğunluğu yaşlılığı bir başkasına muhtaç olma, reflekslerin yavaşlaması, hareketin azalması, sevdikleriyle geçirdikleri vaktin daralması, tek kalma korkusu şeklinde ifade ederek olumsuz görüşler belirtmiştir. Yalnızca K1 ve K10 yaşlılığa karşı olumlu bir görüş bildirmiştir. K1 yaşlılığı *“Huzur olabilir. Tecrübe de olabilir”* şeklinde; K10 ise *“Yaşlanınca sanki aile kavramının daha çok oturacağını düşünüyorum.”* şeklinde tanımlamıştır. K3 ise *“Valla doğrusunu söylemek gerekirse pek fazla olumlu çağrıştırdığı bir şey yok. Yani onlarla geçirdiğim süre azalıyor çünkü öyle düşünüyorum”* diyerek sevdikleriyle geçirdiği sürenin azalmasından açıkça yakınan tek katılımcı olmuştur.

Karaağaç vd. (2019:34), 120 öğrencinin katılımıyla, gençlerin yaşlılığa ilişkin görüş ve düşüncelerini inceledikleri bir araştırmada, gençlerin % 86,7’sinin yaşlılıkta fiziksel gücün azaldığını düşündüğü ortaya konmuştur. Bu düşünce ile mevcut çalışmanın

bulgularında yer alan yaşlılıkta reflekslerin yavaşlaması, hareketin sınırlı haline gelmesi gibi ifadeler birbirini destekler niteliktedir. Aközer vd. (2011:115) yürüttükleri araştırma kapsamında görüştüğü yaşlı yetişkinlerin vakitlerini evde geçirdikleri ve dışarıya çıkmayı pek tercih etmedikleri sonucuna ulaşmışlardır. Ulaşılan sonuç, bu çalışmada yer alan katılımcıların yaşlılık tutumlarıyla da uyumaktadır.

K2 haricindeki diğer katılımcılar yaşlılığın gençliğe nazaran daha sakin bir mekanda, çalışma hayatından uzak, doğaya yakın, ibadetle ve aileleriyle birlikte geçirilmesi gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir. K2 ise *“Ben sağlığım el verdikçe gezmek dolaşmak istiyorum yaşlılığımda, yaşlılarla gidebileceğim turlar olur diye düşünüyorum”* diyerek aktif bir yaşlılıktan bahseden tek katılımcı olmuştur.

İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu’nda aktif öğrenim gören 480 öğrenciyle yapılan bir çalışmada, sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencilerinin yaşlılık kavramı ve yaşlılar hakkındaki düşüncelerinin belirlenmesine yönelik çalışılmış ve öğrencilere yaşlılığın çağrıştırdığı kavram sorulmuştur (Yetiş & Gürbüz, 2018:28). Bu soruya öğrencilerin % 63.8’i şefkat, % 35.3’ü hastalık, % 40.9’u ise güçsüzlük cevabını vermiştir. Elde edilen bulgular, Altay & Aydın (2015) tarafından yürütülen ve hemşirelik öğrencileriyle gerçekleştirilen bir çalışmanın bulgularıyla karşılaştırılmıştır. Hemşirelik öğrencileri yaşlılık denince akıllarına % 29.2 oranında yalnızlık, % 26.2 oranında bağımlılık ve % 17.4 oranında şefkat geldiğini ifade etmiştir (Yetiş & Gürbüz, 2018:30). Bu çalışmada katılımcılara sorulan yaşlılık sizin için ne ifade ediyor sorusunun, örnek gösterilen iki çalışmanın bulgularıyla örtüştüğü ve katılımcıların görüşlerinin birbirine yakın olduğu anlaşılmıştır. Bahsedilen iki çalışmada olduğu gibi, bu çalışmada da katılımcıların verdiği cevaplar doğrultusunda yaşlılık sürecinin genellikle olumsuz olarak değerlendirildiği, yaşamın bu döneminde kişinin aktif bir halden pasif ve bağımlı bir hale gelmesinin kaçınılmaz olarak görüldüğü anlaşılmıştır. Tüm bu görüşlerin Cumming ve Henry’nin geri

çekilme kuramını destekler nitelikte olduğu düşünülmektedir (Üçok, 2018:454).

3.2. Ailedeki Yaşlının İfade Ettiği Anlam

Yaşlılık konusu ele alınırken ailenin bu süreçteki yeri ilk olarak incelenen konudur (Güven, 2000:93). Aileden gelen sosyal desteğin, sevgi ve şefkatin yaşlılıkta şüphesiz önemli bir yeri vardır. Aydınlar Boylu ve Günay (2018:1358) tarafından yürütülen bir araştırmada, yaşlı yetişkinlerin birlikte yaşadığı bireylerden, akrabalarından ve çocuklarından algıladıkları sosyal desteğin, görüşme sıklıklarına bağlı olduğu, yani sosyal destek ve görüşme sıklığı arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya konmuştur. Bu çalışmada da aynı evde veya birbirine yakın konumlarda yaşayan katılımcıların yaşlı bireyle sık sık vakit geçirdiği, yaşlı yetişkine uzak bir mesafede yaşayan katılımcıların belli bir rutine bağlı olmamak kaydıyla yüz yüze görüşmeye çalıştıkları, yüz yüze görüşmezlerse telefonla veya görüntülü görüşmelerle iletişimde kaldıkları öğrenilmiştir. Katılımcıların ailelerindeki yaşlı bireyle vakit geçirmekten keyif aldıkları, mutlu oldukları ancak bazen vakit geçirmekten sıkılabildikleri, görüşemediklerinde endişe, özlem ve merak gibi duygular yaşadıkları, kontrol etme güdüsüyle hareket ettikleri, kendilerini onlarla ilgilenme ve bakım verme konusunda sorumlu hissettikleri anlaşılmıştır.

K2 şu an annesiyle olan ilişkisini *"Hep elim annemin üzerinde, onun annesi ben gibiyim yani şu anda."* diyerek özetlemiştir. Sekiz ay öncesine kadar ailesiyle birlikte yaşadığını, ancak şu an işi dolayısıyla farklı bir şehirde olduğunu ifade eden K5 babaannesiyle iletişiminden şöyle bahsetmiştir: *"Şu an hani böyle biraz daha tabii alışılmışın dışında şeyler olduğu için, ister istemez bi üzümlük bi arayış içerisinde oluyorum ama onu artık görüntülü konuşarak, telefonla konuşarak öyle kapatmaya çalışıyoruz."* K9 ailesindeki yaşlı yetişkinlerle vakit geçirdiği zaman dilimine manevi bir açıdan yaklaşmamış *"Bakım vermekle yükümlü, daha konforlu bir hayat sunmam gerektiği hissiyatıyla hareket ediyorum diyebilirim"* şeklinde bir ifade kullanarak, ailesindeki söz konusu yaşlı yetişkinlerin kendisi için bir sorumluluk anlamına geldiğini ifade etmiştir. K6 ise diğer katılımcılardan farklı olarak şimdiki zaman ilişkilerini değerlendirmek yerine gelecek hakkındaki düşüncelerinden bahsetmiştir. K6 şu an ailesindeki yaşlı yetişkinlerle ilgilenmelerinin kendi yaşlılıklarında onlara olumlu olarak geri döneceği inancına sahip olduğunu söylemiş, bunu da şu cümlelerle: *"Mutlu oluyorum onlara baktığımız için, çünkü ilerde biz de yaşlanacağız, bize de böyle hayırlı evlatlar nasip olur inşallah."* ifade etmiştir.

Bazı katılımcılar (K1, K3, K5 ve K6) anneanne, babaanne ve dedelerini; anne babalarıyla eşit tuttuklarını hatta daha ileri bir bağları olduğunu söylemişlerdir. Ailelerindeki yaşlı yetişkinin kendisinde çok fazla emeği olduğunu belirten K1 anneanesi için: *"O çok derin nasıl anlatabilirim, aynı annem gibi ya, onu annemden de ayıramam, annem ne kadar yetiştirdiyse bizi, o da bizi o kadar fazla yetiştirdi, hiçbir şeyimizi eksik etmedi, o yüzden o çok farklı, farklı bir yeri var onun, hani düz bir anneanne deyip geçemem."* diyerek ailesindeki yaşlı bireye ne

kadar çok değer verdiğini ifade etmiştir. K3 anneanesi için *"Annemden ayırt etmem, dedemi de babamdan ayırt etmezdim. O kadar yakınızdır"* diyerek aralarında güçlü bir ilişki olduğunu belirtmiştir. K5 babaannesi için *"anne yarısı"* ifadesini kullanmış, K6 ise *"Annem babam neyse babaannem de onlardan farkı yoktur, hatta onlardan önde gelir benim için"* demıştır. Bu doğrultuda katılımcıların ailelerindeki yaşlı yetişkinlere minnet duyduğu ve yaşlı bireyin onlar için kıymetli bir anlamı olduğu yorumu yapılabilmektedir.

Karaağaç vd. (2019:35), yaptıkları çalışmada gençlere yaşlılarla birlikte yaşama isteklerini sormuş ve %48 oranında yaşlıları sevdikleri, deneyimlerinden faydalanabildikleri için birlikte yaşamak isteyecekleri cevabını almışlardır fakat yaşlılarla birlikte yaşamak istemediğini ifade edenler de vardır. Yaşlılarla birlikte yaşamak istemediğini belirten gençlerin, yaşlılarla anlaşamama, yaşlıları huysuz ve sıkıcı bulma gibi nedenlerden dolayı birlikte yaşamaya olumsuz yaklaştıkları düşünülmektedir. Bu çalışmanın sonucuna istinaden, yaşlı yetişkinle genç aile bireyi arasındaki bağın yaşlılığa karşı tutumu belirlemede önemli bir etken olduğu yorumu rahatlıkla yapılabilmektedir. Yaşlı bir yetişkinle aynı evi paylaşmak istemeyen bir aile bireyinin olması durumu; yaşlının incinmesine, mağdur edilmesine hatta bakım ve barınma problemi yaşamasına ortam hazırlayabilir. Öz (2002:20)'e göre bir ailede yaşlı yetişkin ne kadar sevilen ve saygı duyulan, değerli bir konumda olursa, o ailede yetişen çocuk da yaşlı yetişkine karşı algısını olumlu yönde geliştirecek, kendinden sonraki nesillere de bu şekilde aktaracaktır.

Tüm bunları göz önünde bulundurarak, bir bireyin yaşlılık dönemindeki ilişkilerinin onu sosyal, maddi ve manevi açıdan etkilediği, aile içi ilişkilerin yaşlı yetişkine yüklenen anlamda en önemli faktör olduğu sonucuna varılmıştır.

3.3. Bakım Verme ile İlgili Görüşler

Aile bireyleri yaşlı bakımında önemli bir yer tutar. Koyuncu Yaşar (2009:96) tarafından yapılan araştırmaya göre bir ailede yaşlı yetişkine bakım vermekle yükümlü bireyin en belirgin özellikleri evli, kadın ve ev hanımı olmasıdır. Araştırmadan elde edilen bu bulgu ülkemizde bakım verme yükünün ailelerde, aile içinde de kadının üzerinde olduğunu doğrular niteliktedir.

Bu araştırmadaysa katılımcıların yaşlı yetişkinlerin günlük işlerine yardım etme, onlara hürmet etme, saygılı ve kibar davranma, maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılama, adeta bir çocukla ilgilenir gibi yaşlı bireylerle ilgilenme, onları mutlu ve memnun etme gibi düşüncelere sahip olduğu anlaşılmıştır. K10 ailesindeki yaşlıya karşı hissettiği sorumluluğu *"Bence en önemlisi onları sevdiğimizi hissettirmeliyiz, onlara sanki bi yük gibi bakmamalıyız, onlara bunu hissettirmemeliyiz."* diyerek ifade etmiştir. Diğer katılımcılar bakım verme üzerine düşünce ve hislerini ifade ederken daha somut durumlar üzerinden değerlendirmiş, K10 ise duruma daha manevi bir açıdan yaklaşmıştır. Yine K10 ailesindeki için düşündüğü bakım planını *"Ben tek başıma üstlenmeyi isterim çünkü bence yaşlıların çocuk gibi kendilerine"*

ait bi ortamları olmalı ve alıştıkları ortamda kalmayı isteyeceklerini düşünüyorum. Yani oradan oraya gezerken mutlu olmazlar, kendilerini oraya ait hissetmezler” diyerek yaşlı bireylerin buldukları mekana aidiyet hissetmelerinin önemli olduğunu vurgulamış ve yer değiştirmenin onları mutsuz edebileceğini belirtmiştir. K5 ise bu fikre karşıt bir görüş olarak *“O biraz onların nerde nasıl rahat etmek istediğine de bağlı. Benim yanımda durduktan sonra hava değişikliği için belki abimle zaman geçirmek isterler, yengemle. Orda olurlar, onun haricinde bende”* demiş ve farklı mekanlarda bulunmanın yaşlı birey açısından olumlu olabileceğini dile getirmiştir.

Katılımcıların hepsi anne babalarının ve ailelerindeki diğer yaşlı yetişkinlerin bakımı için, evde bakım verme üzerine bir düşüncede olduklarını belirtmiştir. K3 görüşlerini yerinde yaşlanma ve evde bakım verme kavramları etrafında şekillendirirken kurum bakımına da değinmiş, bu konudaki fikrini *“Annem için, babam için, anneannem için hiçbir şekilde yani büyük konuşmayım ama öyle bi kurum falan düşünmem. Kardeşim yapamasa bile ben elimden gelen her şeyi yaparım yani onlar için”* diyerek ifade etmiştir. Görüşme sırasında K3 haricindeki hiçbir katılımcı bakım verme ile alakalı görüşlerinden bahsederken, bir kuruma dair atıfta bulunmamıştır. Annesi babası yaşlı olan katılımcılardan, ebeveynlerinin bakımını kendilerinin üstlendiğine; annesi babası henüz yaşlanmamış katılımcılardan ise bakım yükünü kardeşleriyle birlikte paylaşabileceklerine, kardeşleri istemezse kendi başlarına anne babalarına bakabileceklerine dair yanıtlar almıştır. Katılımcılar arasında bakım sürecinin aile içinde gerçekleşmesi gerektiğine dair geleneksel bir inancın yaygın olduğu ve katılımcı görüşlerinin yerinde yaşlanma kavramı etrafında toplandığı anlaşılmıştır. Tufan ve Yazıcı (2009), bu çıkarımla zıt bir sonuç ortaya koymuştur. Buna göre, yaşlıya bakım verme görevini üstlenen aile bireylerinin psikolojik ve sosyal açıdan zarar gördüklerini, hatta bilinçsiz bir şekilde bakım verme eğiliminde oldukları için yaşlıya kalitesiz bir bakım sağladıkları anlaşılmıştır (Tufan ve Yazıcı, 2009:50).

3.4. Kurum Bakımına İlişkin Bilgi Durumu

Geleneksel aile yapısı içinde yaşlı yetişkine bakım vermenin ailenin görevi olduğuna dair bir kabul olduğundan daha önce de bahsedilmiştir (Arpacı & Ersoy, 2009; Onat, 2002). Ülkemizde ailelerin, geniş aileden çekirdek aileye doğru değişim geçirmesi ise genel-geçer ve yadsınamaz bir durumdur. TÜİK 2023 istatistiklerine göre yaşlı nüfus oranı halen genç nüfusu geçmemiş, ancak önceki yıllara göre toplam nüfus oranı içindeki oranı yükselmiştir. Geçmişte toplam nüfus oranı içinde düşük bir mevcudiyete sahip olan ve geniş aile yapısı içerisinde korunma ihtiyacı sağlanan yaşlıların, değişen bu denge karşısında ulusal politikalarla güvence altına alınması gerektiği düşünülmektedir (Güven, Öztıp & Şener, 2008:43). Bu kapsamda bu çalışmanın da son teması olan kurum bakımına ilişkin görüşler ve bilgi durumları incelenmiştir. Bu doğrultuda iki katılımcı (K2 ve K9) aile büyüklerinin yaşlılık süreci için kurum bakımı düşünmezken, kendi yaşlılık süreçlerinde bir kuruma yerleşme niyetinde olduklarını ve çocuklarına yük olmak istemediklerini ifade etmiştir. Çoğu

katılımcının kurumlar ve bakım verme şekilleri hakkında çok fazla bilgi sahibi olmamakla birlikte, bu konuda olumsuz bir tutum içerisinde oldukları görülmüştür.

K3 *“Yani ben şimdi burda mesela kurumları kötülemek adı altında konuşuyorum asla ama ben kendi anneannem açısından baktığımda, aramızdaki bağdan ötürü konuşuyorum, ben kendim bakmak isterim, elimden geldiğince kendim yanında olmak isterim, ben vermek istemem ama herkesin hayatında evlatlarıyla, annesiyle babasıyla olan ilişkileri, problemleri, her şeyi çok farklıdır, hani gönderilmesi gerektiği yerde gönderilir ama ben kendi anneannemle aramdaki bağdan ötürü düşünmem yani böyle bir şeyi”* diyerek yaşlı bir bireyin kurum bakımına verilmesine sebep olabilecek en önemli unsuru yaşlı ve aile arasındaki bağ olarak değerlendirmiştir.

K1 *“Bakamayacak konumdaki biri için, bir aile için, ben mesela örnek veriyorum artık maddi durumum iyi değil, benim annem babam yaşlandı bakamayacak haldeyim o zaman verilebilir, en azından daha rahat edecekleri şekilde ama tabi huzurevlerinin durumunu da bilmiyoruz iyi bir yer mi kötü bir yer mi onu da bilmiyoruz ama bence her türlü bakılmalı, aile ne olursa olsun yanından ayrılmamalı bence”* diyerek bu durumu maddi imkanların kısıtlı olması halinde başvurulabilecek bir seçenek olarak gördüğünü belirtmiştir. K1 kurumlar hakkında bilgi sahibi olmadığını, değişen koşullara göre hareket edebileceğini belirtmiş ve tamamen karşıt bir tutumda olmadığı izlenimi vermiştir.

K4 ise bir kurumda staj yaptığı sırada yaşlılara kötü muamele edildiğine şahit olduğunu söylemiş ve ailesindeki bir bireyin kurum bakımına yerleştirilmesini istemediğini belirtmiştir. K4 şahit olduğu durumu *“Huzurevinde staj yapmıştım, ordayken çalışanların birkaçı baya ezik duruma düşürmüştü yaşlıların birkaçını, öyle birkaç şeye şahit olmuştum. Bağırarak gibi ya da küçük düşürmek gibi”* şeklinde aktarmıştır.

Yukarıda bahsedilen durumlar dışında bir yaşlı yetişkinin kurum bakımına yerleşme durumunun; yaşlı bireyin yalnız veya kimsesiz ya da ailesi tarafından istenmediği hallerde başvurulabilecek bir yol olarak algılandığı gözlenmiştir. Katılımcıların, yaşlı bireylerin yaşlılık süreçlerini ailelerinin yanında geçirmeleri gerektiği düşüncesinde oldukları görülmüştür. Yaşlı bir bireyin kendi tercihiyle bir kuruma yerleşmek isteyebileceği düşüncesi hiçbir katılımcı tarafından düşünülmemiştir. Karaağaç vd.(2019:34) yaptıkları araştırmada ise gençlere yaşlılık döneminin geçirmesi gereken yer sorulduğunda ise alınan cevaplar % 15.8 yalnız veya eşiyile, % 39.2 çocuklarının yanında, % 6.7 huzurevinde, % 4.2 evinde bakıcıyla, % 34,2 ise çocuklarına yakın ama kendi evinde yaşamalı şeklinde olmuştur. Kurum bakımına yerleşme düşüncesinin söz konusu iki çalışmada da olumsuz olması dikkat çekicidir. Ancak Murakami Çoban, Baş, Gündem & Yücel (2018:22), tarafından 314 Türk ve 232 Japon öğrencinin katıldığı bir araştırma yapılmış ve Türk öğrencilerin Japon öğrencilere kıyasla yaşlıların kurum bakımına yerleşmesine daha olumlu baktığı ortaya konmuştur.

Yaşlanan bireylerin bakıma muhtaç olma ve sosyal işlevselliklerini kaybetme durumlarında dahi ailelerin bakım yükünü üstlenebileceğini ifade etmeleri ve herhangi bir kurum veya kuruluş bakımlarına karşı olmaları bu araştırmada elde edilen bulgulardan biridir. Kurum bakımının sadece, yaşlıya bakacak bir aile yakını olmadığında değerlendirilebilecek bir seçenek olması, yaşlı bireylerin ileriki yıllarda yaşayabileceği daha dezavantajlı durumları görmezden gelme anlamına da gelmektedir. Yaşanabilecek bir aile çatışmasında veya ekonomik krizde yaşlı bireyin dezavantajlı bir konuma düşme ihtimali olasıdır. Dezavantajlı konuma düşen ancak kurum bakımına olumsuz bakan yaşlılar için ülkemizde az da olsa örnekleri mevcut olan "Yaşlı Köyleri" projesi yaygınlaştırılabilir. Daha önce Adana, Sakarya ve Bolu'da örnekleri görülen bu projede yaşlıların kurum bakımına nazaran daha olumlu ve sosyal bir durumda hayatlarını sürdürdükleri görülmüştür (Aksoy & Günay, 2017:12-13).

4.SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma kapsamında iletişime geçilen katılımcıların yerinde yaşlanma kavramına daha olumlu baktığı anlaşılmıştır. Ayrıca kurum bakımında hayatını sürdüren yaşlının aile bireyleri ile olan bağının zayıf olduğuna dair bir kalıp yargı mevcuttur. Her ne kadar kurumları kötülemek adına konuşmadığını ve kurumların durumu hakkında bilgi sahibi olmadığını ifade eden katılımcılar olsa da, bir katılımcının huzurevleri hakkında verdiği olumsuz bilgi devlet kurumlarının itibarı açısından kötü bir durumdur. Böyle durumların önüne geçmek için devlet kurumlarının sıkça denetlenmesi, bakım veren personellerin hoşgörü ve tahammül düzeylerinin test edilmesi hatta tükendikleri durumlarda hizmet içi eğitim verilmesi, sosyal hizmet uzmanlarının bu faaliyetlerde aktif rol alması ve halka karşı itibarına önem vermesi önerileri sunulmaktadır.

Sosyal hizmetin uygulama alanında yer alan ve dezavantajlı bir kesim olan yaşlı yetişkinlerin refahı önemli bir konudur. Yaşlı bireyler ailelerin yanında veya kendi evlerinde yaşlansalar dahi bu süreç zorlayıcıdır ve desteklenmesi gerekmektedir. Her ailedeki yaşlı yetişkinin bir sosyal hizmet uzmanınca takip edilmesi gerektiği ve bunun Sağlık Bakanlığı gebelik takip sistemi gibi bir temele oturtulması gerektiği düşünülmektedir. Belirli periyotlarla yaşlı yetişkinlerin sağlık, ekonomik ve barınma durumları takip edilmelidir. Böylece hem bakım veren ailelerin yükü hafiflemiş, hem de yaşlı yetişkin dezavantajlı bir durum yaşamadan önce kendisinden haberdar olunur. Konuyu farklı bir açıdan da ele almak gerekirse, böyle bir hizmetin varlığı istihdam edilmeyi bekleyen binlerce sosyal hizmet mezunu da çalışma hayatına dahil etme konusunda önemli bir adım olacaktır.

Çalışmanın Sınırları

Bu çalışma, çalışma grubuna dahil edilen 11 katılımcı ile sınırlı kalmıştır. Çalışmaya katılması için teklif götürülen bazı kişilerin seslerinin kaydedilmesine onay vermemesi ve gönüllü katılım sağlayan daha fazla katılımcıya ulaşılamaması sebepleriyle çalışma grubu 11 kişiyle sınırlı kalmıştır. Katılımcıların

hepsinin aynı il sınırları içerisinde yer alması da bu çalışmanın başka bir sınırlılığıdır. Gelecekte bu konuda çalışma yapacak araştırmacılara farklı illerden olmak şartıyla ve daha fazla katılımcıya ulaşarak bir çalışma yürütmeleri önerilmektedir.

Teşekkür

Araştırmaya katılan tüm katılımcılara, araştırmacılar tarafından teşekkür edilmektedir.

Çıkar Çatışması

Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Etik Kurul Beyanı

Bu çalışma Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'nun 01.04.2024 tarihli ve 2024/04(09) sayılı kararı ile etik ilkelere uygun bir şekilde yürütülmüştür.

Yazar Katkı Oranı

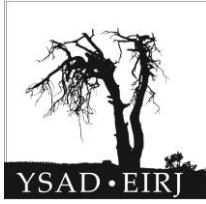
Tüm yazarlar makalenin tüm süreçlerinde eşit oranda rol almışlardır. Yazarlar çalışmanın son halini okumuş ve onaylamıştır.

KAYNAKÇA

- Aközer, M., & Nuhurat, C., & Say, Ş. (2011). Türkiye'de yaşlılık dönemine ilişkin beklentiler araştırması. *Aile ve Toplum Dergisi*, 12(7), 103-128.
- Aksoy, A. D., & Günay, G. (2017). Yaşlıların barınma ihtiyacına alternatif olarak sürdürülebilir yaşlı köyleri. *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 1-19.
- Alpay, A. H., & Çapcıoğlu, İ. (2019). Çevresel gerontoloji bağlamında 'yerinde yaşlanmanın temel belirleyicileri ve aktif yaşlanma süreciyle ilişkisi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, 8(3), 1949-1966.
- Altay, B., & Aydın, T. (2015). Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının değerlendirilmesi. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 12(1), 11-18.
- Altunay, Z., & Özkul, M. (2022). Geçmişin değeri günün sosyal problemi: Yaşlılık ve modern toplumda yaşlı bakımı, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 13(35), 1012-1036.
- Arpacı, F., & Ersoy, A. F. (2009). Evde yaşayan yaşlıların huzurevinde yaşamaya ilişkin görüşleri. *Aile ve Toplum*, 5(18), 87-98.
- Aydiner Boylu, A., & Günay, G. (2018). Yaşlı bireylerde algılanan sosyal desteğin yaşam doyumu üzerine etkisi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 1351-1363.
- Bayır, Ö. Ö., & Duyan, V. (2016). Sosyal Hizmet Alanları. *Sosyal hizmete Giriş* (151-170). içinde Ankara: Sosyal Çalışma Yayınları.
- Güven, S. (2000). Yaşlılıkta aile ilişkileri. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 12(1), 92-99.
- Güven, S., Öztıp, H., & Şener, A. (2008). Evde bakımın yaşlı ve aile açısından olumlu ve olumsuz yönleri. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 1(1), 39-49.

- Kalınkara, V. (2021). *Temel Gerontoloji Yaşlılık Bilimi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kalınkara, V., & Kapıkıran, Ş. (2017). Yerinde yaşlanma ölçeğinin geliştirilmesi ve psikometrik özellikleri. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 10(2), 54-66.
- Karaağaç, G., Temel, A. B., & Yıldırım, J. G. (2019). Gençlerin yaşlılığa ilişkin görüş ve düşüncelerinin incelenmesi . *Yaşlılık Sorunları Araştırma Dergisi*, 12(1), 32-41.
- Koyuncu Yaşar, E. (2009). *Yaşlıya Evde Bakım Veren Aile Bireylerinin Bakım Yükü ve Etkileyen Faktörler* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi) Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Murakami, İ., Çoban, M., Baş, A. M., Gündem, E. K., & Yücel, G. (2018). Eğitim fakültesi öğrencilerinin yaşlıya ve yaşlılığa bakış açısı: Türkiye ve Japonya karşılaştırması. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 11(2), 16-23.
- Onat, H. (2002). Küreselleşme üzerine. *Hittit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 37-47.
- Öğüt, S., Düzen, K. Ö., & Polat, M. (2017). Huzurevlerinde yaşayan yaşlıların yerinde yaşlanma konusundaki duygu ve düşünceleri. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 4(1), 522-526.
- Öz, F. (2002). Yaşamın son evresi: yaşlılık psikososyal açıdan gözden geçirme. *Kriz Dergisi*, 10(2), 17-28.
- Tufan, İ., & Yazıcı, S. (2009). Yaşlılıkta kuşaklar arası ilişkiler. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 20(1), 47-52.
- Uysal, İ. İ., Durmaz, K., Ali, F.M., Erbaş, F., Zeki Ş., Başpınar, T., Çitfçi, S.B., Şahin, S. Bilen, E. B., & Salhab, M. (2016). Farklı gözlerden yaşlıya ve yaşlanmaya bakış. *Genel Tıp Dergisi*, 26(Ek-1) 20-30.
- Üçok, A. (2018). Yaşlılıkta aktivite kuramı ile yaşamdan kopma kuramının karşılaştırılması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(56), 452-456.
- Yamaner, F., & Eyuboğlu, E. (Ed.), (2018). İnsan, Toplum ve Spor Bilimleri Araştırma Örnekleri: Yaşlılık kuramları sosyolojisi için bir çerçeve denemesi, (1.baskı) içinde (s. 255). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Yetiş, G., & Gürbüz, P. (2018). Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencilerinin yaşlılık kavramı ve yaşlılar hakkındaki düşüncelerinin belirlenmesi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 11(1), 28-30.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). Nitel veri analizi. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (12.baskı) içinde (s. 249-250). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

YAŞLI SORUNLARI ARAŞTIRMA DERGİSİ (YSAD)
Elderly Issues Research Journal (EIRJ)
17(2), 79-87 (2024)
ISSN 1308-5816
http://dergipark.gov.tr/yasad
DOI: 10.46414/yasad.1457151

ARAŞTIRMA MAKALE

65 Yaş ve Üzeri Bireylerde Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi¹

Rukuye AYLAZ^a, Nuri YILDIRIM^b & Fidan BALKAYA^{c2}

^aİnönü Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Halk Sağlığı Hemşireliği AD Malatya / Türkiye

^bMardin Eğitim ve Araştırma Hastanesi Mardin / Türkiye

^cİnönü Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Halk Sağlığı Hemşireliği AD Malatya / Türkiye

ORCID: [0000-0002-4287-932X](https://orcid.org/0000-0002-4287-932X) ORCID: [0000-0002-0605-4750](https://orcid.org/0000-0002-0605-4750) ORCID: [0009-0007-8896-6131](https://orcid.org/0009-0007-8896-6131)

ÖZET

Dünya üzerinde yaşam süresinin uzaması ve cinsiyet, yaş gibi demografik değişkenler yaşlılarda depresyon sıklığını artırabilmektedir. Bu çalışma Şırnak'ın Uludere ilçesinde yaşayan 65 yaş ve üzeri bireylerin depresyon düzeylerini incelemek amacıyla yapılmıştır. Şırnak'ın Uludere ilçesinde, tanımlayıcı türde yapılan bu çalışmada evreni bilinen örneklem hesaplama formülü kullanılmıştır. Bu nedenle araştırma, Temmuz-Eylül 2017 tarihleri arasında Türkiye'nin bir ilçesinde yaşayan 65 yaş ve üzeri 333 birey ile tamamlanmıştır. Çalışma verilerini toplamak için "Kişisel Bilgi Formu" ve "Geriatri Depresyon Ölçeği" kullanılmıştır. Analizlerinde ise tanımlayıcı istatistik, bağımsız gruplarda t testi, Kruskal-Wallis ve Varyans analizi kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak alınmıştır. Katılımcıların %73,58'i 65-74 yaş grubu, %60,06'sı erkek, %97,28'i evli ve %34,90'ı ev hanımıdır. Katılımcıların %68,20'inin depresyonda olduğu, %15,60'sının ise depresyon riski taşıdığı belirlenmiştir. Eğitim, yanında yaşadığı kişiler, geçim kaynağı, kronik hastalık durumu ile Geriatri Depresyon Ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu bulunmuştur. Çalışmada okur-yazar olmayan, yalnız yaşayan, 65 yaş aylığı ile geçinen ve birden fazla kronik hastalığı olan yaşlıların ortalama depresyon puan ortalamalarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Katılımcıların ölçek puan ortalaması değerlendirildiğinde ($17,24 \pm 6,13$) çoğunluğunun depresyonda olduğu tespit edilmiştir. Depresyon puanı yüksek olan bireylerin hekime yönlendirilmesi, sosyal destek ağlarının güçlendirilmesi ve yaşlıların kapasitesine uygun aktiviteleri yapması için teşvik edilmesi önerilmektedir.

MAKALE GEÇMİŞİ

Geliş 22 Mart 2024

Kabul 23 Aralık 2024

ANAHTAR KELİMELER

Depresyon
Depresif bozukluk
Yaşlı
Yaşlılık

Examination of Depression Levels in Individuals Aged 65 and Over

ABSTRACT

Increasing life expectancy and demographic variables such as gender and age may increase the prevalence of depression in the elderly. This study was conducted to examine the depression levels of individuals aged 65 years and older, living in a district of a province in the Eastern Anatolia Region of Turkey. In this descriptive study, sample calculation formula with known universe was utilized. Therefore, the research was conducted with 333 individuals aged 65 and over, residing in a district of Turkey, between July and September 2017. "Personal Information Form" and "Geriatric Depression Scale" were employed to collect study data. Descriptive statistics, independent samples t-test, Kruskal-Wallis, and analysis of variance were utilized in the analysis. Significance level of $p < 0.05$ was adopted. 73,58% of the participants were 65-74 years old, 60,06% were males, 97,28% were married, and 34,90% were housewives. It was found that 68,20% of the participants were depressed and 15,60% were at risk of depression. It was also found that there was a statistically significant difference between the mean scores of the Geriatrics Depression Scale and education, people living with them, source of income, and chronic disease status. In the study, it was found that the mean depression scores of the participants who were illiterate, living alone, living on 65-year-old pension and having more than one chronic disease were higher. When the mean scale score of the participants was evaluated ($17,24 \pm 6,13$), it was revealed that the majority of them were depressed. It is recommended that the individuals with high depression scores be directed to a physician, social support networks should be strengthened, and the elderly should be encouraged to engage in activities appropriate to their capacity.

ARTICLE HISTORY

Received 22 March 2024

Accepted 23 December 2024

KEYWORDS

Depression
Depressive disorder
Elderly
Old age

¹ Bu makalenin özet kısmının benzeri I. Uluslararası Sağlık Bilimleri Kongresinde (29 Haziran- 1 Temmuz 2017, Aydın) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Sorumlu Yazar E-mail: fidan.balkaya@inonu.edu.tr

Makalenin Kaynak Olarak Gösterimi (Cite): Aylaz, R., Yıldırım, N., & Balkaya, F. (2024). 65 yaş ve üzeri bireylerde depresyon düzeylerinin incelenmesi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD) / Elderly Issues Research Journal (EIRJ)*, 17(2), 79-87.

1.GİRİŞ

Yaşlılık, yapısal ve fonksiyonel değişikliklerin yaşandığı, bunlara bağlı olarak çoğunlukla korunma, gözetim ve bakım gereksiniminin arttığı bir dönemdir (Palteki, Aykaç, Yükselen, Mammadova, Çakırlı & Hayran, 2021; Yanardağ & Şahin, 2019). Yaşlanan toplum ise yaşlı nüfusunun hızla artış gösterdiği ve üretkenliğin azaldığı topluluk olarak karşımıza çıkmaktadır (Palteki vd., 2021; Zubaroğlu-Yanardağ & Say-Şahin, 2019). Bu nedenle yaşlanan toplumlarda, bakıma ihtiyaç duyan kişi sayısının ve sağlık sorunlarının arttığı görülmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), 2050 yılında 60 yaş üstü nüfusun, dünya nüfusunun %22'sini oluşturacağını ve mevcut yaşlı sayısının gelecekte neredeyse iki katına çıkacağını tahmin etmektedir (WHO, 2024). Ancak tahmin edilen yaşlı nüfus yüzdesi, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında farklılık gösterebileceği de göz önünde bulundurulmalıdır. Nitekim 2022 verileri incelendiğinde, Japonya gibi gelişmiş ülkelerde yaşlı nüfusun % 29,9'a yükseldiği, Çad gibi az gelişmiş ülkelerde bu sayının %2 olduğu görülmektedir (İstatistiklerle Yaşlılar, 2022). Öte taraftan ülkemizde yaşlı nüfusun %9,9 olduğu, toplam 8 milyon 451 bin 669 yaşlının yaşadığı ve yaşlı nüfusun %44,4'ünü erkeklerin, %55,6'sını kadınların oluşturduğu görülmektedir (İstatistiklerle Yaşlılar, 2022). Ayrıca Türkiye'de nüfus projeksiyonlarına göre yaşlı nüfus oranının 2030 yılında %12,9, 2040 yılında %16,37, 2060 yılında %22,6, 2080 yılında ise %25,6'ya yükseleceği tahmin edilmektedir (İstatistiklerle Yaşlılar, 2022). Bu tahmin Türkiye'de insan popülasyonunun önemli derecede giderek yaşlanacağına, demografik ve sosyolojik veriler ise yaşlı nüfustaki bu artışın, göçün yavaşlaması ve doğum oranlarının düşmesiyle hızlanarak devam edeceğine işaret etmektedir. Ancak uzun yaşayan bireylerin çeşitli sebeplerle yavaş yavaş yakınlarını, tanıdık değerlerini kaybettiği, sosyal hayata, teknolojik gelişmelere ayak uyduramama gibi nedenlerle, ruhsal sarsıntı ve sık tekrarlayan depresyonlar yaşayabileceği görülmektedir (Kok & Reynolds, 2018; Serin, Görpelioğlu & Aypank, 2019; Uemura, Makizako, Lee, Doi, Lee, Tsutsumimoto, & Shimada, 2018). Ayrıca yaşlanma sonucu insanlarda bir takım fiziksel ve biyolojik değişiklikler de, bireylerin ruhsal durumunu etkilemektedir (Serin, Görpelioğlu & Aypank, 2019). Yaş ilerledikçe dolaşım sistemi hastalıkları gibi kronik hastalıklar artmakta, fiziksel hareketler gerilemekte, refleksler yavaşlamakta, kemiklerde erime ve kireçlenmeler görülmektedir. Bu özellikler ise yaşlıları güçsüz düşürebilmekte ve onların yetersiz hissetmesine yol açabilmektedir. Bunların yanı sıra yaşlının toplumsal etkinliği, gücü, itibarı, yakın ilişkileri, saygınlığı, sosyal yaşantısı ve beklentileri azalmakta, kendi ihtiyaçlarını karşılayan bir bireyken, giderek yardıma muhtaç bir birey konumuna gelebilmektedir (Serin, Görpelioğlu & Aypank, 2019). Değişen bu düzen de yaşlıyı depresyona yatkınlaştırabilmektedir. Yaşlılık döneminde bireylerde yaşanan depresyon, gençlere göre daha fazla öz kıyımaya yol açabilmektedir (Beghi M, Butera E, Cerri CG, Cornaggia CM, Febbo F, Mollica

A, ... & Lozupone, 2021). Bu nedenle yaşlılık döneminde görülen depresyon, bireyin yaşam kalitesini azaltan ve öz kıyımaya yol açabilen ciddi bir sağlık sorunudur (Aylaz & Yıldırım, 2021; Mirkana, Reta, Haile, Nassir & Sisay, 2018). Toplumda yaşlı nüfusun artması ise bu durumun ciddiyetini daha da artırmaktadır. Bu öneme istinaden ülkemizin çeşitli bölgelerinde yaşlıların depresyon düzeylerini belirlemeye yönelik çalışmalar yapılmıştır (Göçer & Günay, 2018; Palteki vd., 2021; Serin, Görpelioğlu & Aypank, 2019). Bir başka çalışma, yaşlılarda depresyon sıklığının %15-20 arasında değiştiğine yer vermektedir (Türkseven, Öner & Şimşek, 2020). Yurt dışında yapılan bir meta analiz çalışmasında ise yaşlılıktaki depresyon sıklığı %38,6 olarak bulunmuştur (Zhang, Jiang, Rao, Zhang, Qin, Ng, ... & Xiang, 2020). Çeşitli araştırmalara göre düşük sosyoekonomik durum, kırsal bölgede yaşamak, düşük eğitim düzeyi ve yalnızlık gibi faktörler depresyonla ilişkilendirilmiştir (Kasa, Lee & Chang, 2022; Maier, Riedel-Heller, Pabst & Luppä, 2021). Serin ve arkadaşlarının (2019) yaptığı çalışma ise yaşlının yaşadığı ortamın, depresyon düzeyleri açısından farklılık oluşturabileceğini ortaya koymuştur.

Çalışmanın yapıldığı ilçede, yetkili kurumun yaptığı açıklamaya göre %75'i kırsal kesimde yaşamakta, burada yaşayan bireylerde küçükbaş hayvancılık yaparak geçimini sağlamaktadır. Ayrıca çalışmanın yapıldığı ilçenin bağlı olduğu ilde okuryazar olan kişi sayısı, ülke geneline kıyasla en az olan illerden biridir (T.C. Uludere Kaymaklığı, 2019). Bu nedenle bölgede yaşayan yaşlıların gerek sosyal, gerekse ekonomik ve eğitim düzeyleri göz önüne alındığında, depresyona maruz kalma durumunun nicelik ve nitelik açıdan irdelenmesi önem arz etmektedir. Ancak literatür incelendiğinde çalışmanın yapıldığı bölgedeki yaşlıların depresyon düzeylerini ve durumunu belirlemeye yönelik bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu nedenle bu çalışma, bölgede yaşayan yaşlıların depresyon düzeylerini incelemek amacıyla planlanmıştır.

Araştırma Sorusu

- Bu bölgede yaşayan yaşlılarda depresyon görülme durumu nedir?
- Yaşlı bireylerde sosyo-demografik özellikler ile depresyon düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

2.GEREÇ VE YÖNTEMLER

2.1.Araştırmanın Tipi

Tanımlayıcı tipte olan araştırma Türkiye'nin Doğu Anadolu Bölgesinde bulunan bir ilin ilçesinde bulunan Aile Sağlığı Merkezine (ASM) kayıtlı 65 yaş ve üzeri bireyler ile Temmuz- Eylül 2017 tarihleri arasında yapılmıştır.

2.2.Araştırmanın Yapıldığı Yer

Araştırmanın yapıldığı ilçe, dağlık ve engebeli bir yerleşim yerine sahiptir. Nüfusa göre sağlık hizmetleri kısmi olarak verilmekte, bir ASM ve 35 yatak

kapasitesine sahip bir Devlet hastanesinde bir iç hastalıkları ve bir de çocuk sağlığı hastalıkları uzman hekim bulunmaktadır.

2.3.Araştırmanın Evreni/Örnekleme

Araştırmanın yapıldığı ilçenin toplam nüfusu, 2013 adrese dayalı nüfus sayısına göre nüfusu 39329 olarak belirlenmiştir (http://www.nufusu.com/ilce/uludere_sirnak-nufusu, 2016). Araştırmanın evreni Türkiye'nin Doğu Anadolu Bölgesinde bulunan bir ilin ilçesinde yaşayan 65 yaş ve üzeri 3146 kişiden oluşmaktadır. Evreni bilinen örneklem formülü ($n=N*t^2*p*q/d^2*(N-1)+t^2*p*q$) yardımıyla 333 yaşlıya ulaşılması hedeflenmiştir (Koçak, 2011). Araştırmaya sözel iletişim kurabilen, psikolojik problemi olmayan (ASM kayıtlarına göre belirlenmiştir) bireyler dahil edilmiştir.

2.4.Veri Toplama Araçları

Veri toplama araçları; araştırmacılar tarafından hazırlanan literatür taranarak oluşturulan kişisel tanıtıcı form ve Geriatri Depresyon Ölçeği (GDÖ) kullanılmıştır. Katılımcılara demografik özellikleri içeren 10 soru, GDÖ yardımıyla depresyon düzeylerini belirlemeye yönelik soruları içeren 30, toplamda 40 soru sorulmuştur (Elkin, 2016; Gariépy, Honkaniemi & Quesnel-Vallée, 2016).

Kişisel bilgi formu; yaşlı bireylerin yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, gelir durumu gibi demografik özellikleri, birlikte yaşadıkları ve kronik bir hastalıklarının olup olmadığına yönelik toplam 10 sorudan oluşmaktadır.

GDÖ; bireylerin depresyon düzeylerini belirlemek için Yesevage ve arkadaşları tarafından 1983 yılında geliştirilerek geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. GDÖ öz bildirim dayalı 30 sorudan oluşan, yaşlıların kolayca işaretleyebileceği, "evet" ya da "hayır" olarak yanıtlanabileceği biçimde hazırlanmıştır. Ölçekte 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 20, 22, 23, 24, 25, 26 ve 28'inci sorular ters anlatım içermektedir. Ölçeğin puanlamasında depresyon lehine verilen her yanıt için 1 puan, diğer yanıt için 0 puan verilmekte ve sonuçta toplam puan depresyon puanı olarak kabul edilmektedir. Ölçeğin puanlaması; 0-10 puan "depresyon yok", 11-13 puan "olası depresyon", 14 ve üzeri puan "kesin depresyon" şeklinde yapılmıştır. Ölçekten alınabilecek puanlar en düşük: 1, en fazla: 30'dur. Ölçeğin ülkemizde geçerlik ve güvenilirlik çalışması Ertan ve arkadaşları tarafından 1997 yılında yapılmıştır (Ertan, Eker & Şar, 1997). Cronbach's alfa .84 olarak belirlenmiştir. Bu araştırmada GDÖ'nün Cronbach's alfa katsayısı 0,82 bulunmuştur.

2.5.Verilerin Toplanması

Veriler araştırmacı tarafından ASM 'ye gelen yaşlılardan Temmuz- Eylül 2017 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırmaya başlamadan önce 10 kişiyle pilot çalışma yapılmıştır. Yapılan pilot çalışma sonrasında veri toplama formunda bazı değişiklik

(yaşlıların çoğunun okuma yazma bilmedikleri tespit edildi ve eğitim durumuna okuryazar değil şıkki eklendi) yapılmıştır. Pilot çalışmaya katılan kişiler araştırmaya dâhil edilmemiştir. Araştırmaya alınma kriterlerine uyan yaşlılara kişisel bilgi formu ve GDÖ uygulanmıştır. Veriler araştırmacı tarafından katılımcılara yüz yüze görüşme yöntemi ile ortalama 15-20 dakikalık sürede uygulanmıştır. Yaşlı bireylerden okuma güçlüğü olan ve okuma yazma bilmeyenler için araştırmacı tarafından sorular okunarak doldurulmuştur.

2.6.Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırmanın verileri, SPSS 23.0 programı değerlendirilmiş ve verilerin değerlendirilmesinde, frekans, yüzde dağılımı ve aritmetik ortalamaları alınmıştır. Kolmogorov-Smirnov testi yapıldıktan sonra normal dağılıma uyanlar için bağımsız gruplarda t Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova), normal dağılıma uymayanlar için Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis Testi kullanılmıştır. Verilerin istatistiksel anlamlılık durumu $p<0,05$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

2.7.Araştırmanın Değişkenleri

Araştırmanın bağımsız değişkeni katılımcıların sosyo-demografik özellikleri, bağımlı değişken ise GDÖ puan ortalamalarıdır.

2.8.Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın yürütülmesi için çalışmanın yapıldığı ilçenin bağlı olduğu ilin valiliğinden ve bir devlet üniversitesinin Sağlık Bilimleri Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulundan 20.06.2017 tarihinde 2017/13-13 karar numarası ile onay alınmıştır. Ayrıca çalışmanın yapıldığı kurumdan izin alınmıştır. Araştırmacı tarafından, araştırmaya katılan yaşlılara, araştırma hakkında bilgi verilip, araştırmanın yapılma amacı ve süresi açıklanarak sözel onamları alınmıştır.

3.BULGULAR

Araştırmaya katılanların yaş ortalaması 71, 46 ± 4 , 67 (minimum 65, Maksimum 83), %73,58'i 65-74 yaş grubunda, %60,06'sı erkek, %39,94'ü kadın, %97,00'i evli, %62,95'inin okuryazar değil, %34,90'ının ev hanımı, %5,34'ünün ise çiftçi olduğu, katılımcıların %41,58'inin eşi ve çocuğu ile beraber yaşadığı, %74,92'sinin 65 yaş aylığı ile geçimini sağladığı, %69,06'sının en az bir kronik hastalığının olduğu ve %86,78'sinin ilaç kullandığı saptanmıştır (Tablo 1).

Katılımcıların depresyon durumlarının dağılımları incelendiğinde; %68,20'sinin depresyonda, %15,60'ının depresyon riski taşıdığı ve %16,20'sinde depresyon olmadığı görülmektedir. Katılımcıların depresyon puan ortalaması $17,24\pm 6,13$ olarak bulunmuştur. Bu değer katılımcıların çoğunluğunun depresyonda olduklarını göstermektedir (Tablo 2).

Tablo 1. Araştırmaya katılan yaşlıların sosyo-demografik özelliklerinin dağılımı (N=333).

Özellikler	S	%
Cinsiyet		
Kadın	135	39,94
Erkek	198	60,06
Yaş Grupları		
65-74 yaş	241	73,58
75 yaş ve üzeri	92	26,42
Minimum-Maksimum: 65-80	$\bar{x} \pm Ss=71,46 \pm 4,67$	
Eğitim Durumu		
Okuryazar değil	209	62,95
Okuryazar	109	32,83
İlkokul-ortaokul	11	3,31
Lise	4	0,91
Medeni Durum		
Evli	323	97,00
Bekâr	10	3,00
Meslek		
Ev hanımı	116	34,90
Çiftçi	22	5,34
Serbest	195	59,76
Berber Yaşama		
Tek yaşıyor	48	14,15
Eşi ile birlikte	78	23,49
Çocuğu ile	69	20,78
Eşi ve çocuğu ile	138	41,58
Geçim Durumu		
Emekli maaşı ile	17	5,16
Çocuklar	41	12,38
Hayırseverler	12	3,32
Kendisi çalışarak	15	4,22
65 yaş aylığı	248	74,92
Kronik Hastalık Durumu		
En az 1 hastalığı olan	230	69,06
Birden çok hastalığa sahip	99	29,72
Hiç hastalığı olmayan	4	1,22
İlaç Kullanma Durumu		
Evet	289	86,78
Hayır	44	13,22

Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine göre depresyon sıklıklarının dağılımı ve puan ortalamalarının karşılaştırılması incelendiğinde; kadınların %71,11'inde, 75 yaş ve üzeri yaş grubunun %82,15'in de depresyon varlığı tespit edilmiştir. Yaşlı bireylerin okuryazar olmayanların %77,51'inde depresyon varlığı tespit edilmiştir. Ancak lise düzeyinde eğitim almış katılımcılarda ise depresyon varlığı tespit edilmemiştir. Yaşlı bireylerin eğitim düzeyi arttıkça depresyon varlığı azalmaktadır. Katılımcılardan evli olanların %68,44'ünde, ev hanımı olanların %71,17'sinde, yalnız yaşayanların %80,85'inde, emekli maaşı ile geçinenlerin %70,58'inde ve 65 yaş aylığı ile geçinenlerin

%68,95'inde depresyon varlığı saptanmıştır. Katılımcıların kronik hastalık durumlarına göre depresyon sıklığına bakıldığında, birden çok hastalığı olanların %73,73'ünün, ilaç kullananların %71,62'sinde, depresyon varlığı tespit edilmiştir. Katılımcıların GDÖ puan ortalamaları ile eğitim düzeyleri, birlikte yaşadığı kişiler, geçim durumları ve bir kronik hastalığa sahip olma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlılık bulunmuştur ($p < 0,05$). Ancak katılımcıların GDÖ puan ortalamaları ile cinsiyet, yaş grupları, medeni durum, meslek ve ilaç kullanma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır ($p > 0,05$) (Tablo 3).

Tablo 2. Araştırmaya katılan yaşlıların depresyon durumlarının dağılımı

Depresyon Görülme Durumu		
Depresyon Yok (0-10 puan)	54	16,20
Depresyon Olası (11-13 puan)	52	15,60
Depresyon Var (14 ve üzeri puan)	227	68,20
Toplam	333	100,00
Ölçekten alınabilecek minimum- maksimum puan: 0-30	Katılımcıların minimum – maksimum puan: 2-28	$\bar{x} \pm Ss$: 17,24 $\pm$ 6,13

4.TARTIŞMA

İnsanların yaşa bağlı gelişim evreleri göz önüne alındığında üretkenliğin azaldığı hatta bazen tamamen durduğu dönem olan yaşlılık, fizyolojik rahatsızlığın beraberinde psikolojik sorunları da getirmektedir. Öyle ki son yıllarda yapılan çalışmalarda depresyonun yaşlılarda en yaygın görülen sorun olduğunu ortaya çıkmaktadır (Aylaz & Yıldırım, 2021; Türkseven, Öner & Şimşek, 2020). Bu araştırma, Türkiye'nin Doğu Anadolu Bölgesinde bulunan bir ilin ilçesinde yaşayan 65 yaş ve üzeri bireylerin depresyon düzeylerini incelemek amacıyla planlanmıştır.

Bu çalışmada yaşlıların yarısından fazlasının depresyonda olduğu, altı yaşlıdan birinin ise depresyon riski taşıdığı saptanmıştır. Bu konuya ilişkin literatür tarandığında depresyon sıklığı ile ilgili farklı verilerin olduğu ortaya çıkmıştır. Türkseven ve arkadaşlarının (2020) İstanbul ilinde yaptığı çalışmada yaşlıların %26,6'sında depresyon belirtisi gözlenmiştir. Cho ve arkadaşlarının Myanmar'da yaptıkları çalışmada ise yaşlıların %21,5 'inin hafif düzeyde, %10,5'inin orta düzeyde, %3,5'inin ağır düzeyde depresyonda olduğu ortaya çıkmıştır (Cho, Saw, Saw, Than, Khaing, Khine, Kariya, Soe, Oo & Hamajima, 2021). Yılmaz'ın huzurevinde yaşayan yaşlılar üzerinde yaptığı çalışmada ise depresyon yaygınlığı %70 olarak bulunmuştur (Yılmaz, 2018). Benzer şekilde bu araştırma da yaşlıları depresyon görülme sıklığı %68,25 olarak bulunmuştur. Ayrıca bu çalışmada yaşlıların GDÖ puan ortalamaları 17,24 $\pm$ 6,13 iken, Polat ve Karsu'nun Güneydoğu Anadolu bölgesindeki bir ilde yaptıkları çalışmada katılımcıların aynı ölçekten aldıkları puan ortalaması 7,08 $\pm$ 4,12 olarak saptanmıştır (Polat & Karasu, 2020). Yapılmış olan diğer çalışmalardan huzurevi çalışması dışındaki çalışmalara göre bu çalışmadaki yaşlı bireylerin depresyon düzeylerinin daha fazla olmasını, araştırmanın yapıldığı bölgenin, Türkiye'nin doğu bölgesinde yer alan bir ilçe olmasından dolayı, yaşlılara sunulan sosyal ve sağlık hizmetlerinin yetersizliğine bağlayabiliriz.

Bu çalışmada kadın ve erkeklerin yarısından fazlasında depresyon varlığı belirlenmiş ancak kadınların depresyon ölçeğinden aldıkları puan ortalaması, erkeklerinkine göre daha yüksek bulunmuştur. Yapılan analizlere göre cinsiyetler arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmadığı görülmüştür. Zubaroglu-Yanardağ ve Say-Şahin'in yaptığı çalışmada (2019), kadınların depresyon ölçeği puan ortalaması (2,23) erkeklere (2,08) kıyasla daha yüksek olmakla birlikte arada istatistiksel olarak da anlamlı bir farklılık bulunmuştur (Zubaroglu-Yanardağ & Say-Şahin, 2019). Shrestha ve arkadaşlarının yaptığı (2020) çalışmada ise kadınların erkeklere nazaran depresif duygu durumunu yaşama sıklığının daha fazla ayrıca kadın ve erkek arasında depresif duygu durumu açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir (Shrestha, Ojha, Dhungana & Shrestha, 2020). Ancak Jeong ve Park'ın yaptığı çalışmada, bu çalışmada olduğu gibi kadınlarda depresyon yaygınlığı erkeklere nazaran daha fazla görülse de, bu yaygınlığın istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşturmadığı saptanmıştır (Jeong & Park, 2020).

Öte yandan farklı bir ülkede yapılan bir çalışmada ise kadınların %10,4'ünde erkeklerin ise %6,3'ünde depresyon vakasına rastlanılmış, kadınların depresyona yakalanma olasılığının erkeklere kıyasla 1,65 kat daha fazla olduğu belirlenmiştir (Corrêa, Carpena, Meucci & Neiva-Silva, 2020). Yaşlı bireyler ile yapılmış, 24 çalışmanın incelendiği bir meta analiz çalışmasında ise, kadınların erkeklere oranla ortalama iki kat daha fazla (1,4-2,2) depresyon yaşadıkları ortaya çıkmıştır (Salk, Hyde & Abramson, 2017). Bu konuya ilişkin yapılan tüm çalışmalarda kadınlarda depresyon yaygınlığı erkeklere kıyasla daha fazla olsa da, çalışmalarda iki cinsiyet arasında istatistiksel açıdan birbirinden farklı sonuçlar elde edilmesinin sebebi olarak, çalışmaların yapıldığı popülasyon ve kullanılan ölçekten kaynaklandığı düşünülmektedir. Araştırmada elde edilen bu bulgu, literatürde yer alan "depresyon kadınlarda daha çok görülmektedir" ifadesini destekler niteliktedir.

Tablo 3. Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine göre depresyon durumları ve puan ortalamalarının karşılaştırması (N=333)

Özellikler		Depresyon Durumları						$\bar{x}\pm Ss$	İstatistiksel Değerlendirme*
		Yok		Olası		Var			
		S	%	S	%	S	%		
Cinsiyet	Kadın	26	19,27	13	9,63	96	71,11	17,4±6,1	t=-1,24
	Erkek	32	16,22	40	20,00	126	63,78	16,5±6,1	p=0,677
Yaş grubu	65-74 yaş	43	17,96	37	15,38	161	66,66	16,9±6,1	t=-2,63
	75 yaş ve üzeri	8	9,52	7	8,33	69	82,15	18,9±5,8	p=0,291
Eğitim Durumu	Okuryazar Değil	27	12,93	20	9,56	162	77,51	18,5±6,0	KW=29,01 p=0,001**
	Okuryazar	23	21,11	29	26,60	57	52,29	15,1±5,7	
	İlkokul-ortaokul	3	27,27	1	9,09	7	63,63	14,5±7,5	
	Lise	1	33,33	2	66,66	0	0,00	12,0±1,7	
Medeni Durum	Evli	51	15,78	51	15,78	221	68,44	17,2±6,1	t=-0,18
	Bekâr	3	30,00	0	0,00	7	70,00	16,8±7,2	p=0,53
Meslek	Ev Hanımı	17	15,31	16	13,52	83	71,17	17,6±8,8	KW=1,06 p=0,589
	Çiftçi	4	17,65	4	17,65	14	64,70	16,3±6,3	
	Serbest	33	16,86	34	17,36	128	65,78	16,9±6,2	
Beraber Yaşama	Tek Yaşıyor	6	12,77	3	6,38	39	80,85	20,3±7,2	KW=24,81 p=0,001**
	Eşi İle Birlikte	13	16,66	8	10,27	57	73,07	17,2±5,0	
	Çocuğu İle	10	14,49	8	11,60	51	73,91	17,5±5,8	
	Eşi ve Çocuğu İle	25	18,11	33	23,91	80	57,98	15,9±5,7	
Geçinme Durumu	Emekli Maaşı İle	4	23,52	1	5,90	12	70,58	14,7±5,3	F=3,54 p=0,008**
	Çocuklar	6	14,64	7	17,07	28	68,29	16,9±6,0	
	Hayırseverler	3	27,28	0	0,00	9	72,72	16,2±5,8	
	Kendisi Çalışarak	5	35,71	3	21,44	7	42,85	12,3±6,1	
	65 Yaş Aylığı	36	14,51	41	16,53	171	68,95	17,7±6,1	
Kronik hastalık durumu	En az 1 hast. olan	47	20,44	30	13,04	153	66,52	16,9±6,2	KW=24,81 p=0,001**
	Birden çok hast. sahip	4	4,05	22	22,22	73	73,73	18,1±6,3	
	Hiç hast. olmayan	3	75,00	0	0,00	1	25,00	12,2±4,5	
İlaç kul. durumu	Evet	45	15,57	37	12,81	207	71,62	17,6±6,05	t=-5,68
	Hayır	9	20,46	15	34,09	20	45,45	14,5±6,06	p=0,058

*t :Independent Sample t testi F: Anova KW: Kruskal-Wallis (p<0,01**)

Bu araştırmada, 75 yaş ve üzeri yaş grubunun depresyon ölçeği puan ortalamasının, diğer yaş grubuna göre daha fazla olduğu ancak yaş grupları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edilmiştir. Zubaroğlu-Yanardağ ve Say-Şahin'in (2019) çalışmasında 65-74 yaş arasındaki bireylerin depresyon ölçeği puan ortalamasının, 75 ve üzeri yaş grubunda olan bireylerin depresyon ölçeği puan ortalamasına kıyasla daha düşük olduğu tespit edilmiştir (Zubaroğlu-Yanardağ & Say-Şahin, 2019). Yapılmış olan bu çalışmalarda farklı ölçekler kullanılmasına rağmen hepsinde ortak olarak çıkan sonuç, yaş ilerledikçe depresyon görülme riskinin arttığıdır. Bu durumun yaş arttıkça bireylerde ki hormonal değişimler ve fiziksel yetersizliklere bağlı yaşamdan beklentilerinin azalmasından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

Bu araştırmada, eğitim durumlarına göre depresyon ölçek puan ortalamaları değerlendirildiğinde, eğitim durumu azaldıkça yaşlıların depresyon puan ortalamalarının arttığı ve eğitim durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır. Aradaki farklılığı yaratan ise en yüksek puan ortalamasıyla okuryazar olmayanlardan kaynaklandığı tespit edilmiştir. Karpfa ve arkadaşlarının (2022) yaptıkları çalışmada, eğitim durumu ile depresyon arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş ve ileri düzey eğitim seviyesinin depresyonu 0,168 kat azalttığı ortaya çıkmıştır (Karpfa, Biswas, Nath, Dhali, Sarkhel & Dhali, 2022). Bu durum ileri eğitim seviyesinin, bireylere sosyal ağ geliştirme imkanı sağlaması ve kendini ifade edebilme yeteneği kazandırmasından kaynaklı daha iyi olabileceğini düşündürmektedir.

Bu araştırmada evli kişilerin depresyon ölçeği puan ortalamalarının daha yüksek ve depresyon yaygınlıkları da daha fazla bulunmuştur. Ancak Karpfa ve arkadaşlarının (2022) yaptığı çalışmada ise bekarların depresyon puan ortalamalarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde Idris ve Hasri'nin yaptıkları çalışmada da boşanmış ya da hiç evlenmemiş yaşlılarda depresyon yaşama olasılığının evli yaşlılara kıyasla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Idris & Hasri, 2023). Bangladeş'te yapılan bir çalışmada da bekar yaşlılarda depresyon görülme olasılığının evli yaşlılara göre 2,83 kat daha fazla olduğu saptanmıştır. Çalışmalar arasındaki farkın örneklem ve yöntem farklılığından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Bu araştırmada mesleklere göre depresyon yaygınlığı ve puan ortalaması incelendiğinde ev hanımı olan yaşlıların diğer gruplara kıyasla daha yüksek puan ortalamasına ve daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Zira Demirci ve Özer'in (2020) yaptığı çalışmada da ev hanımlarının depresyon puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur (Demirci & Özer, 2020). Öte taraftan kadın cinsiyetini, depresyon risk faktörleri içine alan çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda, ev hanımların depresyon puan ortalamalarının fazla olması anlaşılır görülmektedir (Conde-Sala, Garre-Olmo, Calvó-Perxas, Turró-Garriga & Vilalta-Franch,

2019; Maier, vd., 2021). Araştırmadan elde edilen bu bulgu literatürü destekler niteliktedir.

Yapılan araştırmada 65 aylığı ile geçinenlerin diğer gruplara nazaran depresyon puan ortalamalarının daha yüksek olduğu ancak başkasının yardımlarıyla geçinenlerde ise depresyon yaygınlığının (%72,72) daha fazla olduğu saptanmıştır. Demirci ve Özer'in (2020) yaptığı çalışmada gelir durumu ile depresyon arasında anlamlı bir farklılık bulunmasa da gelir düzeyi kötü olan yaşlıların depresyon puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur. Yıldız ve arkadaşlarının (2023) çalışmasında da benzer şekilde gelir düzeyi ile depresyon arasında anlamlı bir farklılık olmamasına rağmen, geliri giderinden az olan yaşlıların depresyon puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur (Yıldız, Varol, Elkoca, Yıldırım & Sarpdağı, 2023). Bireylerin hayatlarını devam ettirmeleri için ihtiyaç duyulan ekonomik koşulların tam anlamıyla karşılanamamasının, bireylerde depresif tabloların görülmesine sebep olduğu düşünülmektedir. Yapılan diğer çalışmaların sonuçları, bu araştırmanın sonucu ile paralellik göstermektedir.

Yaşlılarda depresyon görülme sıklığı, yaşının beraber yaşadığı kişilere göre değişebilmektedir. Bu araştırmada katılımcıların diğer kişilerle yaşama durumlarına göre depresyon yaygınlıkları ve puan ortalamaları incelendiğinde, en fazla yalnız yaşayanlarda depresyon görüldüğü saptanmış, aradaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Yapılan bir çalışmada ailesi ile birlikte yaşayan yaşlılarda depresyon sıklığı %1-5 arasında değişirken, bakım evlerinde yaşayan yaşlılarda %20-25 arasında görüldüğü belirlenmiştir (Aylaz & Yıldırım, 2021; Yılmaz, 2018). Yaşlılığın getirmiş olduğu fizyolojik değişikliklere uyum ve kabullenme, aile desteği olmayan yaşlılarda zor olacağı için kendini daha mutsuz hissedeceği ve depresyona sebep olabileceği düşünülmektedir. Yapılmış bir sistematik derleme, aile desteğinin yaşlı bireyler için depresyona karşı koruyucu faktörler arasında yer aldığını ortaya çıkarmıştır (Maieder vd., 2021).

Bu araştırmada, katılımcıların kronik hastalık durumlarına göre depresyon puan ortalamalarına bakıldığında, depresyon puan ortalaması en fazla, birden fazla hastalığı olan yaşlılarda olduğu görülmektedir. Palteki ve arkadaşlarının (2021) yaptığı bir çalışmada da benzer şekilde kronik hastalığı olan yaşlıların depresyon puan ortalamaları, olmayanlara kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Bunun sebebi olarak kronik hastalıkların getirmiş olduğu fizyolojik bozulma ve ağrıların bireylerin kendisini yetersiz ve mutsuz hissetmesine sebep olacağı bunun sonucunda ise bireylerin depresif belirtileri gösterdiği düşünülmektedir. Zis ve arkadaşlarının (2017) yaptıkları sistematik derleme çalışmasında kronik ağrının depresyon riskini 2,5 ile 4,1 kat artırdığı öte taraftan ise depresyonda olan bireylerin olmayanlara oranla 3 ile 6 kat daha fazla ağrı hissettikleri ortaya çıkmıştır (Zis, Daskalaki, Bountouni, Sykioti, Varrassi, & Paladini, 2017). Yapılan diğer çalışmalar, bu araştırmanın sonucu ile benzerlik göstermektedir.

Bu araştırmada ilaç kullanma durumu ile depresyon puan ortalamaları ve depresyon varlığı açısından incelendiğinde ilaç kullanan yaşlıların, kullanmayanlara göre depresyon puan ortalamasının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Doğu Hindistan'da diyabet hastaları üzerinde yapılan bir çalışmada insülin tedavisi almak ile depresyon arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu ve insülin tedavisi almanın depresyon riskini 3,5 kat artırdığı tespit edilmiştir (Kapha vd., 2022). Bu çalışmadan elde edilen sonuç bu araştırma sonucu ile benzerlik göstermektedir. Bu duruma sebep olarak ilaç tedavisinin bireylerde yetersizlik duygusunu geliştirmesine ve yaşamının devamı için bir maddeye muhtaç olduklarını düşünmelerine bağlayabiliriz.

5.SONUÇ

Yaşlı popülasyonu gün geçtikçe dünyada ve ülkemizde giderek artmaktadır. Bu araştırmaya katılan yaşlıların yarısından fazlasının depresyon düzeyleri yüksek bulunmuştur. Ayrıca araştırma kadın, yalnız yaşayan, okur yazar olmayan, geçimini çocuklarının verdiği harçlıklar ile sağlayan ve kronik hastalığı olan yaşlıların depresyon düzeylerinin diğer gruplara kıyasla daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle özellikle kadın, okur yazar olmayan, yalnız yaşayan, geçimini çocuklarının verdiği harçlıklar ile sağlayan ve kronik hastalığı olan yaşlılarda depresyon değerlendirilmesi mutlaka yapılmalı, aile desteği sorgulanmalı, gerekli durumlarda sevk ve izlem başlatılmalıdır.

Kısıtlılıklar

Bu çalışmanın Türkiye'nin doğusundaki illerden sadece bir ilin tek bir ilçesinde yapılmış olması, araştırma sonuçları yürütüldüğü evrenle sınırlıdır. Araştırma örneğindeki kişilerin anadili ile araştırmada kullanılan veri toplama aracının dilinin farklı olması nedeniyle soruların anlaşılması için çok fazla tekrarlar yapılması çalışmanın sınırlılığını oluşturmaktadır. Ayrıca bu çalışmanın diğer bir sınırlılığı da araştırmaya katılan yaşlıların kendi bildirimine dayanmasıdır. Dolayısıyla sonuçlar, araştırma kapsamına alınan yaşlıların vermiş oldukları yanıtlarla sınırlıdır.

Teşekkür

Çalışmaya katılmayı kabul eden bireylere teşekkür ederiz.

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansal Destek

Araştırma ile ilgili herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Etik Kurul Onayı

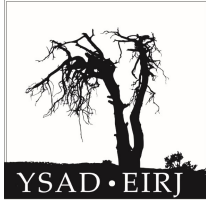
Araştırmaya başlamadan önce İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Girişimsel Olmayan Etik Kuruldan

(2017/13-13) ve Şırnak Valiliğinden (97556840/11445) izin alınmıştır. Araştırma Helsinki Bildirgesi ilkelerine uygun olarak yürütülmüştür.

Kaynakça

- Aylaz, R., & Yıldırım, H. (2021). *Yaşlı Ruh Sağlığı Hastalıklarında Hemşirelik Yaklaşımları. Toplum Ruh Sağlığı Hemşireliği*. İstanbul: İstanbul Tıp Kitapevleri. (s. 201-204).
- Beghi, M., Butera, E., Cerri, C. G., Cornaggia, C. M., Febbo, F., Mollica, A., ... & Lozupone, M. (2021). Suicidal behaviour in older age: A systematic review of risk factors associated to suicide attempts and completed suicides. *Neurosci Biobehav Rev*, 127, 193-211. doi:10.1016/j.neubiorev.2021.04.011
- Cho, S. M., Saw, Y. M., Saw, T. N., Than, T. M., Khaing, M., Khine, A. T., ... & Hamajima, N.(2021). Prevalence and risk factors of anxiety and depression among the community-dwelling elderly in Nay Pyi Taw Union Territory, Myanmar. *Sci Rep*, 7:9763. doi:10.1038/s41598-021-88621-w.
- Conde-Sala, J. L., Garre-Olmo, J., Calvó-Perxas, L., Turró-Garriga, O., & Vilalta-Franch, J. (2019). Course of depressive symptoms and associated factors in people aged 65+ in Europe: A two-year follow-up. *J Affect Disord*, 15, 440-450. doi:10.1016/j.jad.2018.10.358
- Corrêa, M. L., Carpena, M. X., Meucci, R. D., & Neiva-Silva, L. (2020). Depression in the elderly of a rural region in Southern Brazil. *Cien Saude Colet*, 25(6), 2083-2092. doi:10.1590/1413-81232020256.18392018
- Demirci, K., & Özer, Z. (2022). Yaşlı bireylerin ağrı inançları ve depresyon düzeylerini etkileyen faktörler. *Gevher Nesibe Tıp ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(9), 91-103. doi:10.46648/gnj.145
- Elkin, N. (2016). Bir aile sağlığı merkezine başvuran yaşlı bireylerde depresyon sıklığı ve yaşam doyumunun değerlendirilmesi. *Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 9(1), 9-21.
- Ertan, T., Eker, E., & Şar, V. (1997). Geriatri Depresyon Ölçeğinin Türk yaşlı popülasyonunda geçerlik ve güvenilirliği. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 34 (2), 62-71.
- Gariépy, G., Honkaniemi, H., & Quesnel-Vallée, A. (2016). Social support and protection from depression: systematic review of current findings in Western countries. *Br J Psychiatry*. 209(4), 284-293. doi:10.1192/bjp.bp.115.169094
- Göçer, Ş., & Günay, O. (2018). Kayseri'de bir huzurevinde yaşayan yaşlıların günlük yaşam aktiviteleri ve depresif belirti düzeyleri. *Eurasian Journal of Family Medicine*, 7(3),116 124.
- Idris, H., & Hasri, S. N. (2023). Factors associated with the symptom of depression among elderly in Indonesian urban areas. *Jurnal Psikologi*, 50(1), 45-64. doi:10.22146/jpsi.72406
- İstatistiklerle Yaşlılar (2022). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yaslilar-2022> Erişim Tarihi: 28.04.2023
- Jeong, E. H., & Park, J. H. (2020). The relationship among leisure activities, depression and quality of

- life in community-dwelling elderly Koreans. *Gerontology and Geriatric Medicine*, 6. doi:10.1177/2333721420923449
- Karpha, K., Biswas, J., Nath, S., Dhali, A., Sarkhel, S., & Dhali, G. (2022). Factors affecting depression and anxiety in diabetic patients: A cross sectional study from a tertiary care hospital in Eastern India. *Annals of Medicine and Surgery*, 84, 104945. doi:10.1016/j.amsu.2022.104945
- Kasa, A. S., Lee, S. C., & Chang, H. R. (2022). Prevalence and factors associated with depression among older adults in the case of a low-income country, Ethiopia: a systematic review and meta-analysis. *BMC Psychiatry*, 22(1), 675. doi:10.1186/s12888-022-04282-7
- Koçak, G. (2011). *İnmeli Hastalarda Bakım Vericinin Yükü*. İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Maier, A., Riedel-Heller, S. G., Pabst, A., & Luppä. M. (2021). Risk factors and protective factors of depression in older people 65+. A systematic review. *PLoS One*, 13, e0251326. doi:10.1371/journal.pone.0251326
- Mirkena, Y., Reta, M. M., Haile, K., Nassir, Z., & Sisay, M. M. (2018). Prevalence of depression and associated factors among older adults at ambo town, Oromia region, Ethiopia. *BMC Psychiatry*, 18(1), 1-7. doi:10.1186/s12888-018-1911-8
- Molla, G. L., Sebhat, H. M., Hussien, Z. N., Mekonen, A. B., Mersha, W. F., & Yimer, T. M. (2016). Depression among Ethiopian adults: cross-sectional study. *Psychiatry Journal*, 1468120. doi:10.1155/2016/1468120
- Palteki, A.S., Aykaç, E.F., Yükselen, N. H., Mammadova, L., Çakırlı, Y. A., & Hayran, O. (2021). Yaşlı bakımevinde konaklayan yaşlılarda uyku kalitesi ve depresyon. *ESTÜDAM Halk Sağlığı Dergisi*, 6(2), 105-113. doi:10.35232/estudamhsd.875463
- Polat, F., & Karasu, F. (2020). Yaşlı bireylerin algıladığı yalnızlık düzeyi ile depresyon arasındaki ilişki. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 8(1), 72-82. doi:10.33715/inonusaglik.70424
- Salk, R. H., Hyde, J. S., & Abramson, L. Y. (2017). Gender differences in depression in representative national samples: Meta-analyses of diagnoses and symptoms. *Psychol Bull*, 143(8), 783-822. doi:10.1037/bul0000102
- Shrestha, K., Ojha, S. P., Dhungana, S., & Shrestha, S. (2020). Depression and its association with quality of life among elderly: An elderly home-cross sectional study. *Neurology, Psychiatry and Brain Research*, 38, 1-4.
- Serin, K., Görpelioğlu, S., & Aypank, C. (2019). Yaşlıların yaşadıkları ortamlara göre yaşam kalitesi ve geriatrik depresyon ölçeği sonuçları. *Türk Aile Hekimliği Dergisi*, 23(4), 151-156. doi:10.15511/tahd.19.00450
- T.C. Uludere Kaymakamlığı. (01.07.2019). Uludere'de nüfus ve yerleşme. <http://www.uludere.gov.tr/uludere-nufus-ve-yerlesme> Erişim Tarihi: 22.01.2024
- Türkseven, E., Öner, C., & Şimşek, E. E. (2020). The relationship between geriatric depression and perceived social support in elderly: A field study. *TJFMPC*, 14(2), 203-209. doi:10.21763/tjfm.633760
- Uemura, K., Makizako, H., Lee, S., Doi, T., Lee, S., Tsutsumimoto, K., & Shimada, H. (2018). Behavioral protective factors of increased depressive symptoms in community-dwelling older adults: A prospective cohort study. *Int J Geriatr Psychiatry*, 33, e234-e241. doi:10.1002/gps.4776.
- World Health Organization. (2024). Aging and Health. Erişim Linki: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/ageing-and-health> Erişim Tarihi: 18.10.2024.
- Yesavage, J. A., Brink, T. L., Rose, T. L., Lum, O., Huang, V., Adey, M., & Leirer, V. O. (1983). Development and validation of a geriatric depression screening scale: A preliminary report. *J Psychiatr Res*, 17, 37. doi:10.1016/0022-3956(82)90033-4
- Yıldız, M., Varol, E., Elkoca, A., Yıldırım, M. S., & Sarpdağı, Y. (2023). Determining the correlation between old age adaptation, aging in place and depression in older adults: A descriptive correlational study. *Archives of Psychiatric Nursing*, 43, 153-161. doi:10.1016/j.apnu.2023.02.004
- Yılmaz, E. (2018). Huzurevinde kalan yaşlılarda depresyon ve benlik saygısı ilişkisi. *Kalem Uluslararası Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(2), 553-578. doi:10.23863/kalem.2018.113
- Zhang, H. H., Jiang, Y. Y., Rao, W. W., Zhang, Q. E., Qin, M. Z., Ng, C. H., ... & Xiang, Y. T. (2020). Prevalence of depression among empty-nest elderly in China: a meta-analysis of observational studies. *Frontiers in psychiatry*, 11, 608.
- Zis, P., Daskalaki, A., Bountouni, I., Sykioti, P., Varrassi, G., & Paladini, A. (2017). Depression and chronic pain in the elderly: Links and management challenges. *Clin Interv Aging*, 21(12), 709-720. doi:10.2147/CIA.S113576
- Zubaroglu-Yanardağ, M., & Say-Şahin, D. (2019). Yaşlı bireylerde sürekli kaygı ve sürekli depresyon üzerine bir inceleme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(1), 37-55. doi:10.33417/tsh.516681

ARAŞTIRMA MAKALE

Hemşirelikte Alzheimer Hastalarına Yönelik Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Sistemik İncelenmesi

Fadime TORU¹

Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü Alanya - ANTALYA
ORCID: [0000-0003-2795-4077](https://orcid.org/0000-0003-2795-4077)

ÖZET

Artan yaşlı nüfusta giderek artan oranda sağlık problemleri çıkmaya başlamıştır. Yaşlanmayla beraber meydana gelen fiziksel ve ruhsal sorunlar, yeni bakım ve tedavi yöntemi arayışını gündeme getirmiş ve yaşam süresinin artması ile birlikte bireylerde meydana gelebilecek hastalıklarda da artış yaşanmıştır. Hemşirelik literatürü incelendiğinde Alzheimer tanısı alan hastalarda hem fiziksel hem psikolojik sorunların görüldüğü, görülen tüm bu sorunların hastaların ve bakım vericilerin yaşamını önemli ölçüde etkilediği saptanmış olup yapılan çalışmaların daha çok uluslararası düzeyde olduğu belirlenmiştir. Ülkemizde yaklaşık 600 bin Alzheimer hastası olduğu ve henüz tanı almayan çok sayıda hastanın var olduğu bilinmesine rağmen hemşirelik alanında lisansüstü tezler dışında kullanıldığı çalışma sayısı çok azdır. Bu nedenle bu sistemik derlemenin amacı Türkiye’de hemşirelik alanında yapılan lisansüstü tezlerde Alzheimer hastaları ile yapılan çalışmaların incelenmesi ve sonuçlarının ortaya konulmasıdır. Araştırmada Alzheimer hastaları ile ilgili hemşirelik alanında yapılan lisansüstü tezlerin çeşidi, yayın yılı, amacı, örnekleme, sayısı, yayınlanma durumları, yöntem ve sonuçları incelenmiştir. Çalışma 15.07.2023-08.06.2024 tarihleri arasında YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından “Alzheimer, Alzheimer ve bakım vericiler, hemşirelik” anahtar kelimeleri kullanılarak tezler taranmıştır. Veri toplamada araştırmacılar tarafından hazırlanan “tez değerlendirme formu” kullanılmıştır. Veriler değerlendirilirken tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır. Yapılan arama sonucunda 21 tez bulunmuş olup, bu tezlerden 16’sı yüksek lisans, 5’i ise doktora tezidir. Tezlerin %14’ü 2017 yılında, %38,1’i Hemşirelik Anabilim dalında yapılırken, %61,9’u tanımlayıcı türde yapılmıştır. Tezlerde örnekleme %52,3’ünü Alzheimer hastalarına bakım verici bireyler oluşturmuştur. Hasta ve hastaya bakım veren birey popülasyonuna baktığımızda ise her ikisinde de kadın cinsiyeti fazla sayıdadır. Tezlerin %52,4’ü yayına çevrilmiştir. Tezlerin konu dağılımına bakıldığında %42,8’i bakım veren bireylerin yaşadıkları güçlüklerle (bakım yükü) ilgili olduğu bulunmuştur. Çalışmada tezlerin %76,2’si yüksek lisans tezi olarak yapılmıştır. Tezlerin %61,9’unun tanımlayıcı tipte yapıldığı görülmekte olup, %52,4’ünün de makale olarak yayınlanmadığı belirlenmiştir. Alzheimer tanısı alan hastalarla ve bakım veren bireylerle yapılan çalışmaların artırılması, randomize kontrollü çalışmaların yapılması, lisansüstü eğitim kalitesinin artırılması ve sayıca az olan doktora tez çalışmalarının artırılması önerilmektedir.

MAKALE GEÇMİŞİ

Geliş 23 Eylül 2024
Kabul 25 Aralık 2024

ANAHTAR KELİMELER

Alzheimer
Hemşire
Bakım vericiler
Lisansüstü tezler

Review of Postgraduate Dissertations on Alzheimer's Patients in Nursing Care

ABSTRACT

Increasingly, health problems have started to occur in the increasing elderly population. The physical and psychological problems that occur with aging have brought the search for new care and treatment methods to the agenda, and with the increase in life expectancy, there has been an increase in the diseases that may occur in individuals. When the nursing literature was examined, it was determined that both physical and psychological problems were seen in patients diagnosed with Alzheimer's disease, and all these problems significantly affected the lives of patients and caregivers, and it was determined that the studies conducted were mostly at the international level. Although it is known that there are approximately 600 thousand Alzheimer's patients in our country and that there are many patients who have not yet been diagnosed, the number of studies used in the field of nursing other than postgraduate theses is very few. Therefore, the aim of this systematic review is to examine the studies conducted with Alzheimer's patients in postgraduate theses in the field of nursing in Turkey and to reveal the results. In the study, the type, year of publication, aim, sample, number, publication status, method and results of postgraduate theses in the field of nursing related to Alzheimer's patients were examined. The study was conducted between 15.07.2023-08.06.2024 by using the key words 'Alzheimer, Alzheimer and caregivers, nursing' from the YÖK National Thesis Centre database. The 'thesis evaluation form' prepared by the researchers was used for data collection. Descriptive statistics were used to evaluate the data. As a result of the search, 21 theses were found, 16 of which are master's theses and 5 are doctoral theses. Of the theses, 14% were conducted in 2017, 38.1% were conducted in the Department of Nursing, and 61.9% were descriptive. In the theses, 52.3% of the sample consisted of

ARTICLE HISTORY

Received 23 September
2024
Accepted 25 December
2024

KEYWORDS

Alzheimer
Nurse
Caregivers
Postgraduate theses

¹Sorumlu Yazar E-mail: fadime.toru@alanya.edu.tr

Makalenin Kaynak Olarak Gösterimi (Cite): Toru, F. (2024). Hemşirelikte Alzheimer hastalarına yönelik yapılmış lisansüstü tezlerin sistemik incelenmesi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD) / Elderly Issues Research Journal (EIRJ)*, 17(2), 88-102.

individuals caring for Alzheimer's patients. 52.4% of the theses were translated into publications. When the subject distribution of the theses was analyzed, 42.8% were found to be related to the difficulties experienced by the caregivers (care burden). In the study, 76.2% of the theses were made as master's theses. It was seen that 61.9% of the theses were of descriptive type and 52.4% of them were not published as articles. It is recommended to increase the number of studies with patients diagnosed with Alzheimer's disease and caregivers, to conduct randomized controlled studies, to improve the quality of postgraduate education, and to increase the number of doctoral thesis studies, which are currently limited in number.

1.GİRİŞ

Bilimsel keşiflerde devam eden ilerlemeler, halk sağlığı önlemleri ve diğer sosyolojik ve tarihsel gelişmelerle birlikte, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan dünyada ortalama yaşam beklentileri yükselmeye devam etmektedir. Bu sürece bağlı olarak artan yaşlı nüfusta giderek artan oranda sağlık problemleri çıkmaya başlamıştır. Yaşlılık süreci ile birlikte meydana gelen fiziksel ve ruhsal sorunlar, yeni bakım ve tedavi yaklaşımları arayışını gündeme getirmiş olup yaşam süresinin artması ile birlikte yaşlılıkta ortaya çıkabilecek olan hastalıklarda da artış olduğu görülmektedir. Yaşlılık ile beraber görülen bu hastalıklardan biri olan Alzheimer hastalığı, bireyde bilişsel, fiziksel ve sosyal kayıplara neden olmaktadır (Öber, 2008; Aşiret & Kapucu, 2015; Söylemez & Küçükgüçlü, 2017).

Alzheimer hastalığı, beyin serebral korteks, hipokampus ve subkortikal bölgelerde nöronlarda meydana gelen dejenerasyonla karakterize metabolik aktivitede azalma ile ortaya çıkan ve bununla birlikte hatırlama, konuşma ve duygular gibi kognitif fonksiyonlarda bozulmaya, mental işlevlerde gerilemeye, nörolojik ve psikiyatrik davranışsal bozulmaya, öz bakım yetersizliğine, yaşam kalitesi ve aktivitelerinde bozulmalara yol açan kötü seyirli, kronik ve ilerleyici bir hastalıktır (Öber, 2008; Kaptan & Dedeli, 2012).

Küresel bir sağlık sorunu olan Alzheimer hastalığı, vakaların %60-70'ine oluşturmakta olup birey, toplum ve aile için önemli etkiler oluşturmaktadır (Karşıdağ, 2012; WHO, 2024). Dünya Sağlık Örgütü'nün açıkladığı 2024 yılı ölüme yol açan hastalıklar raporunda yedinci sırada yer alan Alzheimer hastalığı dünyada önemli bir halk sağlığı sorunu olarak yer almaktadır (WHO, 2024). Alzheimer hastalığı Türkiye'de ise yaklaşık 600 bin Alzheimer hastası olduğu ve henüz tanı almayan çok sayıda hastanın da bu hastalıkla mücadele ettiği düşünülmektedir (Karadakovan, 2005; Karşıdağ, 2012; Aşiret & Kapucu, 2015).

Alzheimer tanısı alan hastaların ilerleyen evrelerinde günlük bağımsız yaptıkları aktivitelerinde azalmalar olmakta, bilişsel ve davranışsal bozuklukları belirgin hale gelmekte ve hastalar ruhsal, fiziksel, maddi ve sosyal ihtiyaçlarını yerine getirmek için başka birinin yardımına gereksinim duymaya başlamaktadır (Öber, 2008; Gazes, Soldan & Stern, 2012; Aşiret & Kapucu, 2015). Günümüzde Alzheimer hastalığını engelleyen, durduran veya iyileştirebilen bir tedavi yöntemi bulunmamaktadır. Var olan tedavi yöntemleri hastalığın gidişatını yavaşlatan semptomlara yönelik tedavilerdir (Kaptan & Dedeli, 2012; Keleş & Özalevli, 2018).

Alzheimer hastalığı olan giderek bakıma muhtaç hale gelmektedir. Bu bireylerin bakımında hemşirenin temel hedefleri; hastanın fonksiyonelliğinin korunması, günlük yaşam aktivitelerini yerine getirmesi, hastalık nedeniyle ortaya çıkan kayıpların telafi edilmesi, hastanın bireyselliğini koruyacak ve yaşam kalitesini devam ettirecek tedavi edici ortamın oluşturulmasıdır (Karadakovan, 2005; Gazes vd., 2012; Keleş & Özalevli, 2018). Alzheimer tanısı alan hastalara bakım veren bireylerin bakım verme süresince maruz kaldığı fizyolojik, sosyal, ekonomik ve ruhsal sorunların yaşam kalitelerini olumsuz olarak etkilediği ve tükenmişlik yaşadıklarından dolayı gizli hasta oldukları belirtilmektedir. Bakım veren bireylerde bakım yükü hastayla bakım veren arasındaki ilişkiyi, hastasının bakım kalitesini, memnuniyetini ve algıladığı hastalık şiddetini olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle bakım veren bireylerin hem kendi hem hastası ile ilgili problemler ile uygun baş etme yöntemleri bulmasına yardımcı olarak, bilgi ve becerilerini arttırarak bağımsızlığını ve yaşam kalitesini arttırmak son derece önemlidir (Etters, Goodall, & Harrison, 2008; Akyar, 2016; Özbabalık & Hussein, 2017; Keleş & Özalevli, 2018).

Artan yaşlı nüfusta giderek sağlık problemleri çoğalmaya başlamıştır. Yaşlanmayla beraber meydana gelen fiziksel ve ruhsal sorunlar, yeni bakım ve tedavi yöntemi arayışını gündeme getirmiş ve yaşam süresinin artması ile birlikte bireylerde meydana gelebilecek hastalıklarda da artış yaşanmıştır (Karadakovan, 2005; Öber, 2008; Özbabalık & Hussein, 2017). Yaşlanmaya bağlı olarak görülmeye başlanan hastalıklardan biri olan Alzheimer Hastalığı (AH), bireyde bilişsel, fiziksel ve sosyal kayıplara yol açmaktadır. Bu kapsamda geçmişten günümüze Alzheimer hastalarına yönelik yapılan hemşirelik alanındaki tezlerin taranması ve var olan durumun belirlenmesini sağlayacaktır. Ayrıca gelecekte Alzheimer hastaları ile yürütülecek olan bilimsel çalışmalara da katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

2.YÖNTEM

Bu çalışma sistematik derleme şeklinde yapılmış olup Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi veri tabanından yararlanılarak hazırlanmıştır. Araştırmanın evrenini 2006-2024 yılları arasında yapılan hemşirelik lisansüstü tezleri oluşturmaktadır. Veri tabanı, 10 Mart - 25 Ağustos 2024 tarihleri arasında, Türkçe dilinde "Alzheimer", "Alzheimer hastaları", "Alzheimer hastaları ve bakım", "Alzheimer ve bakım vericileri" anahtar kelimeleri ile tezler taranmıştır. Tezlerin yapıldığı zamanla ilgili bir sınırlama yapılmadan ulaşılan 21 tez (yüksek lisans, doktora) çalışmanın evrenini oluşturmuştur. Ulusal

tez merkezinin tümü kısmında tezlerin özet bölümleri sistematik bir şekilde incelenerek amaca uygun olarak yapılan Alzheimer hastaları, alzheimer hastalarında bakım vericiler ile ilgili, tam metin ulaşılabilen 19 tez araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Çalışma, Meta-Analiz çalışmaları ve sistematik derlemeler için Tercih Edilen Raporlama Ögeleri (PRISMA)'ne göre metodolojik yönden düzenlenerek Şekil 1'de gösterilmiştir.

2.1.Çalışmaya Dâhil Edilme Kriterleri

- Hemşirelik alanında yapılmış olması,
- Tam metin olması,
- Alzheimer tanılı hasta ile yapılmış olması,
- Alzheimer tanılı hastaya bakım vericilerle yapılmış olmasıdır

2.2.Çalışma Dışlanma Kriterleri

- Tez başlığında "Alzheimer, Alzheimer ve bakım vericiler" kelimesinin yer almaması
- Tezin erişime kapalı olması
- Tezin hemşirelik anabilim dalı/dalları dışında farklı bir disiplin tarafından yapılmış olmasıdır.

2.3.Verilerin Toplanması

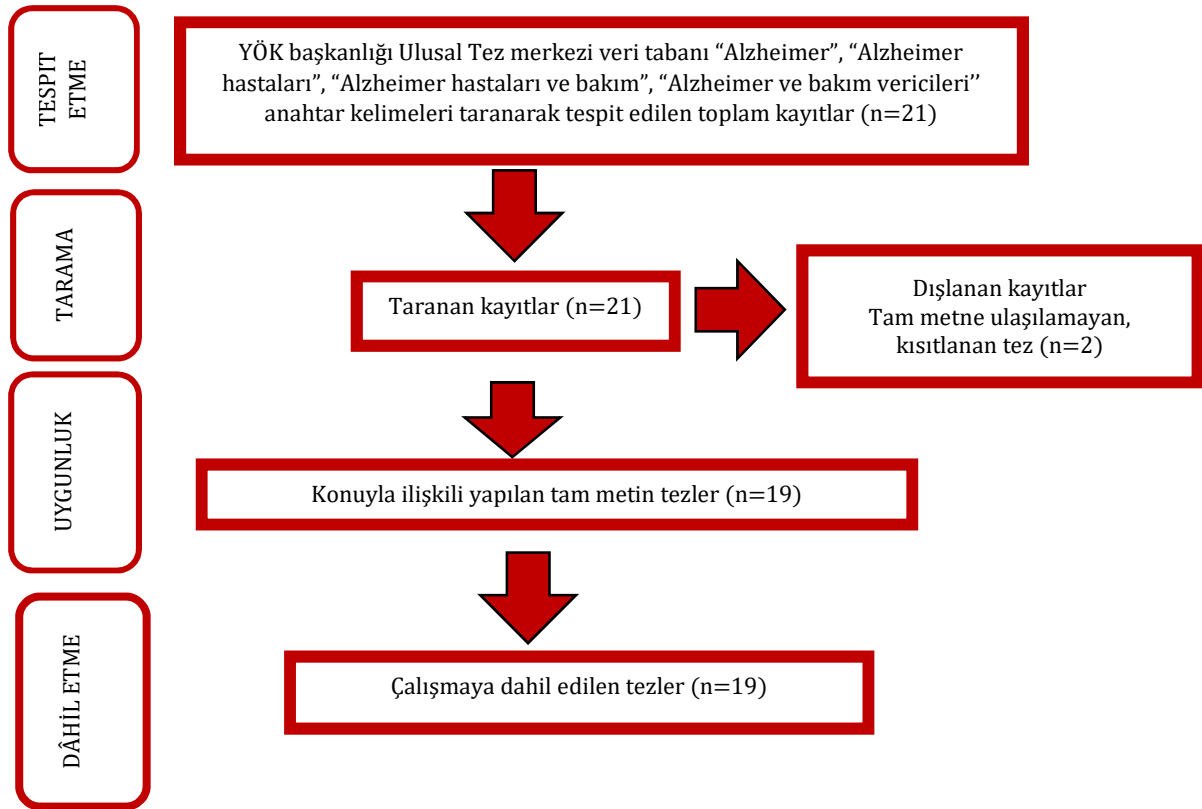
Çalışmada araştırmacı tarafından hazırlanan "Tezlere ilişkin tanımlayıcı bilgiler" formu kullanılmış olup incelenen tezler tür, yayınlanma yılı, anabilim dalı, araştırma türü, örnekleme popülasyonu (bakım verici, hastalar), veri toplama teknikleri, yayına çevrilme durumu, ulaşılabilirlik, yayın olma sayıları ve ele alınan konular olarak 12 başlık altında toplanmış ve incelenmiştir.

2.4.Çalışmanın Sınırlılıkları

Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi veri tabanında yer almayan, sisteme kayıtsız lisansüstü tezlere ulaşılamaması ve sadece hemşirelik anabilim dalında yapılmış olan tezlerin çalışma ele alınması çalışmanın sınırlılığıdır.

2.5.Araştırmanın Etik Yönü

Çalışmada araştırmacıların erişimine açık bir veri tabanı olan YÖK Ulusal Tez Merkezinde yayınlanan tezler kullanılmıştır. Çalışma betimsel tarama ve doküman incelemesi yöntemi ile yapılan literatür araştırmadır. İncelenen lisansüstü tezlerin tamamının yazar bireyler tarafından YÖK Ulusal Tez Merkezi veri giriş formu ile ulaşılabilir olmasının onaylanmasından dolayı etik kurul iznine ihtiyaç olmadığı belirlenmiştir. Çalışma örnekleme alınan tezler kaynaklar kısmında gösterilerek atıf yapılmıştır.

Şekil 1: PRISMA akış şeması

2.6. Metodolojik Kalitenin Değerlendirilmesi ve Verilerin Analizi

Çalışmanın kalitesini belirlemek için Critical Appraisal Skill Programme (CASP)'dan yararlanılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçların sistematik olarak değerlendirildiği 10 soruluk bir kontrol listesinden oluşan programın kontrol listesinde bir puanlama sistemi yoktur. Programda soruların cevapları "evet" şeklinde yer almakta, "hayır" cevabının verildiği sorular için ise açıklama yapılması gerekmektedir. Değerlendirme araştırmacı tarafından bağımsız olarak yapılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistikler kullanılmış olup, istatistiksel analiz için SPSS 20 programından yararlanılmıştır.

3. BULGULAR

Alzheimer hastalığı ile ilgili olan konuların belirlenmesi ve genel eğilimin saptanması için yapılan çalışmanın bu bölümünde, taranan tezlere ilişkin bulgular verilmiştir. Tablo 1'de araştırmaya dahil edilen 21 tezin tanımlayıcı özellikleri sunulmuştur. Araştırmada, 16'sı yüksek lisans, 5'i doktora tezi olmak üzere 21 lisansüstü tez ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. İncelenen tezlerin büyük çoğunluğu 2017 yılında (%20) yapılmıştır. Anabilim Dalı olarak hemşirelik, iç hastalıkları, psikiyatri, evde bakım ve halk sağlığı hemşireliği olduğu ve çoğunluğunun hemşirelik anabilim dalında (%38,1) yapıldığı saptanmıştır. Tezlerin çoğunluğunun tanımlayıcı türde (%61,9) araştırma şeklinde yapıldığı belirlenmiş olup örneklemini hastaların ve hastaya bakım veren bireylerden oluştuğu saptanmıştır. Hastaya bakım veren bireylerle yapılan çalışmaların hastalarla yapılan çalışmalardan fazla olduğu (%52,3)

belirlenmiştir. Hasta ve hastaya bakım veren birey popülasyonuna baktığımızda ise her ikisinde de kadın cinsiyetinin fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda tezlerin tamamında veri toplama teknikleri olarak anket formu, ölçek ve görüşme kullanılmıştır. Tezlerden sadece birinin "izinsiz/ulaşılabilen" olduğu, diğer tüm tezlerin ise, "izinli/ulaşılabilir" olduğu görülmüştür. Tezlerin yayınlanma durumu ele alındığında 7 tezin yayın yapıldığı (%46,7) ve yayınlanan hepsinin uluslararası dergilerde yayımlandığı bulunmuştur.

Tezlerin ele aldığı konular arasında bakım yükü (bakım verenlerin yaşadığı güçlükler), alternatif ve tamamlayıcı tedavi yöntemleri, yaşam kalitesi, evde bakım, Alzheimer hastalarının kognitif ve psikolojik belirtileri olduğu görülmüştür. Bu konular arasında çoğunlukla irdelenen konunun bakım verenlerle yapılan bakım yükü konusu olduğu saptanmıştır.

Araştırmada incelenen tezlerin belirlenen özelliklere sınıflandırılmasına ilişkin bilgiler Tablo 2'de verilmiştir. Ayrıca tüm tezlerde örnekleme oluşturan birey sayısının en az 27, en fazla 200 olduğu belirlenmiştir. Alzheimer hastasına bakım veren kişilerin sosyal hayatının olumsuz yönde etkilendiği saptanmış olup; bakım veren kişilerde en çok sosyal izolasyon, yorgunluk, öfke/ajite tepkiler, depresif şikayetler, fiziksel şikayetler yaşadığı belirlenmiştir. Hastalar ile yapılan tüm çalışmalarda yapılan uygulamalar, çalışma gruplarının ölçek puanlarında kontrol gruplarına göre anlamlı artma veya azalma sağlamıştır. Tüm çalışmalarda hastalar yapılan nonfarmakolojik uygulamaların olumlu yönde etkilerinin olduğu söylenebilir.

Tablo 1. Tezlere ilişkin tanımlayıcı bilgiler

Tanımlayıcı Özellikler	n	%
Tezin Türü		
Yüksek Lisans	16	76,2
Doktora	5	23,8
Tezin Yılı		
2006	2 Yüksek Lisans Tezi	9,5
2007	1 Doktora Tezi	4,8
2008	1 Doktora Tezi	4,8
2009	1 Yüksek Lisans Tezi	4,8
2014	1 Doktora Tezi	4,8
2015	1 Yüksek Lisans Tezi	4,8
2017	3 Yüksek Lisans Tezi	14,3
2018	2 Yüksek Lisans Tezi	9,5
2019	1 Yüksek Lisans Tezi	4,8
2020	2 Yüksek Lisans Tezi	9,5
2022	1 Yüksek Lisans Tezi	4,8
2022	1 Doktora Tezi	4,8
2023	1 Yüksek Lisans Tezi	4,8
2024	2 Yüksek Lisans Tezi	9,5

2024	1 Doktora Tezi	4,8
Anabilim Dalı		
Hemşirelik	8	38,1
İç hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı	6	28,6
Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı	4	19
Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı	1	4,8
Evde Bakım Hemşireliği	2	9,5
Araştırma Türü		
Tanımlayıcı	13	61,9
Randomize Kontrollü	6	28,6
Yarı deneysel	2	9,5
Örneklem		
Hastalar	8	38,1
Hemşire	0	0
Bakım verici	11	52,3
Hemşirelik öğrencileri	1	4,8
Sağlıklı bireyler	1	4,8
Bakım verenlerin cinsiyeti		
Kadın	785 kadın bakım verici	
Erkek	298 erkek bakım verici	
Hasta popülasyon grubu		
Kadın	294 kadın hasta	
Erkek	142 erkek hasta	
Veri Toplama Teknikleri		
Anket formu, ölçek ve görüşme	21	100
Diğer	0	0
Tezin Yayına Çevrilme durumu		
Evet	10	47,6
Hayır	11	52,4
Teze ulaşılabilir durumu		
İzinli/ulaşılabilir tezler	19	90,5
İzinsiz/ulaşılabilen tezler	2	9,5
Yayınlanmış tezler		
Uluslararası	7	100
Ulusal	0	0
Konular		
Bakım yükü (Bakım verenlerin yaşadığı güçlükler)	9	42,8
Alternatif ve tamamlayıcı tedavi yöntemleri	7	33,3
Yaşam kalitesi	1	4,8
Evde bakım	2	9,5
Alzheimer hastalarının kognitif ve psikolojik belirtileri	2	9,5

Tablo 2. Hemşirelik alanında Alzheimer ile ilgili yapılan yüksek lisans ve doktora tezleri

Yazar Yıl Danışman	Tez Türü	Tezin Adı	Araştırma Türü	Yürütülme Amaçları	Örneklem Sayısı ve Kullanılan Ölçme Araçları	Sonuç
1 Akyar, İ. 2006 Akdemir, N.	Yüksek Lisans Tezi	Alzheimer Hastalarına bakım verenlerin yaşadıkları güçlükler	Tanımlayıcı	Alzheimer hastalarına bakım verenlerin yaşadıkları güçlüklerin belirlenmesi	50 hasta yakını -Veri Toplama Formu	Baktığı bir başkası olan ve ekonomik durumu hastalıktan etkilenen bakım verenlerin ailede güçlük yaşadığı saptanmıştır. Bakım verenlerin %64'ü bakım verme sebebiyle ailede güçlük yaşamakta, güçlük yaşayanların %40.6'sı bakım verirken destek sistemlerinin olmadığı, %34.4'ü ruhsal, %18.8'inin ise ekonomik yönden güçlük yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır.
2 Aygün, G. 2006 Yıldız, A.	Yüksek Lisans Tezi	Alzheimer hastasına bakım veren yakınlarının karşılaştıkları sorunlar	Tanımlayıcı	Alzheimer hastasının bakımını üstlenen bireylerin karşılaştıkları güçlükleri belirleyerek; bakımın kalitesinin artırılması, karşılaştıkları güçlüklerle baş edebilmelerinde hasta yakınlarına yardımcı olunması	60 hasta yakını -Veri toplama formu	Alzheimer hastasına bakım veren kişilerin sosyal hayatının olumsuz yönde etkilendiği saptanmış olup; bakım veren kişilerde en çok sosyal izolasyon, yorgunluk, öfke/ajite tepkiler, depresif şikayetler, fiziksel şikayetler yaşadığı belirlenmiştir.
3 Özdemir L. 2007 Akdemir, N.	Doktora Tezi	Hafif Alzheimer hastalarına uygulanan çoklu duyuşal uyaran yönetiminin kognitif durum, depresyon ve anksiyete üzerine etkisi	Yarı Deneysel	Müzik dinleme, resim boyama, oryantasyon ile ilgili yapılacak uygulamaların, kurumda kalan Alzheimer hastalarının kognitif durumu, depresyon ve anksiyete düzeylerine etkisinin belirlenmesi	27 Alzheimer hastası (hafif dereceli) -Birey Tanıtım Formu - Boyama Etkinliğine Katılma Çizelgesi -Standardize Mini Mental Test -Depresyon Ölçeği -Beck Anksiyete Ölçeği	Alzheimer hastalarına yönelik yapılan çoklu duyuşal uyaran yönteminin kognitif durumu iyileştirdiği, depresyon ve anksiyete düzeyini azalttığı sonucuna ulaşılmıştır.
4 Taşdemir, G. 2008 Öz, F.	Doktora Tezi	İlk ve Orta evre Alzheimer hastalarının evde izlemi (15)	Tanımlayıcı	İlk ve orta evre Alzheimer hastaları ile yapılan ev ziyaretlerinde uygulanan hemşirelik girişimlerinin hasta problemlerine, depresyon ve anksiyete düzeylerine etkisinin belirlenmesi	40 Alzheimer hastası birey -Birey Tanıtım Formu -Cornell Demansta Depresyon Ölçeği -Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanteri	Ev izlemlerinde uygulanan hemşirelik girişimleriyle hasta sorunlarında başlangıca göre bitiş izleminde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde azalma olduğu saptanmıştır.

Tablo 2. (Devam)

5	Akpınar, B. 2009 Küçükgüçlü, Ö.	Yüksek Lisans Tezi	Alzheimer hastalığı olan bireye bakım verenlerin cinsiyetinin bakım veren yükü üzerine etkisi	Tanımlayıcı	Alzheimer tanısı alan hastalarına bakım veren bireylerin cinsiyetinin bakım veren yükü üzerine etkisinin belirlenmesi	Alzheimer hastasına bakım veren 192 kişi (120 kadın 72 erkek) -Mini Mental Test -Sosyodemografik Bilgi Formu -Bakım Veren Yükü Ölçeği -Nöro-psikiyatrik Ölçek (NPI)	Alzheimer tanısı alan hastalara bakım veren erkeklerin yük puanları kadınlara göre daha düşük saptanmış olup; kadın bakım vericilerin tedavi edici hemşirelik uygulamaları kullanılması, sayıları fazlalaşan erkek bakım veren bireylerin de ihtiyaçlarının göz ardı edilmemesi gerektiği sonucuna varılmıştır.
6	Duru Aşiret, G. 2014 Kapucu, S.	Doktora Tezi	Anımsama terapisinin Alzheimer hastalarının bilişsel durumu, depresyon ve günlük yaşam faaliyetlerine etkisi	Randomize Kontrollü Deneysel Çalışma	Anımsama terapisinin, kurumda yaşayan Alzheimer hastalarının bilişsel durumu, depresyon ve günlük yaşam faaliyetlerine etkisinin belirlenmesi	62 Alzheimer hastası birey (31 müdahale, 31 kontrol grubu) -Tanıtıcı Bilgiler Formu -Günlük Yaşam Faaliyetleri İzlem Formu -Standardize Mini Mental Test -Geriatrik Depresyon Ölçeği	Anımsama terapisi sonunda çalışma grubundaki bireylerin depresyon düzeylerinde azalma; bilişsel durumunda da artma olmuştur. Anımsama terapisinin bireylerin iletişim, işbirliği, sosyalleşme ve huzursuzlukları üzerine olumlu bir etkisinin olduğu belirlenmiş olup, günlük yaşam aktiviteleri üzerine bir etkisinin olmadığı saptanmıştır.
7	Erkuran, H. 2015 Altay, B.	Yüksek Lisans Tezi	Alzheimerlı hastaya bakım veren kişilerin bakım yükünün stresle baş etme durumlarına etkisi	Tanımlayıcı	Alzheimer hastasına bakım veren bireylerin bakım yükünün stresle baş etme durumlarına etkisinin belirlenmesi	120 Hasta Yakını -Veri Toplama Formu -Bakım Verme Yükü Ölçeği -Stresle Başa Çıkma Ölçeği	Bakım verenlerin bakım yükü arttıkça stresi kontrol altına almada etkin olarak kullanılan "Kendine Güvenli Yaklaşım" ve "İyimser Yaklaşım" kullanma düzeyleri azalmaktadır.
8	Altın, A. 2017 Aydın Avcı, İ.	Yüksek Lisans Tezi	Evde Alzheimer hastasına bakım verenlerin hasta bakımına yönelik kullandıkları tamamlayıcı ve alternatif tedavi yöntemleri	Tanımlayıcı	Ev ortamında Alzheimer hastası olan bireylere bakım verenlerin hasta bakımına ilişkin kullandıkları tamamlayıcı ve alternatif tedavi yöntemlerinin belirlenmesi	177 Hasta Yakını (Alzheimer hastasına bakım veren bireyler) Veri Toplama Formu	Alzheimer hastasına bakım veren bireylerin hasta bakımına ilişkin nonfarmakolojik yöntemlerin kullanımının fazla olduğu saptanmıştır
9	Tezcan, S. 2017 Yıldız, A.	Yüksek Lisans Tezi	Alzheimer hastalarına bakım veren kişilerin yaşadıkları güçlükler	Tanımlayıcı	Alzheimer hastalarına bakım verenlerin yaşadıkları güçlüklerin belirlenmesi	52 Hasta Yakını (Alzheimer hastasına bakım veren bireyler) -Sosyo-Demografik Bilgi Formu -Günlük Yaşam Aktiviteleri Ölçeği -Sosyo-Demografik Özellikleri Formu -Bakım Verme Yükü Ölçeği	Bakım verenlerin günlük aktivitelerdeki bağımsızlık düzeyi arttıkça bakım veren bireylerin yük düzeyinde azalma olduğu sonucuna ulaşılmıştır

Tablo 2. (Devam)

10	Toker, S. 2017 Doğan, S.	Yüksek Lisans Tezi	Kanser, şizofreni ve Alzheimer hastalarının bakım vericilerinde travma sonrası gelişimin incelenmesi	Tanımlayıcı	Onkoloji, Psikiyatri, nöroloji polikliniklerine giden şizofreni, kanser ve alzheimer hastalarının öncelikli bakım vericilerinde ortaya çıkan travma sonrası gelişimin belirlenmesi	50 Hasta Yakını -Sosyodemografik Bilgi Formu -Travma Sonrası Gelişim Ölçeği	Travma sonrası gelişimin, kanser hastasına bakım veren bireylerde en yüksek, şizofreni hastalarına bakım veren bireylerde ise en düşük düzeyde olduğu belirlenmiştir.
11	Uslu, A. 2018 Polat, Ü	Yüksek Lisans Tezi	Alzheimer tipi demanslı hastalara bakım verenlerin öz etkililik-yeterlilik düzeyleri ile yaşam kaliteleri ve bakım yükleri arasındaki ilişki	Tanımlayıcı	Alzheimer tipi demanslı hastalara bakım veren bireylerin öz etkililik-yeterlilik düzeyleri ile yaşam kaliteleri ve bakım yükleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi	145 Alzheimer tipi demanslı hastalara bakım veren bireyler -Birey Tanıtım Formu -Öz Etkililik-Yeterlilik Ölçeği -SF-36 Yaşam Kalitesi Ölçeği -Bakım Verme Yükü Ölçeği Barthel İndeksi	Bakım veren bireylerde bakım yüklerinin yüksek, öz etkililik-yeterlilik düzeylerinin iyi düzeyde olduğu belirlenirken, yaşam kalitesi puanının düşük olduğu saptanmıştır.
12	Toker, G. 2018 Yurtsever, S.	Yüksek Lisans Tezi	Alzheimer hastalarına bakım veren aile bireylerinin bakım yükü ile yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişki	Tanımlayıcı	Alzheimer hastalarına bakım veren aile bireylerinin bakım yükü ile yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi	110 Hasta Yakını (Alzheimer hastasına bakım veren bireyler) -Veri Toplama Formu -Bakım Veren Yükü Ölçeği -UCLA-LS Yalnızlık Ölçeği	Bakım vericileri gelin, eğitim düzeyi düşük ve bekar olanların; herhangi bir işte çalışmayan, hasta ile aynı evde yaşayanların, beş yıl üstü hastalara bakım verenlerin, bakım konusunda destek almayanların Bakım veren yükü ölçeği puan ortalamalarının ve Yalnızlık Ölçeği puan ortalamalarının yüksek olduğu saptanmıştır.
13	Kıyak, M. 2019 (24) Alparslan, G.	Yüksek Lisans Tezi	Alzheimer hastalarında müziğin uyum gücünü azaltmadaki etkisi	Randomize Kontrollü Deneysel Çalışma	Alzheimer hastalarında Nihavent makamının uyum gücünü azaltmadaki etkisinin belirlenmesi	30 Alzheimer tanısı alan hasta -Tanıtıcı Bilgi Formu -Yaşlılarda Uyum Gücünü Değerlendirme Ölçeği -Emosyonel Durum Değerlendirme Formu	Nihavent makamında olan şarkıların Alzheimer hastalarının sürece uyum düzeyini artırdığı için hemşirelik uygulamalarına dahil edilmesi gerektiği belirlenmiştir.
14	Kayaaslan, B. 2020 Lök, N.	Yüksek Lisans Tezi	Alzheimer hastalarında müzik terapinin bilişsel işlevler ve uyum düzeyine etkisi	Randomize Kontrollü Deneysel Çalışma	Huzurevinde kalan yaşlı bireylere uygulanan müzik terapinin bilişsel işlevler ve uyum düzeyine etkisinin belirlenmesi	30 Alzheimer tanısı alan hasta (15 müdahale, 15 kontrol) -Tanıtıcı Bilgiler Formu -Standardize Mini Mental -Test -Yaşlılarda Uyum Gücünü Değerlendirme Ölçeği	Müzik Terapi'nin Alzheimer hastalarının bilişsel durumlarını ve uyum düzeylerini artırdığı belirlenmiştir. Müzik dinletilen müdahale grubundaki hastaların bilişsel işlevlerinin kontrol grubuna göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 2. (Devam)

15	Dikililer, Ü. 2020 Öksüz, E.	Yüksek Lisans Tezi	Alzheimer hastalarına bakım verenlerde bakım yükü ve ruhsal belirtiler	Tanımlayıcı	Alzheimer hastalarına bakım veren bireylerde bakım yükünün ve ruhsal bulguların değerlendirilmesi	Alzheimer tanısı alan hastalara bakım veren 115 birey -Birey Tanıtım Formu -Bakım Verenlerin Yükü Ölçeği -Kısa Semptom Envanteri	Evli, kadın, ekonomik durumu düşük, çalışmayan ve çocuğu olan bakım veren bireylerin bakım yükü daha fazladır. Psikolojik semptomların en sık görüldüğü grup ise kadın, bekar, çalışan ve akraba olan bakım verici bireylerdir.
16	Karaçayır, S. S. (2022) Doğan, S.	Yüksek Lisans Tezi	Alzheimer Hastalarına Karşı Toplumdaki Bireylerin Bakış Açısının Değerlendirilmesi	Tanımlayıcı	Alzheimer tanısı alan bireylerle karşı toplumun bakış açısının belirlenmesi	200 birey (Bir İldeki Aile Sağlığı merkezine kayıtlı olan) -Tanıtıcı Bilgi Formu -Damgalama Anketi	Alzheimer hastalığına yönelik toplumdaki diğer bireyler tarafından dışlanma, etiketlendirme yapılabildiği, bu nedenle sosyal izolasyona yönelik toplum içinde farkındalık yaratacak eğitim vb. araştırmaların yapılmasının fark yaratacağı saptanmıştır.
17	Özcan, M. 2022 Akyar, İ.	Doktora Tezi	Orta evre alzheimer hastalarının bakım verenlerine yönelik verilen planlı eğitim ile izlemin hasta ve bakım verenlerin bakım sonuçlarına etkisi	Yarı-Deneysel	Orta evre Alzheimer tanısı ile izlenen hastalara bakım verenlere verilen planlı eğitim ve izlemin hasta ve bakım verenlerin bakım sonuçlarına etkisinin değerlendirilmesi	Alzheimer tanısı alan hastalara bakım veren 43 birey (21 Müdahale, 21 Kontrol) -Zarit Bakım Veren Yükü Ölçeği -Bakas Bakım Verme Etki Ölçeği -Nöropsikiyatrik Envanter -Alzheimer Hastalığında İşbirliği Çalışması -Günlük Yaşam Aktiviteleri Ölçeği	Orta evre Alzheimer hastalarına bakım veren bireylere ilişkin oluşturulan eğitimin ve planlı izlemlerin bakım yüküne etkisi olmadığı bulunmuştur. Araştırmada her iki gruptaki hastalara bakım vericiler her aktivitelerine yardımcı oldukları için günlük yaptıkları aktivitelerde bağımsız olmadıkları ve sürekli yardıma ihtiyaç duydukları görülmüştür.
18	Duran, İ.Y. 2023 Keskin, G.	Yüksek Lisans Tezi	Kurumda kalan Alzheimer tanılı bireylerin birinci derece yakınlarının başa çıkma tutumlarını yordayan değişkenlerin incelenmesi	Tanımlayıcı	Kurumda kalan Alzheimer hastalarının aile bireylerinin başa çıkma durumlarının belirlenip, başa çıkma tutumlarının suçluluk depresyon ve anksiyete düzeyleri belirlenmesi	Alzheimer tanısı alan hastaların yakını olan 150 birey -Sosyodemografik Tanıtım Formu -Beck Anksiyete Ölçeği -Cope Başa Çıkma Tutumları Ölçeği -Suçluluk Ölçeği -Beck Depresyon Ölçeği	Yordayıcı değişkenler suçluluk, depresyon ve anksiyete olarak belirlenmiş olup; depresyon ve anksiyete düzeylerinin başa çıkma tutumları üzerinde suçluluktan daha fazla bir etki oluşturduğu belirlenmiştir.

Tablo 2. (Devam)

19	Kabal, M.G. 2024 Kapucu, S.	Yüksek Lisans Tezi	Alzheimer tanılı bireylerin bakım verenlerinin desteklenmesine yönelik hemşirelik öğrencilerine verilen oyunlaştırılmış standart hasta eğitiminin bilgi, memnuniyet ve algılanan öğrenme düzeyine etkisi	Randomize Kontrollü Deneysel Çalışma	Alzheimer tanılı bireylerin bakım verenlerinin desteklenmesine yönelik oyunlaştırılmış standart hasta eğitiminin bilgi, memnuniyet ve algılanan öğrenme düzeyine etkisinin belirlenmesi	52 Öğrenci (2. Sınıf hemşirelik öğrencileri) -Alzheimer Hastasının Bakımına İlişkin Bilgi Testi -Öğrencilerin Öğrenme Çıktılarından Memnuniyeti Anketi -Algılanan Öğrenme Ölçeği	Oyunlaştırmanın hemşirelik eğitiminde kullanılabilecek yenilikçi eğitim uygulamalarından biri olabileceğini ve diğer yenilikçi eğitim uygulamalarına entegre edilerek daha da etkili hale gelebileceğini göstermektedir
20	Atay, E. 2024 Yılmaz, E.B. Tosun, N.	Doktora Tezi	Alzheimer tanısı alan yaşlı bireylerde bilişsel uyarım terapisinin apati, yalnızlık, anksiyete ve günlük yaşam aktiviteleri üzerine etkisi	Randomize Kontrollü Deneysel Çalışma	Alzheimer tanılı bireylere uygulanan Bilişsel Uyarım Terapisi'nin bireylerin apati, yalnızlık, anksiyete ve günlük yaşam aktiviteleri üzerine etkisinin belirlenmesi	Alzheimer tanısı alan 52 birey (26 Müdahale, 26 Kontrol) -Tanıtıcı Bilgi Formu -Apati Değerlendirme Ölçeği -Geriatrik Anksiyete Ölçeği -UCLA Yalnızlık Ölçeği Kısa Formu -Demansta Fonksiyonel Yetersizlik Ölçeği	Bilişsel Uyarım Terapisinin Alzheimer hastalarının apati, yalnızlık ve anksiyete düzeyini azaltmada ve günlük aktivitelerinde bağımsızlığını sağlamada etkili olduğu saptanmıştır.
21	Soylu, E. 2024 Öztürk, S.	Yüksek Lisans Tezi	Alzheimer hastalarına uygulanan boyama etkinliğinin depresyon, anksiyete, stres üzerine etkisi	Randomize Kontrollü Deneysel Çalışma	Alzheimer Hastaları ile yapılan boyamanın depresyon, anksiyete ve stres üzerine etkisinin belirlenmesi	Alzheimer tanısı alan 50 birey (25 Müdahale, 25 Kontrol) -Kişisel Bilgi Formu -Depresyon Anksiyete Stres Ölçeği	Boyama yapmanın Alzheimer hastalarında depresyon düzeyinin azalmasını sağladığı görülürken; anksiyete ve stres düzeyinde ise etkisinin olmadığı belirlenmiştir.

4.TARTIŞMA

Ulusal tez merkezinde yayınlanan ilk tez çalışması 2006 yılında yapılmıştır. 16 yüksek lisans ve 5 doktora tez çalışması bulunmaktadır. Çalışmada, doktora tez sayısının yüksek lisans tez sayısından daha az olması, yüksek lisans programlarının daha önce başlatılması ve hemşirelikte doktora programları açan üniversite sayısının az olması ve bu programlara kabul şartlarının daha zor olmasıyla bağlantılıdır. Yapılan tez sayısının az olması Alzheimer hastaları ve bakım vericilere ilişkin ileri düzey ve kanıt temelli araştırmalarının yetersiz yapıldığını düşündürmektedir. Sağlık bakım hizmeti verenlerin bakımı kanıt temelli olarak yapmasına olan ihtiyaç her geçen gün giderek artmaktadır (Melnyk, Fineout, Gallagher & Kaplan, 2012; Şenyuva, 2016). Yapılan tezlerde de kanıt temelli çalışmaların önemli olduğunun bilinmesine rağmen bu çalışmalarla ilgili eksiklikler olduğu saptanmıştır (Koehn & Lehman, 2008; Ayhan & Bektaş, 2015). Araştırmaların sadece akademisyenler tarafından yapıldığına dair inanç, bilimsel araştırmaları okumada yetersizlik, deneyim odaklı bakıma olan inanç, yönetici desteğinin olmaması, iş yoğunluğu, güncel literatürün okunmaması, araştırma bilgisinin eksikliği, yabancı dil kullanımında eksiklik, mesleki eğitim sırasında yurt dışı olanaklarındaki sınırlılıklar ve klinikteki hemşirelerin araştırmalarının yayınlanacağına inanmama, araştırma yapma konusunda isteksiz olması yapılan çalışmaların sayısının az oluşu nedenini açıklamaktadır (Güner, Yurdakul & Yetim, 2005; Raisler & Kennedy, 2005; Farokhzadian, Khajouei & Ahmadian, 2015).

Çalışma kapsamında doktora çalışmaları yıl olarak değerlendirildiğinde, Alzheimer hastaları ile ilgili en son tezin 2024 yılında yayınlandığı ve 5 tez olduğu belirlenmiştir. Bu 5 tezin de Alzheimer hastaları ile yapıldığı ancak bakım vericilerle yapılan bir doktora tez çalışmasının olmadığı görülmektedir. Dünyada kronik hastalık tanısı alan, bakıma ihtiyaç duyan yaşlı birey popülasyonunda giderek artma olması ile ihtiyaçlarının karşılanması sorumluluğu ve bakım sağlık kuruluşlarından evlere sağlık personelinin hastaya bakım veren bireylere doğru kaymıştır (Karadakovan, 2005; Keleş & Özalevli, 2018). Sağlık ile ilgili eğitimi olmayan bakım vericilerin hasta bakımı, hastalık takibi ve hastanın yaşam kalitesi üzerindeki önemi giderek artarken, doktora tezlerinin sayısı istenilen sayıda değildir. Bu bağlamda doktora aşamasındaki hemşirelik lisansüstü öğrencilerinin, Alzheimer hastaları ve bakım veren bireylerle ilgili daha fazla çalışma yapılması önerilmektedir.

Çalışmada yüksek lisans tezlerinin büyük bir kısmının tanımlayıcı türde doktora tezlerinin ise büyük bir kısmının randomize kontrollü türde yapıldığı saptanmıştır. Bu bağlamda, yüksek lisans tezlerinin büyük bir kısmının tanımlayıcı türde yapılması yüksek

lisans öğrencisinden beklentilerin gerçekleştiğini, doktora tezlerin çoğunluğunun metodolojik türde yapılması ise yeni bir yöntem oluşturulması veya mevcut yöntemin farklı durumlara uyarlanması beklentisini karşılamaktadır. Konu ile ilgili kanıt düzeyi yüksek çalışmaların yapılması önerilebilir.

Çalışmadaki tezler incelendiğinde örneklem grubunun %52,3'ünün bakım veren bireylerin oluşturduğu görülmektedir. Alzheimer hastası olan bireyler, hastalığın ilerleyen aşamalarında günlük yaşam aktivitelerindeki sınırlılıkları, mental ve davranışsal bozukluklarının belirginleşmesi ile beraber, fizyolojik, ruhsal, ekonomik ve sosyal yönden başkalarına gereksinim duyar hale gelmektedir (Gauthier, 2007; Dikililer, 2020).

Teknolojinin ilerlemesi ile birlikte çalışmalarda meydana gelen artışa rağmen Alzheimer hastalığının önlenmesi ve kesin tedavisi tam olarak bilinmemektedir. Fakat Alzheimer hastalığı tanısı alan bireylerin günlük yaşam aktivitelerinde bağımsızlığını sağlamak amacıyla farmakolojik tedaviye ek olarak anımsama terapisi, aromaterapi, çoklu duyuşsal uyaran yöntemi, fiziksel egzersiz, ışık terapisi, müzik terapi, sanat terapi gibi nonfarmakolojik yöntemler de uygulanmaktadır (Gazes vd., 2012; Aşiret & Kapucu, 2015; Keleş & Özalevli, 2018). İncelenen tezlerde de bakım yükü kavramı en fazla araştırılan konu olarak çalışmada çıkmakta olup, bunu alternatif ve tedavi yöntemleri izlemektedir. Bu yöntemlerin daha çok son yıllarda yapılan tez çalışmalarında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmalarda boyama tekniği, bilişsel uyarmı terapisi, oyunlaştırma, müzik dinletme, anımsama terapisi ve çoklu duyuşsal uyaran yöntemi kullanılarak hastaların anksiyete, depresyon düzeyleri irdelenmiştir (Özdemir, 2007; Duru Aşiret, 2014; Kıyak, 2019; Kayaaslan, 2020; Kabal, 2024; Atay, 2024; Soylu, 2024). Non-farmakolojik yöntemler herhangi bir invaziv girişim içermediğinden farmakolojik yöntemlere göre daha güvenilir yöntem olduğu için tercih edilmektedir (Gauthier, 2007; Özbabalık & Hussein, 2017; Keleş & Özalevli, 2018).

Belleğin bozulma süreci ile başlayan AH, bilişsel işlevlerde bozulma ve kişilik değişiklikleri ile devam etmektedir. Hastalığın ilerleyen dönemlerinde ise hasta bireyler sözselle ve hareket yeteneklerini kaybederek tam bağımlı bireyler haline gelerek bakım ihtiyaç duyulmaktadır (Moon vd., 2014). Çalışmadaki bakım verenlerle yapılan tezler incelendiğinde Alzheimer hastasına bakım veren kişilerin sosyal hayatının olumsuz yönde etkilendiği saptanmış olup; bakım veren kişilerde en çok sosyal izolasyon, yorgunluk, öfke/ajite tepkiler, depresif şikayetler, fiziksel şikayetler yaşadığı belirlenmiştir. Alzheimer hastalığı olan bireylere bakım vermek hastanın davranışlarını yönetmemesi ve hastalık ilerledikçe bakım veren bireye bağımlılığının artmasından dolayı hem fiziksel hem de psikolojik bakımdan oldukça

yorucu, yıpratıcı bir görevdir (Gauthier, 2007; Etters vd., 2008). Sansoni ve arkadaşları (2004)'nın 34 İtalyan kadın bakım verenlerle yaptıkları çalışmada, bakım veren kişilerin %56'sının bedensel hastalıklarının olduğu ve %32'sinin psikolojik rahatsızlıktan mağdur olduğu belirtilmiştir (Sansoni, J., Vellone, E., Piras, G., 2004). Ferrara ve arkadaşları (2008) tarafından yapılan bir çalışmada bakıcıların %53'ünün bakım vermeleri ile hayatlarının değiştiği, kendileri için vakit ayıramadıkları ve sosyal hayatlarının da bu durumdan etkilendiği saptanmıştır (Ferrara vd., 2008). Varone ve arkadaşları (2007)'nin çalışmasında yeteri kadar sosyal destekleri olmayan bakım verenlerin daha yoğun stres yaşadıkları ve algıladıkları bakım yükünün daha fazla olduğu saptanmıştır (Varona, Saito, Takahashi, & Kai, 2007).

Çalışma sonuçlarımıza benzer şekilde yapılan bu çalışmalarda bakım verenlerin çok boyutlu sorun yaşadıkları belirlenmiştir. Bu nedenle bakım veren bireylerin psikolojik bakımdan iyi olması önemli olduğu için bakım veren bireylerle yapılan çalışmaların fazla olduğu düşünülmektedir.

Çalışmadaki bakım verenlerle yapılan 11 tez incelendiğinde bakım verenlerin çoğunluğunun kadın olduğu ve bu kişilerin genellikle hasta veya yaşlı bireyin kızı olduğu belirlenmiştir. Toplumda kadının aile içinde geleneksel olarak bakım verici rolünün olması, çalışma hayatında erkeklerden daha az yer edinmiş olmasının, ev işlerinde daha fazla sorumluluk almasının bakım verenlerin kadın olmasında etkili olduğu düşünülmektedir. Türe ve arkadaşlarının (2018) çalışmasında Türk geleneklerinde olduğu gibi diğer çoğu kültürde de bakım verme rolünün kadına ait bir görev olduğu düşünülmekte ve kadının rolü olan basit bir görev olarak belirtilmektedir. (Türe, Yazar, Akın & Aydın, 2018). Pudelewicz ve arkadaşlarının (2018) Alzheimer hastalarına bakım veren bireylerle yaptığı çalışmada kadınların vakitlerinin büyük bir kısmında hastalara bakım verdiklerini ve kendilerine ayırdıkları zamanın çok az olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucumuz literatür ile paralel olarak bakım vermede kadına atfedilen rolü düşündürmektedir (Pudelewicz, Talarska & Baczyk, 2019). Literatür incelendiğinde kadın ve erkeklerin toplumda üstlendikleri sorumluluklar ve sosyalizasyon sürecindeki farklılıklar nedeniyle bakım sürecinden etkilenmeleri de farklı olmaktadır. Geleneksel olarak kadınlar daha fazla ev içerisinde sorumluluk alırken erkekler ev dışında çalışmakta ve sorumluluk almaktadırlar. Bakım işinde kadınlar bu sosyal durum nedeniyle doğal bakım veren olarak görülmektedirler Erkekler bakım verme sürecinde kadınlara göre yemek hazırlama, alışveriş ve ev temizliği gibi konularda daha az zaman harcarlarken, finansal destek sağlama, bakım için gerekli olanaklardan yararlanma ve ufak

tefek tamir işlerini yapma gibi konularda daha fazla zaman harcamaktadırlar.

Çalışma kapsamında cinsiyete göre karşılaştırma yapıldığında hastalarla yapılan 5 tez incelendiğinde Alzheimer hastası olan kadın sayısının erkek sayısından fazla olduğu saptanmıştır. Erkeklerin Alzheimer hastalığına yakalanma riskinin kadınlara göre daha az olduğunu belirten çalışmalar mevcuttur (Etters, Goodall, & Harrison, 2008). Cinsiyet hormonlarından etkilenen AH aynı zamanda beyni koruyucu etkisi olan östrojen hormonunun menopozda eksikliğine bağlı olarak da ortaya çıkmaktadır. Menopozun etkileri ile ilgili hormonların değişmesi, çevresel ve genetik faktörlerin etkisine bağlı olarak kadınlardaki risk erkeklere göre fazladır (Öber, 2008; Karşıdağ, 2012). Ayrıca kadınların yaşam süresinin daha uzun ve eğitim düzeylerinin düşük olması ile de açıklanmaktadır (Öber, 2008; Onat Kaya & Çelik, 2018).

Çalışmalar kullanılan veri toplama araçları bakımından incelendiğinde tamamının (n=21) araştırmacı tarafından geliştirilen formlar ve ölçeğin birlikte kullanıldığı belirlenmiştir. Araştırmacılar tarafından geliştirilen formların çoğunluğunun kapsam geçerliliğinin yapıldığı geçerlilik ve güvenilirliğin ise sınırlı sayıda çalışmada yapıldığı görülmektedir. Bu durum geliştirilen formların diğer araştırmacılar tarafından kullanılabilirliğini ve genellenebilirliğini sınırlandırmaktadır. Bu açıdan araştırmalarda geçerlilik-güvenirliliği yapılmış formlar ya da ölçeklerin daha fazla kullanılmasının çalışmaların niteliğinin artırılmasına yarar sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışmada, yüksek lisans tezlerinin %12' sinin doktora tezlerinin ise %51'inin yayınlandığının belirlenmesi, tezi yayın haline getirme aşamasında bazı olumsuzluklar yaşadıkları şeklinde yorumlanabilir. Yapılan diğer çalışmalarda da hemşirelik alanında görev yapan akademisyenlerin %95,6'sının yayın yapma sürecinin uzun sürmesi, uluslararası yayın yapmada çeviri sorunu yaşaması, bilimsel araştırmayı yayın haline getirmedeki bilgi eksikliği, danışman tarafından ihmal edilme, öğrencinin isteksizliği ve yayın için başvuru dergi seçimini bilmeme gibi birçok güçlüğün yaşandığı belirtilmektedir (Tortumluoğlu & Özyazıcıoğlu, 2004; Yılmaz, Yazgan, Dur, Salman & Demir, 2017).

Ayrıca, doktora mezunlarının bu güçlükleri daha az yaşadıkları ve doktora mezunlarının akademik olarak yükselme amacının ve akademik yükseltme kriterlerinin doktora tezinin yayınlanmasını zorunlu olmasının bu sonuçta etkili olduğu söylenebilir. Ayrıca çalışmada, doktora tezi sayısının (n:5) yüksek lisans tezi sayısından (n:16) daha az olmasına karşın; doktora tezinin %90, yüksek lisans tezinin %30 oranında yayınlanması doktoradan mezun olan

bireylerin yayın aşamasında yüksek lisansa göre daha az güçlük yaşadıklarının bir kanıtı olarak değerlendirilebilir.

5.SONUÇ

Bu çalışmada "Alzheimer, Alzheimer ve bakım vericiler, hemşirelik" anahtar kelimeleri kullanarak yapılan tüm tezler incelenmiş olup Alzheimer hastalığı ilgili özellikle bakım veren bireylerle çalışıldığı, hastalarla ilgili az çalışma olduğu belirlenmiştir. AH'nın tedavi süreci çeşitli tıbbi, hemşirelik bakımı ve sosyal destekleri içeren çok yönlü bir yaklaşımı gerektirmektedir. Bu nedenle hasta tek başına değil hem ailesi hem de bakım veren bireylerle birlikte ele alınmalıdır. Hastalara kaliteli bakım vermek, etkin hasta bakımının sağlanmasında önemlidir. Bu süreçte hastalığa ilişkin tüm sorunların belirlenmesi ve çözümlenmesinde hastaya bakım veren birey kadar hemşirenin rolü de benzersiz bir öneme sahiptir. Hemşirelik bakımı hemşire-hasta ilişkisine dayalı olarak hemşirelik bakımı gerçekleştirilmekte olup bakım verme sürecinde kişilerarası etkileşimini gerektirmektedir. Alzheimer hastalığının bakımı ve tedavisinde farmakolojik tedavinin yanı sıra etkinliği kanıtlanmış olan nonfarmakolojik yöntemlerin kullanımı özellikle son yıllarda yapılan tez çalışmalarında arttığı belirlenmiştir. Tezlerin ele aldığı konular arasında bakım yükü (bakım verenlerin yaşadığı güçlükler), alternatif ve tamamlayıcı tedavi yöntemleri, yaşam kalitesi, evde bakım, Alzheimer hastalarının kognitif ve psikolojik belirtileri olduğu görülmüştür. Bu konular arasında çoğunlukla irdelenen konunun bakım verenlerle yapılan bakım yükü konusu olduğu saptanmış olup Alzheimer hastaları ile yapılan çalışmaların artırılması önerilmektedir. Bu konu ile ilgili yapılan yüksek lisans tez sayısı fazla olup, doktora tez sayısı 5 tanedir. Bundan dolayı daha fazla kanıt temelli çalışmaların yapılarak lisansüstü çalışmaların yayınlanması önerilmektedir.

Progresif bir süreç izleyen hastalık sürecinde bireyler aile süreçleri içerisinde yer almaktadır. Bu nedenle kognitif iyileştirme/rehabilitasyon tıbbi tedavi ile birlikte önemli rol oynamaktadır. Ayrıca hastalığın yaş artışı ile görülme sıklığı artmaktadır. Hastalar ek kronik hastalıklara da sahiptir. Sadece palyatif bakım servisinde değil her klinikte ve poliklinikte karşılaşılabileceğimiz hasta grubudur. Toplumun bilgilendirilmesi ve farkındalık oluşturulmasında da hemşireler sağlık ekibi ile birlikte etkin bir rol üstlenmektedir. Bu nedenle Alzheimer hastalarının yattığı birimlerde görev yapan hemşirelerde ve uygulamaya çıkan hemşirelik öğrencilerinde konuyla ilişkili çalışmaların artırılması ve daha büyük örneklem gruplarıyla, randomize kontrollü türde

çalışmaların yapılması hasta bakım kalitesinin artırılması açısından daha ufuk açıcı olabilir.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarın ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli oluşturabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği ya da üyeler ile ilişkili, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

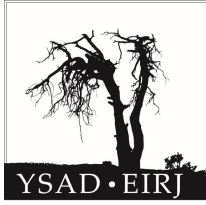
Kaynakça

- Akpınar, B. (2009). *Alzheimer Hastalığı Olan Bireye Bakım Verenlerin Cinsiyetinin Bakım Veren Yükü Üzerine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Akyar, İ. (2016). *Alzheimer Hastalarına Bakım Verenlerin Yaşadıkları Güçlükler*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Altın, A. (2016). *Evde Alzheimer Hastasına Bakım Verenlerin Hasta Bakımına Yönelik Kullandıkları Tamamlayıcı ve Alternatif Tedavi Yöntemleri*. Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Aşiret, G. D., & Kapucu, S. (2015). Alzheimer hastalarının bilişsel ve davranışsal sorunları üzerine etkili bir yöntem: Anımsama terapisi. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 3(2), 60-8.
- Atay, E. (2024). *Alzheimer Tanısı Alan Yaşlı Bireylerde Bilişsel Uyarım Terapisinin Apati, Yalnızlık, Anksiyete Ve Günlük Yaşam Aktiviteleri Üzerine Etkisi*. Doktora Tezi. Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Gaziantep.
- Aygün, G. (2006). *Alzheimer Hastasına Bakım Veren Yakınlarının Karşılaştıkları Sorunlar*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ayhan, Y., Kocaman, G., & Bektaş, M. (2015). Kanıta Dayalı Hemşireliğe Yönelik Tutum Ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 17(2-3), 21-35.
- Dikililer, Ü. (2020). *Alzheimer Hastalarına Bakım Verenlerde Bakım Yükü Ve Ruhsal Belirtiler*. Yüksek Lisans Tezi. Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ankara.
- Duran, İ. Y. (2023). *Kurumda Kalan Alzheimer Tanılı Bireylerin Birinci Derece Yakınlarının Başa Çıkma Tutumlarını Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Duru Aşiret, G. (2014). *Anımsama Terapisinin Alzheimer Hastalarının Bilişsel Durumu, Depresyon ve Günlük Yaşam Faaliyetlerine Etkisi*.

- Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erkuran, H. (2015). *Alzheimerlı Hastalara Bakım Veren Kişilerin Bakım Yükünün Stresle Baş Etme Durumlarına Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Etters, L., Goodall, D., & Harrison, B. E. (2008). Caregiver burden among dementia patient caregivers: A review of the literature. *Journal of the American Association of Nurse Practitioners*, 20(8), 423-428.
- Farokhzadian, J., Khajouei, R., & Ahmadian, L. (2015). Evaluating factors associated with implementing evidence-based practice in nursing. *Journal of Evolution in Clinical Practice*, 21(6), 1107-1113.
- Ferrara, M., Langiano, E., Di Brango, T., De Vito, E., Di Cioccio, L., & Bauco, C. (2008). Prevalence of stress, anxiety, and depression in with Alzheimer caregiver. *Health and Quality of Life Outcomes*, 6, 93. doi:10.1186/1477-7525-6-93
- Gauthier, S. (2007). Clinical diagnosis and management of Alzheimer's disease. *Informa UK Limited*, 8, 205-265.
- Gazes, Y., Soldan, A., & Stern, Y. (2012). Alzheimer's disease. In *Encyclopedia of Human Behavior*. (pp. 108-115). Elsevier Inc.. doi:10.1016/B978-0-12-375000-6.0002
- Güner, S., Yurdakul, M., & Yetim, N. (2015). Türkiye'de ebelik mesleğinin sorunlarına akademik bakışı yansıtan nitel bir çalışma. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 5, 80-7.
- Kabal M.G. (2024). *Alzheimer Tanılı Bireylerin Bakım Verenlerinin Desteklenmesine Yönelik Hemşirelik Öğrencilerine Verilen Oyunlaştırılmış Standart Hasta Eğitiminin Bilgi, Memnuniyet Ve Algılanan Öğrenme Düzeyine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kaptan, G., & Dedeli, Ö. (2012). *Temel İç Hastalıkları Hemşireliği*, 1. Basım. (s.446-449). İstanbul: İstanbul Tıp Kitabevi.
- Karaçayır, S.S. (2022). *Alzheimer Hastalarına Karşı Toplumdaki Bireylerin Bakış Açısının Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karadakovan, A. (2005). Yaşlılarda sağlık sorunları. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 21(2), 169-179.
- Karşıdağ, S. (2012). Alzheimer hastalığında risk faktörleri ve koruyucu faktörler. *Türkiye Klin J Neuro ISpecial Top*, 5(3), 18-23.
- Kayaaslan, B. (2020). *Alzheimer Hastalarında Müzik Terapinin Bilişsel İşlevler ve Uyum Düzeyine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Keleş, E., & Özalevli, S. (2018). Alzheimer hastalığı ve tedavi yaklaşımları. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 3(2), 39.
- Kiyak, M. (2019). *Alzheimer Hastalarında Müziğin Uyum Güçlüğünü Azaltmadaki Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Koehn, M. L., & Lehman, K. (2008). Nurses' perceptions of evidence-based nursing practice. *Journal of Advanced Nursing*, 62(2), 209-215.
- Melnyk, B. M., Fineout-Overholt, E., Gallagher-Ford, L., & Kaplan, L. (2012). The state of evidence-based practice in US nurses: Critical implications for nurse leaders and educators. *Journal of Nursing Administration*, 42(9), 410-417.
- Moon, Y., Kim, H., Choi, H., Han, S. H. (2014). Validity of the Korean version of the fear of Alzheimer's disease scale for the assessment of anticipatory dementia. *J Korean Med Sci*, 29, 411-415.
- Onat Kaya, H., & Çelik, Y. (2018). Hasta bakım yükü: Alzheimer hastalarına bakım verenler arasında bir çalışma. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 21(4), 625-640.
- Öber, A. (2008). Alzheimer hastalığında moleküllerin rolü. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, 1, 23-31.
- Özbalalık, D., & Hussein, S. (ty). Demans bakım modeli raporu. <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/9332/demans-bakim-modeli-proje-kitabi.pdf> adresinden 22.09.2024 tarihinde erişilmiştir.
- Özcan, M. (2022). *Orta Evre Alzheimer Hastalarının Bakım Verenlerine Yönelik Verilen Planlı Eğitim İle İzlemin Hasta Ve Bakım Verenlerin Bakım Sonuçlarına Etkisi*. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özdemir, L. (2007). *Hafif Alzheimer Hastalarına Uygulanan Çoklu Duyusal Uyarın Yönteminin Kognitif Durum, Depresyon ve Anksiyete Üzerine Etkisi*. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Pudelewicz, A., Talarska, D., & Bączyk, G. (2019). Burden of caregivers of patients with Alzheimer's disease. *Scand J Caring Sci*, 33(2), 336-341. doi:10.1111/scs.12626
- Raisler, J., & Kennedy, H. (2005). Midwifery care of poor and vulnerable women, 1925-2003. *Journal of Midwifery & Women's Health*, 50(2), 113-21.
- Sanson, J., Vellone, E., & Piras, G. (2004). Anxiety and depression in community-dwelling, Italian Alzheimer's disease caregivers. *Int J Nurs Pract*, 10, 93-100.
- Soylu, E. (2024). *Alzheimer Hastalarına Uygulanan Boyama Etkinliğinin Depresyon, Anksiyete, Stres Üzerine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Söylemez, B. A., & Küçükçüçlü, Ö. (2017). Kognitif ve psikolojik sorunlar ve hemşirelik bakımı. In:

- Yaşlılık ve Yaşlı Sağlığı*. Ankara: Vize Basın Yayın, p. 344-367.
- Şenyuva, E. (2016). Hemşirelik eğitimi ve kanıta dayalı uygulamalar. *Advanced Engineering Informatics*, 24(1), 59-65.
- Taşdemir, G. (2008). *İlk ve Orta Evre Alzheimer Hastalarının Evde İzlemi*. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tezcan, S. (2017). *Alzheimer Hastalarına Bakım Veren Kişilerin Yaşadıkları Güçlükler*. Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Toker, S. (2017). *Kanser, Şizofreni ve Alzheimer Hastalarının Bakım Vericilerinde Travma Sonrası Gelişimin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Medipol Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Toker Tekin, G. (2018). *Alzheimer Hastalarına Bakım Veren Aile Bireylerinin Bakım Yüğü ile Yalnızlık Düzeyleri Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Tortumluoğlu, G., & Özyazıcıoğlu, N. (2004). Akademisyenlerin araştırma yaparken ve yayınlarken karşılaştıkları güçlükler ve bunun üzerinde doktora eğitiminin etkisi. *Journal of Human Sciences*, 1(1), 1-11.
- Türe, E., Yazar, A., Akın, F., & Aydın, A. (2018). Kronik hasta çocuklara bakım verenlerin bakım verme yükünün değerlendirilmesi. *Bozok Medical Journal*, 8(03), 46.
- Uslu, A. (2018). *Alzheimer Tipi Demaslı Hastalara Bakım Verenlerin Öz Etkililik-Yeterlilik Düzeyleri İle Yaşam Kaliteleri ve Bakım Yükleri Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Varona, R., Saito, T., Takahashi, M., & Kai, I. (2007). Caregiving in the Philippines: a quantitative survey on adult-child caregivers' perceptions of burden, stressors, and social support. *Arch Gerontol Geriatr*, 45(1), 27-41. doi:10.1016/j.archger.2006.07.007
- WHO (2024). *Global Action Plan on The Public Health Response to Dementia 2017-2025*. Geneva: World Health Organization.
- Yılmaz, A., Yazgan, E. Ö., Dur, B., Salman, F., & Demir, A. (2017). Türkiye'de hemşirelik lisansüstü tezlerinin yayın olma durumu: Bibliyometrik çalışma (1977-2016). *Turkish Journal of Research & Development in Nursing*, 19(3), 34-44.

YAŞLI SORUNLARI ARAŞTIRMA DERGİSİ (YSAD)
Elderly Issues Research Journal (EIRJ)
17(2), 103-113 (2024)
ISSN 1308-5816
http://dergipark.gov.tr/yasad
doi:10.46414/yasad.1401419

DERLEME MAKALE

Yaşlıların Dijitalleşme Profili ve 'Gri Dijital Şiddet'

Hatice OĞUZ ÖZGÜR*

^aIsparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Uluborlu Selahattin Karasoy Meslek Yüksekokulu, Terapi ve Rehabilitasyon Bölümü, Engelli Bakımı ve Rehabilitasyon Programı - Isparta/Türkiye

ORCID ID: [0000-0001-5901-3488](https://orcid.org/0000-0001-5901-3488)

ÖZET

Gündelik yaşamın çeşitli alanlarında birtakım ihtiyaçları gidermek amacıyla yaygın biçimde kullanılan dijital teknolojiler hemen her yaş grubu için farklı ve önemli işlevlere sahiptir. Bu çalışmada yaşlı bireylerin dijital teknolojileri kullanım durumları, hangi dijital teknolojileri ne amaçla sıklıkla kullandıkları üzerinden açıklanırken; bu teknolojileri kullanımları sürecinde deneyimledikleri şiddet eylemlerine açıklık getirilmeye çalışılmaktadır. Bu amaç çerçevesinde sistematik biçimde literatür taraması yapılmıştır. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) da son yıllarda düzenli olarak yayımladığı Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması verilerinden de yararlanılarak mukayese yapabilmek amacıyla özellikle 2011 yılı ve sonrasındaki çalışmalardan yaşlıların dijital teknolojileri kullanımlarını ve dijital şiddet deneyimlerini konu alan araştırmalar incelenmiştir. Yaşlıların dijital teknolojileri, özellikle de interneti kullanımlarına dair araştırmaların son yıllarda artmış olduğu görülmektedir. Bunlara göre yaşlıların dijital teknolojileri kullanımları her geçen yıl artmaktadır. Özellikle TÜİK'in ilgili istatistiklerinde de bu durum gözlemlenebilmektedir. Yaşlıların dijital teknolojileri kullanım amaçları genellikle aile üyeleri, arkadaşlar veya akrabalar ile iletişim kurma, sosyalleşme, bilgi edinme, resmi işlemleri (hastane randevusu alma, fatura ödeme vs.) yapma gibi ihtiyaçları gidermeyi kapsamaktadır. Bu amaçları gerçekleştirirken de son yıllarda akıllı cep telefonları, bilgisayarlar gibi internet kullanımlarına da olanak sağlayan araçları tercih etmektedirler. Bu bulgulara ek olarak, ilgili araştırmalarda, yaşlı bireylerin dijital teknolojileri kullanım yoğunluklarının artmasıyla dijital ortamda istenmeyen bazı eylemleri de deneyimledikleri açıklanmaktadır. Bu olumsuz deneyimler çalışmada 'gri dijital şiddet' olarak betimlenmiştir. Dijital teknolojileri kötü niyetle kullananlar tarafından, yaşlılar zaman zaman kandırma, dolandırıcılık, hakaret, aşağılama gibi eylemlere maruz bırakılmaktadır. Benzer bulguları açıklayan araştırmalar göstermektedir ki günümüzün önemli sorunlarından biri olarak nitelendirilen dijital şiddet, yalnızca gençlerin değil yaşlıların da dijital güvenliğini tehdit etmektedir.

MAKALE GEÇMİŞİ

Geliş 06 Aralık 2023
Kabul 28 Mayıs 2024

ANAHTAR KELİMELER

Yaşlılık dönemi
Dijital şiddet
Gri dijital şiddet
Yaşlıların dijitalleşme profili
Dijital güvenlik

Digitalisation Profile of the Elderly and 'Grey Digital Violence'

ABSTRACT

Digital technologies which are widely used to fulfil certain needs in various areas of daily life have different and important functions for almost every age group. In this study, the use of digital technologies by elderly individuals is explained in terms of which digital technologies they use frequently and for what purpose, and the acts of violence they experience during the use of these technologies are clarified. In order to make comparisons, the studies on the use of digital technologies and experiences of digital violence by the elderly, especially as of 2011 were examined by using the data of the Household Information Technologies Usage Survey, which has been published regularly by the Turkish Statistical Institute (TURKSTAT) in recent years. It is seen that research on the use of digital technologies, especially the Internet, by the elderly has increased in recent years. According to these studies, the use of digital technologies by the elderly is increasing every year. This situation can be observed especially in the relevant statistics of the TURKSTAT. The purposes of the elderly to use digital technologies generally meet their needs such as communicating with family members, friends or relatives, socialising, obtaining information, making official transactions (making hospital appointments, paying bills, etc.). While realising these purposes, in recent years, they prefer tools such as smart mobile phones and computers that allow them to use the Internet. In addition to these findings, it is voiced in the related studies that the elderly also experience some undesirable actions in the digital environment with the increase in the intensity of their use of digital technologies. These

ARTICLE HISTORY

Received 06 December 2023
Accepted 28 May 2024

KEYWORDS

Old age
Digital violence
Grey digital violence
Digitalisation profile of the older adults
Digital security

*Bu çalışma, 26-28 Ekim 2023 tarihlerinde Yaşlı Sorunları Araştırma Derneği, Gazi Üniversitesi ve Hacı Bayram Veli Üniversitesi işbirliği ile Ankara'da düzenlenen 12. Ulusal Yaşlılık Kongresi'nde sunulan "Yaşlıların Dijital Teknolojileri Kullanım Durumları ve Dijital Şiddet Deneyimleri" isimli bildiriden uyarlanmıştır.

* Sorumlu Yazar e-mail: haticeoguz@isparta.edu.tr

Makalenin Kaynak Olarak Gösterimi (Cite): Oğuz Özgür, H. (2024). Yaşlıların dijitalleşme profili ve 'gri dijital şiddet'. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD) / Elderly Issues Research Journal (EIRJ)*, 17(2), 103-113.

negative experiences were described as 'grey digital violence' in the current study. The elderly are sometimes exposed to actions such as deception, fraud, insult and humiliation by those who use digital technologies with bad intentions. The studies reporting similar findings indicate that digital violence, which is characterised as today's one of the important problems, threatens the digital security of not only young people but also the elderly.

1.GİRİŞ

İnsan yaşamının doğal seyri nedeniyle yaşlılık, varoluşun son aşamasıdır. Dünya Sağlık Örgütü'nün verileri, 65 yaş ve üzerindekiilerin yaşlı olarak kategorize edildiğini ve küresel nüfus içindeki paylarının arttığını göstermektedir. Önümüzdeki yıllarda, özellikle gelişmekte olan ülkelerde bu artışın hız kazanması beklenmektedir (WHO, 2020; Noiklueb, Boonlue & Srikaew, 2022). Birleşmiş Milletler (BM) nüfus projeksiyonlarına göre, 2022 yılında küresel nüfusün 782 milyon 998 bin 64'si yaşlı olmak üzere 7 milyar 975 milyon 105 bin 156 kişi olduğu öngörülmektedir. Bu tahminlere göre küresel nüfusun %9,8'ini yaşlılar oluşturmaktadır (BM, 2022). Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) 2022 yılı istatistiklerine göre yaşlı nüfus olarak da adlandırılan 65 yaş ve üzeri nüfus son beş yılda %22,6 oranında artarak 2017 yılında 6 milyon 895 bin 385 kişiden 2022 yılında 8 milyon 451 bin 669 kişiye ulaşmıştır. 2017 yılında yaşlı nüfus toplam nüfusun %8,5'ini oluştururken, 2022 yılında bu oran %9,9'a yükselmiştir. Yaşlı nüfusun yaş grupları incelendiğinde, %64,5'inin 65-74 yaş grubunda, %27,7'sinin 75-84 yaş grubunda ve %7,9'unun 85 ve üzeri yaş grubunda olduğu görülmektedir. Yaşlı nüfusunun genel nüfusa oranının 2030 yılında %12,9, 2040 yılında %16,3, 2060 yılında %22,6 ve 2080 yılında %25,6 olacağı tahmin edilmektedir (TÜİK, 2023a). Bu veriler, yaşlıların toplumsal yapı içinde önemli bir nüfus grubunu temsil ettiğinin göstergesidir.

Genel olarak yaşlılık, insanların fiziksel ve bilişsel görevleri yerine getirme becerilerini kaybettikleri, sağlıklarının bozulduğu, sorumluluklarının ve statülerinin değiştiği bir kayıp dönemidir. Yaşın ilerlemesine göre yaşlılık, insanların yaşamlarındaki kayıplara katlandıkları, bağımlılıklarını yeniden kazandıkları ve fiziksel, bilişsel ve sosyal bağımsızlıklarını kaybettikleri yaşam boyu süren bir değişim sürecinin son aşamasıdır (İçli, 2016; Terkeş & Bektaş, 2016; Umutlu & Tekin Epik, 2019; Başpınar, Şengelen & Aslan, 2020).

Yaşam boyunca edinilen bireysel ve sosyal deneyimler, yaşlıların karşılaştığı fiziksel, bilişsel ve sosyal değişimler nedeniyle yaşlanma sürecini anlamlandırmaya yardımcı olmak için çok önemlidir (Görgün Baran, 2008). Yaşlılığın oluşumuna dair algının, sosyalleşme sürecinde edinilen her şeyle şekillendiği yorumu bir yana, sanayileşme, kentleşme ve modernleşmenin getirdiği sosyal, kültürel, teknolojik ve ekonomik değişimler yaşlıların düşünme, yaşama ve yaşlılık algısını değiştirmektedir (Şentürk, 2018). Özellikle yeni teknolojilerle günlük yaşama dair birçok pratik farklılaşmış durumdadır; daha özelden dijitalleşen bilgi iletişim teknolojilerinin sosyal etkileşimlerdeki yaygınlığı, insanların günlük rutinlerini, yaşam tarzlarını, bilgi edinme yöntemlerini, iletişim tarzlarını ve hayatlarının diğer yönlerini birçok bakımdan etkilemiştir. Bu süreçte yaşlılar da yeni teknolojiyi öğrenmeyi ve kullanmayı gençlere göre daha zor

bulmalarına rağmen, günlük rutinlerine uygun olduğunda bu modern araçlara uyum sağlamaya çalışmaktadır (Yüceer Kardeş & Akgül Gök, 2020; Uçak, 2021).

Dijitalleşmeye dair önemli gelişmeleri kaydetmiş toplumlarda yaşayan insanlar, bankacılık, alışveriş, sosyal etkileşimler, sağlık ve eğitim de dahil olmak üzere günlük faaliyetlerinin büyük bir kısmı için dijital teknolojiyi kullanarak ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar (Yengin, 2019). Sosyal ağ siteleri, görüntülü sohbet, e-posta ve akıllı telefonlar gibi dijital teknoloji ürünleri ve uygulamaları; gelenekler, iş uygulamaları ve neyin kabul edilebilir veya kabul edilemez olduğuna dair modası geçmiş kavramlar da dahil olmak üzere geçmişin birçok yönünü değiştirmiş ve değiştirmektedir (Francis, Ball, Kadylak & Cotten, 2019; Arklan, Rençber & Kartal, 2020).

Bu gelişmelere bağlı olarak dijitalleşme, günümüz bilgi toplumunda yaşlılığın sosyal yönünü öncelikli olarak hayata geçirmektedir. Çünkü sosyal bağlantıları sürdürmek, yaşlı insanların yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri, yalnızlıktan kaçınabilmeleri, meşguliyet bulabilmeleri ve sosyal ortamlarında kendilerini başkalarına karşı sorumlu hissedebilmeleri için elzemdir. Bu davranışlar, dijital olmayan bir çağda yetişmiş ve şimdi hızla daha dijital hale gelen bir dünyada yaşayan yaşlı insanlar için hayatı anlamlandırma çabasıyla uyumludur. Bu durum, yaşlıların teknolojiyi genellikle bilgi edinme, başkalarıyla etkileşim kurma veya serbest zaman geçirme, eğlenme gibi belirli bir ihtiyacı karşılamak için kullandıkları gerçeğiyle desteklenmektedir (Leist, 2013; Çetin & Özgiden, 2013).

Yaşlıların topluma entegrasyonunu güçlendirmek adına, teknolojideki gelişmelere uyum sağlayabilmelerine, bunlarla birlikte öğrenme faaliyetlerini geliştirebilmelerine ve bunları kullanarak katılımı sürdürmelerine aktif yaşlanma süreçlerinde önem verilmektedir (Gonzales, Sharma & Galletta, 2012). Fakat doğdukları çağın teknolojik ürünlerinden çok daha farklı yeteneklere sahip olan teknolojik ürünlerle karşı karşıya olan yaşlı insanların, günümüze ait olan dijital teknolojileri benimsemelerinin ve kullanmalarının gençlerden farklı olduğu yadsınamaz bir gerçekliktir (Tuna Uysal, 2020). Yaşlıların algılarının ve becerilerinin yaşla birlikte ne yönde değiştiğinin bu farklılığa katkıda bulunan önemli bir faktör olduğu iddia edilebilir. Bu nedenle, yaşlı insanların teknolojiye bakış açıları ve kullanma biçimleri kendilerine özgü kişisel, toplumsal ve fiziksel koşullara bağlıdır. Örneğin, yaşlı insanların yeni teknolojik araçları ve uygulamaları kullanmaları, fiziksel sorunlar ve azalan bilişsel kapasitelerinden olumsuz bir şekilde etkilenmektedir. Bununla birlikte, radyo, televizyon ve kısmen telefon da dahil olmak üzere çocukluklarında yaygın olan cihazları kullanmaya daha açık oldukları gözlenmektedir (Ekici & Gümüş, 2016; Bayram & Arıcı, 2021).

Bu çalışmada, yaşlı bireylerin sosyalleşme pratiklerine, toplumun gereklerine uygun olarak yenilik kazan-

diran teknolojik araç ve uygulamaları kullanım alışkanlıklarına değinilmektedir. Bu temel amaç çerçevesinde özel olarak yaşlı bireylerin dijital teknolojiyi kullanırken karşılaşma risklerinin bulunduğu dijital şiddet olgusuna dair deneyimleri de aydınlatılmaktadır. Bu şiddet deneyimi, özgünlük kazandırmak amacıyla 'gri dijital şiddet' olarak nitelendirilmiştir. Dijital teknoloji kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte kendinden söz ettirmeye başlayan ve araştırmalara konu olan dijital şiddet, yalnızca genç bireyleri değil; dijital teknolojiyi kullanan hemen her yaş grubundan bireyi doğrudan veya dolaylı biçimde tehdit etmektedir. Bu çalışma da yaşlı bireylerin dijital teknolojiyi kullanım pratiklerini açıklarken, dijital şiddete dair deneyimlerini de literatür bilgisi göz önünde bulundurularak yordamayı hedeflemektedir. Böylece yaşlıların günümüzde karşı karşıya kalabilecekleri sorunlardan birine daha dikkat çekilmiş olacaktır.

2. YAŞLILARIN DİJİTALLEŞME PROFİLİ

Toplum ve teknoloji birbirinden bağımsız olmayan, karşılıklı olarak birbirini etkileyen olgulardır. Çok hızlı bir şekilde değişen ve gelişen teknolojik ürünler gündelik hayatın her alanının olmazsa olmaz parçaları haline gelmişlerdir (Çataloğlu, 2018). Yaşlılar tarafından teknolojik yeniliklerin çoğunlukla gençler için üretilen ürün ve hizmetler olduğu düşünülse (Özkan & Purutçuoğlu, 2010) de aslında bu yenilikler hemen herkesin talebine ve kullanımına hitap edecek kapsamdadır. Ayrıca konu yaşlılık özelinde tartışıldığında teknolojik araç ve uygulamalar, yaşlıların gündelik işlerini önemli derecede kolaylaştırmaktadır (Karasoy & Yıldırım, 2023). Hatta yaşlıların teknolojiyle birlikte daha bağımsız olduğu bile savunulabilir.

Yaşlıların yaşam kalitesini artırmak hedefiyle, faydalı teknik ürünlerin ve uygulamaların yaratılması, bunların dağıtımı ve dijital teknoloji fırsatlarının daha verimli kullanılması, sosyal uyum süreçlerini desteklemektedir (Bosma, Giezen-Biegstraaten, Spaltman & Stephan, 2000). Teknolojik araç ve uygulamalar aracılığıyla güvenlik, korunma, bağımsız yaşama, boş zamanı etkin değerlendirebilme, öğrenme faaliyetlerini sürdürebilme ve sosyal katılım gibi amaçları içeren eylemlerde fayda sağlamak için önemli olan husus yaşlıların bu teknolojileri benimsemesidir (Kalıncara & Sarı, 2018). Fakat teknoloji çok hızlı değiştiği ve ilerlediği için zaman zaman yaşlılar tarafından benimsenmesi güç olabilmektedir. Günümüzde yaşlılar televizyon, radyo ve telefon kullanımı yoluyla teknolojiyi sıklıkla hayatlarına dahil ederken; akıllı telefonlar, internet, mobil bankacılık ve otomatik bilet gişeleri gibi araçları kullanmak onlar için daha zorlayıcı olabilmektedir (Yıldırım & Kılıç, 2021; Demir Erbil & Hazer, 2021). Yaşlılar, çeşitli sorunlar nedeniyle bu ve benzeri teknolojileri kullanmakta zorlanmaktadır. Özellikle görme, işitme, anlama, kavrama ve el becerilerinin azalması; dijital teknoloji ürünlerinin teknik ve karmaşık içerikleri; teknolojiyi tehlikeli ve öğrenilmesi zor olarak gören tutumlar; ekonomik fırsatların yetersizliği nedeniyle ürüne erişememe ve satın alamama; ürün veya hizmeti kullanmayı öğrenmek için sosyal destek eksikliği ve uygulamayı yeterince güvenli bulmama gibi çeşitli nedenler bu kapsamda sıralanabilir (Özkan & Purutçuoğlu, 2010; Kalıncara & Sarı, 2018; Akbuğa, 2023).

Bilişsel ve fiziksel becerilerdeki yaşa bağlı değişikliklerin yanı sıra sosyoekonomik konumdaki değişimler de yaşlıların teknolojiyi nasıl kullandıkları üzerinde etkili olabilir. Teknoloji çağında, yaşlı insanlar "dijital göçmenler" (Prensky, 2001) olarak yeni rollerine uyum sağlamakta gençlere yani "dijital yerlilere" kıyasla daha fazla çaba harcamaktadır. Bunun nedeni, dikkat çekildiği üzere, yaşlanmaya bağlı hafıza kaybı, dikkat süresinin azalması, bilgi işleme hızının yavaşlaması ve yeni bilgileri öğrenmede göreceli zorluk gibi bir dizi faktördür (Cangöz, 2009). Ayrıca, bazı yaşlılar yanlış işlem yapma veya ekipmanı tahrip etme gibi endişeler nedeniyle (Demir Erbil & Hazer, 2021), bazı yaşlılar da çeşitli eksikliklerini örtbas etmenin bir yolu olarak dijital teknolojiyi kullanmaktan kaçınmaktadır (Millward, 2003). Teknoloji tabanlı öğrenme ve dijital okuryazarlığa uyum sağlama söz konusu olduğunda, yaşlılar bu araçlara daha az aşina oldukları için gençlere göre daha fazla yardıma ihtiyaç duymaktadır (Karabulut, 2015).

Yeni dijital teknolojilere uyum sağlayamamak aslında yaşlı bireyi sosyalleşmeden ve pratiklikten uzaklaştırmakla birlikte dijital kuşaklarla aralarında keskin bir dijital ayrışmanın ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Dijitalleşme sürecine dahil olan, gelişen teknolojileri öğrenme ve uygulama kapasiteleri sayesinde bir yandan, yaşlıların özgüvenleri ve yaşam kaliteleri büyük ölçüde artmaktadır; diğer yandan ise yaşlılar sosyal değişim durumlarına daha kolay uyum sağlamakta, kendilerini manevi açıdan daha güçlü hissetmekte ve yalnızlıklarını azaltmak için başkalarını teşvik etmeye daha istekli olmaktadır (Akyazı, 2018). Bu da teknolojinin yaşlıların hayatında önemli bir rol oynadığı argümanını ortaya çıkarmaktadır.

Yaşlıların, internet ve sosyal ağ kullanım oranlarının her geçen gün artmakta olduğu, sosyal ağ sitelerinin yaşlı kullanıcılar için de bir "ifade alanı" işlevi gördüğü bilinmektedir (Akbuğa, 2023). İnternet üzerinden sosyal medya uygulamalarını kullanan yaşlılar, dijital ortamda sosyal çevreleriyle bağlantılarını ve iletişimlerini genişleterek yalnızlık duygularını azaltmakta ve sosyalleşmeye imkân buldukları için yaşam kalitelerini artırmaktadır. Bundan dolayı yaşlılar için internet ve sosyal medya, arkadaşlarıyla ve aileleriyle bağlantı kurdukları, deneyimlerini paylaştıkları, başkalarından destek alıp verdikleri, sağlık ve güncel olaylarla ilgili haber ve bilgi aldıkları önemli platformlar anlamı taşımaktadır (Anderson & Perrin, 2017). Bu ve benzeri sebeplerden dolayı yaşlı bireyler arasında dijital teknoloji ürünlerinin, uygulamalarının ve internetin kullanımı gün geçtikçe artmaktadır (Francis vd., 2019; Akbuğa, 2023). Destekleyici biçimde TÜİK (2023a) verilerine göre, 65-74 yaş aralığında internet kullananların oranı 2017 yılında %11,3 iken, bu oran 2022 yılında %36,6'ya yükselmiştir.

Yaşlıların teknoloji kullanımına ve bununla ilişkili faktörlere odaklanan güncel araştırmalardan bazılarının tespitleri doğrultusunda yaşlıların dijitalleşme profilleri şöyle betimlenebilir:

Teknoloji kullanımları ve dijitalleşme yetenekleri tartışılırken genellikle "dijital göçmen" olarak nitelendirilen yaşlılar, aslında çevrimiçi teknolojilere ve platformlara güçlü bir şekilde hâkimdirler. Hatta yaşlılar, gençlere kıyasla yeni teknolojiyi benimseme konusunda daha az eğilimli görülmeler (Kalıncara,

Başbüyük & Ay, 2016) de önemli bir kısmının teknolojiyi kullanma motivasyonu yüksektir. Fakat bu tutum, yaş ilerledikçe gerek kullanım sıklığının düşmesi (Lee, Chen & Hewitt, 2011; Meethongjana & Tachpetpaiboonb, 2015) gerek teknolojik araç sahipliğinin düşmesiyle gerilemektedir (Anderson & Perrin, 2017). Ayrıca yaşlı nüfusun dijital teknolojiyi kullanım pratiklerine dair genellemeler yaparken bu grubun homojen (Hargittai & Dobransky, 2017; Hargittai, Piper & Morris, 2019) değil de heterojen nitelikler taşıdığı kabul edilirse (Akbuğa, 2023); bazılarının teknolojik yenilikleri benimseyip ona uyum sağladığı, bazılarının ise ne durumda olursa olsun, imkanları neye yetiyorsa yetsin ondan uzak durduğu daha ikna edici biçimde açıklanabilir (Francis vd., 2019).

Yaşlıların dijital teknoloji kullanımına dair yetkinlik düzeyleri, demografik birtakım özelliklere göre değişmektedir (Selwyn, Gorard & Furlong, 2003; Önür & Kalaman, 2016) ve özellikle ilerleyen yaş bu hususta kilit bir roldedir. Son on yılda yaşlıların yeni teknolojileri kabul etme ve kullanma oranlarında kayda değer bir artış olmasına rağmen (Akbuğa, 2023; TÜİK, 2023), yaşlıların yeni dijital teknolojileri benimseme durumları, kullanım sıklığı, beceri düzeyleri vs. diğer yaş gruplarına göre hala daha düşüktür (Görgün Baran, Koçak Kurt & Serdar Tekeli, 2017) ve yaşlandıkça bu teknolojileri kullanmayı bırakma olasılıkları daha yüksektir. Örneğin Sütüoğlu'nun (2020) teknolojiye erişim, kullanım ve beceri düzeylerinin yanı sıra yeni dijital iletişim teknolojilerine ilişkin tutumlarda yaşa bağlı farklılıkların mevcut olduğunu gösteren araştırmasında, 45 yaş üstü kişilerin geleneksel iletişim araçlarına daha fazla ilgi gösterirken, yeni teknolojilerle ilgili bilgi ve yeterliliklerinin azaldığı tespit edilmiştir. Buna istinaden, yaşlılar ve diğer yaş grupları arasında var olan dijital uçurumda önemli olan tek faktör yaş değildir. Diğer önemli faktörler arasında eğitim seviyesi, sosyal sınıf, cinsiyet, ekonomik düzey ve yaşam durumu yer almaktadır. Bu demografik faktörlere ilave olarak, yaşlıların dijital teknolojiyi benimsememesinin ya da kullanmayı bırakmasının zayıf ya da isteksiz kullanım, yetersiz tasarım, erişilebilirlik eksikliği, düşük dijital okuryazarlık ve dezavantajlı sosyo-teknik bağlamlar gibi çeşitli nedenleri de vardır (Kalınkara vd., 2016; Neves & Vetere, 2019). Ayrıca yaşa bağlı öğrenme gücü, bu araçları ihtiyaçlar ve faydalar için kullanma eğilimi, otorite ve prestij koruma ihtiyacı ve davranış ve yaşam tarzı değişiklikleri gibi bireysel faktörler de yaşlıların interneti ve dijital araçları nasıl kullandıkları üzerinde etkilidir (Görgün Baran, 2017).

İlgili araştırmalara göre, bilgisayar ve internet gibi dijital araçların kullanım sıklığı ve hangi amaçlarla kullanıldığı eğitim seviyesinden etkilenmektedir. Örneğin, bir bireyin eğitim seviyesinin, interneti eğlence için kullanırken bir etkisi olmadığı, ancak e-posta gönderme ve alma, çevrimiçi bankacılığı kullanma veya randevuları planlama gibi daha teknik bilgi gerektiren görevler için kullanırken önemli olduğu bulunmuştur (Görgün Baran vd., 2017; Sütüoğlu, 2020).

Cinsiyet bakımından kıyaslandığında bir araştırmada, yaşlı erkeklerin internet ve dijital araçları bilgi ve hobi için; yaşlı kadınların ise yakın arkadaş ve akrabalarıyla iletişimde kalmak için kullandıkları tespit edilmiş-

tir. Yaşlı erkeklerle karşılaştırıldığında, yaşlı kadınların eğitim düzeyleri daha düşüktür. Ayrıca araştırmaya katılan kadınların sosyalleşme sürecinde teknolojiye aşırı ilgi göstermemeleri öğütlenerek yetiştirildikleri için teknolojiyi erkeklerle göre daha az kullandıkları da bulgular arasında yer almaktadır (Paul & Stegbauer, 2005). Yaşlılar arasında internet kullanım sıklığını cinsiyete göre ayıran TÜİK istatistiklerine göre, erkeklerin kadınlardan daha fazla internet kullandığı tespit edilmiştir. 2022 yılında yaşlı erkeklerin yüzde 43,8'i, yaşlı kadınların ise yüzde 30,3'ü internet kullanıcılarıdır (TÜİK, 2023a).

Yaşlı nüfusa odaklanan ve internet kullanım alışkanlıkları, internet becerileri, internete bağlanmak için tercih ettikleri cihazların türü, miktarı ve kullanım sıklığı gibi konularda daha geniş veriler elde eden çalışmalarda yaşlılar arasında önemli farklılıklar bulunmuştur; özellikle daha yüksek gelir ve eğitim seviyesine sahip olanların bu alandaki becerileri daha yüksektir (Foster, Pangle, Schrader, Wei, & Azhar, 2016; Hargittai & Dobransky, 2017). Ayrıca artan genel internet yetenekleri ve sosyal medya platformu kullanımının, daha yüksek gelir ve eğitim seviyesine sahip olanlar arasında artan internet kullanımı özzerkliğinin yaygınlığı ile de ilişkili olduğu bulunmuştur (Hargittai vd., 2019).

Yaşlıların bilgisayar ve internet gibi modern teknolojileri kullanamamasının ardındaki nedenler incelendiğinde, nasıl kullanılacağını bilmemek, pahalı olduğunu düşünmek ve ihtiyaç duymamak gibi konuların önemli bir etken olduğu ortaya çıkmıştır. Buna rağmen, mobil cihazları kullanarak, dosya ve veri yüklemek, mobil uygulamaları indirmek ve veri kopyalamak yaşlıların dijital yetkinliklerinin bir parçasıdır. Bu işlevleri özellikle mobil cihazlardan olan akıllı telefonları kullanarak gerçekleştirmektedirler; bundan dolayı akıllı cep telefonu kullanımının yaşlılar arasında yaygın kullanıldığı bilinmektedir (Görgün Baran vd., 2017).

Yaşlılar sosyal medya ve interneti çeşitli amaçlarla kullandıkları için dijital yetkinlikleri son yıllarda artmıştır. Yaşlıların yaşamları da sosyal medya ve internet sayesinde önemli ölçüde zenginleşmektedir. Orta ve ileri yaşlardaki insanlar için sosyal medyanın öncelikle üç amacı; paylaşım, iletişim ve eğlencedir. Bu hususla ilgili araştırmaya göre, yaşlı katılımcıların sınırlı bir yüzdesi sosyal medyayı (Facebook %1,9, Twitter %1,9, diğer sosyal medya uygulamaları %9,4, hiçbir sosyal medya sitesi üyeliği bulunmayanlar %71) düzenli olarak kullanmaktadır ve orada nasıl davranacaklarını bilmektedir (Anderson & Perrin, 2017). İnternet bağlantısına sahip olmaya göre analiz edildiğinde, orta yaşlı ve yaşlı insanların yalnızca yaklaşık %50'sinin bir bağlantısı olduğu, bağlantısı olanların da her gün önemli miktarda çevrimiçi zaman geçirdiği görülmektedir (Tekedere & Arpacı, 2016).

Yaşlılar, günlük yaşamlarının pek çok alanında çağdaş iletişim teknolojilerini (çevrimiçi bankacılık, sağlık hizmetleri, e-devlet hizmetleri, alışveriş ve aile iletişimi gibi) etkin bir şekilde kullanmaktadır. İnterneti ve çevrimiçi sosyal ağları kullanma konusunda yetkin olan orta yaşlı ve yaşlıların yarısından fazlası, elektronik ticaret yoluyla alışveriş ihtiyaçlarını karşılamak, yalnızlıktan kaçınmak, eski ve yeni tanıdıklarla iletişimde kalmak ve öğrenmek amacıyla kullanmak istemektedir. Bu amaçlarını genellikle bilgisayar ve cep

telefonu ile gerçekleştirmektedirler (Yıldırım Becerikli, 2013). Pecchioni vd. (2005) çalışmasına göre, yaşlılar interneti en çok e-posta göndermek, herhangi bir konuda araştırma yapmak ve kişiler arası bağlantı kurmak ve bunları sürdürmek için kullanmaktadır. Haberlerin, hobilerin ve sağlığın yaşlıların araştırdıkları başlıca konular olduğu görülmüştür. Benzer biçimde Oğuz Özgür ve Özkul'un (2022) araştırmasında yaşlı kuşakların, sosyal çevreleriyle iletişim kurmak, gündemi takip etmek, işlerini/çalışmalarını yürütmek, sosyal medya uygulamalarını kullanmak gibi faaliyetler için internete yöneldikleri tespit edilmiştir. Bunlara ek olarak sosyal medyayı çevrimiçi ortamda kullanma tercihleri arasında sosyal medyayı öğrenmek için kullanmak isteyenler, ilgilendikleri gruplara katılmak isteyenler ve çevrimiçi fotoğraf ya da video, doküman gibi şeyleri paylaşmak isteyenler bulunmaktadır. Bu faaliyetlere 64 yaşın altındakilerin daha sık katıldığı görülürken, 65 yaş üstü kişilerin bu faaliyetleri nazaran daha az tercih ettiği gözlenmiştir (Teke-dere & Arpacı, 2016). Başka bir çalışmada ise bunların aksine, yaşlıların internet üzerinden alışveriş yapmakta ve çevrimiçi bankacılık hizmetlerini kullanmakta zorlandığı tespit edilmiştir (Erendağ Sümer, 2017).

Yaşlılar için dikkate alınması gereken önemli kaygılardan biri de ister evde ister dışarıda yalnız olsunlar, hastalık veya yaralanma durumunda aile üyelerini veya güvenlik personelinin aramayı kolaylaştırmak istemeleridir. Bilgi iletişim teknolojilerini kullanma motivasyonlarından biri de bu kaygıyla ilişkilidir; yani ihtiyaç durumunda ailelerine veya sağlık ve güvenlik uzmanlarına kolayca ulaşabilmektir (Yıldırım Becerikli, 2013).

Genç ve yaşlı kişilerin dijital teknolojiyi kullanma nedenlerini karşılaştıran çeşitli araştırmalarda önemli farklılıklar tespit edilmiştir. Hem genç hem de yaşlı katılımcıları içeren bir Alman araştırması, gençlerin interneti çoğunlukla oyunlar, popüler müzik ve bilgisayar teknik bilgisi için kullandığını ortaya koymuştur. Buna karşılık, yaşlılar interneti e-posta göndermek, sağlık ve finans konularında araştırma yapmak için kullanmaktadır. Dolayısıyla, insanlar yaşlandıkça sağlık sorunlarının daha yaygın hale geldiği ve kendilerini güvende hissetmek amacıyla finansal ve sağlıkla ilgili konuları araştırmak için bilgisayarlara ve diğer mobil cihazlara yöneldikleri sonucuna varılabilir (Paul & Stegbauer, 2005). Akbuğa'nın (2023) araştırmasında yaşlıların sosyal ağ kullanımlarındaki birincil motivasyon, "iletişim" olarak öne çıkmaktadır; yeni arkadaşlar edinmek veya takipçi sayısını artırmak yerine var olan tanıdıklar ile yakın ilişkileri derinleştirmek ve rutin bir alışkanlıkla her gün onlarla ortak sanal mecralarda buluşmak, temel kullanım amacını oluşturmaktadır.

Dijital teknolojilerin ve internet tabanlı iletişim araçlarının yaşlı nüfus için bazı avantajları arasında aile ve arkadaşlarla daha iyi iletişim, yaşam boyu öğrenme için daha iyi fırsatlara ulaşım, sağlık hizmetlerinin daha etkin kullanımı, bağımsızlık ihtiyacının karşılanması, alışveriş ve finansal işlemlerin pratikleşmesi ve eğlence ihtiyacının giderilmesi yer almaktadır (Adler, 2002; Rosenthal, 2008). Bu faydalar, özellikle satın alma gücü nispeten düşük olan ve fiziksel engelleri nedeniyle hareket kabiliyetleri kısıtlı olan bu yaş

grubundaki bireyler için geçerlidir (Kurniawan, 2006; Shapira Barak, & Gal, 2007; Özbek, Ulubey, Adnan, & Kocatürk Kapucu, 2023).

Yaşlıların dijital teknolojiyi daha yetkin kullanabilmeleri ve teknolojinin sunduğu imkanlardan güvenli biçimde yararlanabilmeleri için dijital okuryazarlıklarının yeterliliğine ihtiyaç vardır. Çünkü dijitalleşen toplumda bireyin, bir konuma sahip olabilmesi ve kendine yer edinebilmesinde dijital okuryazarlık² önemlidir. Ayrıca dijital okuryazarlığa sahip olan bireylerin yeni dünyanın uygulamalarını öğrenebilmesi, bilgiyi verimli ve etkili işleyebilmesi, sorun çözmek için teknolojiye, yeniliklere ayak uydurabilmesi ve bilgiyi sosyal yardımlaşma, dezavantajlı gruplara destek gibi farklı amaçlar için de kullanabilmesi beklenmektedir (Jimoyiannis & Gravani, 2011; Ocak & Karakuş, 2018; Yıldırım & Kılıç, 2021; Karasoy & Yıldırım, 2023). Tüm bunlardan dolayı yaşlıların da dijital okuryazarlık yetenekleri geliştirilerek "siber sağlık"ları³ desteklenebilir; haber ve bilgi almak, sağlık programlarını kullanabilmek, finansal işlemler yapabilmek vb. için internet, sosyal medya ve akıllı telefondan güvenle yararlanabilmeleri sağlanabilir. Böylece dijital şiddet kurbanı olmalarının, sahte haberlerin yayılmasıyla kandırılmalarının, haklarının ihlal edilmesinin ve mülkiyet dolandırıcılığının önüne geçilebilir (Noikluev vd., 2022).

Günümüzde doğru bilgiye ulaşarak problem çözmenin ve kendini geliştirmenin en etkili araçlarından biri olan dijital okuryazarlık genellikle genç ve yetişkinlerin sahip olması gereken bir beceriymiş gibi düşünülmektedir. Fakat bu becerilere gençlerin ve yetişkinlerin ihtiyaç duyduğu kadar yaşlılar da ihtiyaç duymaktadır (Demir Erbil & Hazer, 2021). Yaşlılar da dahil olmak üzere her yaş grubunun modern teknolojinin nimetlerinden faydalanmaya ve bunu gerçekleştirmek için gerekli araç ve kaynaklara erişmeye hakkı vardır. Bu ayrıcalıktan mahrum bırakılan yaşlıların toplumdaki uzaklaşması, yalnızlaşması ve içe kapanması muhtemeldir (Karasoy & Yıldırım, 2023).

Yaşlıların dijitalleşme profillerinin betimlenmesinde değinilmesi gereken bir diğer husus da "teknofobi"dir. Holmes'in (2005) araştırmasına göre, bazı kişiler teknoloji ortamında yerleşmeye başladıklarında sanal hesaplarıyla ilgili kaygı yaşamaktadır. Bu kişiler, özellikle yaşlılar, teknolojiyi yeterince iyi kullanamadıklarını düşünmektedirler. Bunun nedeni, teknik yeterliliklerine rağmen, yaşlı insanların zayıf işitme ve görme, yavaş hareket, düşük esneklik, azalmış koordinasyon ve hafıza kaybı gibi yaşlanmanın getirdiği fiziksel ve psikolojik sorunlar nedeniyle interaktif cihazları kullanmakta zorlanmalarıdır. Yaşlılar gençlere kıyasla daha yüksek düzeyde teknofobi yaşamaktadır. Yeni

²Bilgi edinmek ve üretmek için teknik araçları kullanma kapasitesi dijital okuryazarlık olarak bilinmektedir (Duran & Özen, 2018). Dijital okuryazarlık terimi, bir kişinin bilgi ve iletişim teknolojilerini etkin bir şekilde öğrenme becerisinin yanı sıra, her durumda sorunları çözmek, toplumsal üretimi ve katılımı desteklemek ve insanların daha somut hale gelmesine yardımcı olmak için bunları güvenli, etik ve yasal bir şekilde kullanmayla ilgili yetkinliklerin bütünüdür (Acar, 2015)

³Siber Sağlık, siber alanda gerçekleştirilen davranışlarda internet kullanıcılarının olumlu refahını ifade eder. Çevrimiçi davranışın anlaşılmasını ve siber alanda kişinin kendini nasıl koruyacağına dair farkındalığı içerir (Singapore Ministry of Education, 2014).

teknolojik ortamlara uyum sağlayamama, doğal olarak kullanımı kısıtlayan psikik endişelere yol açabilir (Önür & Kalamın, 2016; Kalınkara & Sarı, 2018). Olson vd. (2011) yaşlı bireylerin teknolojik araçlarla ilgili kaygı duyduklarını çünkü bilgisayar, internet, mobil bankacılık ve diğer teknolojiler hakkındaki derinlemesine bilgi düzeylerinin gençlere göre daha düşük olduğunu tespit etmişlerdir.

İlgili araştırmaların tespitlerinden de anlaşıldığı üzere yaşlılar, teknolojiye ihtiyaçları doğrultusunda ilgi duyan bir profile sahiptirler. Yaşlılığın getirdiği fizyolojik, psikolojik, sosyal faktörler imkân verdiğince dijital teknolojiyi kullanmaya hevesli görünmektedirler. Bu durum sadece ilgi duymakla ilişkili değil aynı zamanda bu teknolojilerin kendilerinin faydasına olma durumuyla da ilişkilidir.

3. GRİ DİJİTAL ŞİDDET

Dünya nüfusunun 2023 yılı itibarıyla %64,4'ü artık çevrimiçidir ve yaklaşık olarak %60'ı sosyal medya kullanıcısıdır (URL1, 2023). Türkiye nüfusunda ise internet kullananların oranı 2018 yılında %72,9 iken 2023 yılında %87,1'e yükselmiştir. Bu oranın önceki yıllara kıyasla kayda değer bir artış göstermesi dikkat çekicidir. Ayrıca bu nüfusun %95,5'i buldukları haneden internete erişebilmektedir (TÜİK, 2023b); %95,4'ünün de mobil bağlantı imkânı vardır ve %73,1'i aktif olarak sosyal medya kullanmaktadır (URL1, 2023). Bu istatistikler göz önüne alındığında, son yıllarda tüm dünyada meydana gelen yaygın teknoloji kullanımı -özellikle de internete kolay erişim nedeniyle- dijital şiddetin artması için bir risk faktörü olarak kabul edilmektedir (Bakır & Kalkan, 2019; Karıcı, 2020; Oğuz Özgür & Özkul, 2023).

Dijital şiddet olgusu, teknolojik gelişmeler ve elektronik araçlara erişimin artması sonucunda insanların hayatında giderek daha yaygın hale gelmiştir. Siber zorbalık, elektronik zorbalık, e-zorbalık, siber taciz, siber şiddet, çevrimiçi şiddet veya dijital zorbalık olarak da bilinen dijital şiddet, bir birey veya grup tarafından bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı yoluyla diğer insanlara zarar verme niyetiyle gerçekleştirilen kasıtlı, tekrarlayan ve kötü niyetli eylemler olarak tanımlanmaktadır (Barliskal, Szuster, & Winiewski, 2013; Pekşen Süslü, 2016; Yorulmaz & Karadeniz, 2022). Bir davranışın dijital şiddet olarak sınıflandırılabilmesi için önceden planlanmış ve kasıtlı olması, tekrarlayıcı veya sürekli olması, mağdurun zarar görmesine neden olması ve bilgi iletişim teknolojilerinin kullanımını içermesi gerekmektedir (Hinduja & Patchin, 2015; Türk & Şenyuva, 2021). İnternet, cep telefonları veya diğer elektronik cihazlar aracılığıyla bir bireye veya gruba kasıtlı ve bilinçli olarak zarar verme kabiliyetine sahip her türlü söz, tutum ve davranış dijital şiddetin kapsamıdır. Dijital şiddetin en yaygın biçimleri arasında tehditler, bir kişi veya grubun bütünlüğünü tehlikeye atan iddialar ve kişisel bilgilerin ifşa edilmesi de dahil olmak üzere gizlilik ihlalleri yer almaktadır (Binark & Bayraktutan, 2013; Lumsden & Harmer, 2019). Her yaşta, her platformda, her bireyin yaşayabileceği bir tehdit olan dijital şiddet; fotoğraf, görüntü, ses ve video kayıtlarının alınması, internet aracılığıyla sanal ortamlarda bu materyallerin yayınlanması/ifşa edilmesi yolu ile tehdit edilmesi biçiminde gerçekleşmektedir (Polat,

2021; Gönül, 2023). Dijital şiddetin yaygınlığı, sanal ortamda sahte veya anonim bir kimlikle var olabilme, dijital şiddet için cezai yaptırımların olmaması ve teknolojik gelişmeler sayesinde çoğu insanın artık dijital araçlara erişebilmesinin kolaylaşması gibi bir dizi faktör nedeniyle artmaktadır (McKenna, 2008; Dirimen Arıkan, Işık, Ayaz & Can, 2018). Dijital şiddet çevrimiçi ortamda her zaman görünür olduğundan ve geniş çapta izlenen kanallara yayıldığından, mağduru veya grubu tekrar tekrar anksiyete atakları, depresyon ve travma sonrası stres bozukluğu gibi önemli psikolojik zararlara maruz bırakılabilir (Mason, 2008; Çınar, 2021; İnce, 2022).

Bireyler, çocukluk ve gençlik yaşlarında sosyal medya paylaşımları aracılığıyla ekranlarının aşağılayıcı sözlerine ve sataşmalarına sıklıkla maruz kalırken, yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde cinsel ve etnik kimliklerine, fikirlerine ve siyasi görüşlerine, ekonomik durumlarına ve yaşamlarının diğer yönlerine yönelik şiddetle de karşılaşmaktadırlar. Ancak, şiddetin çeşitli biçimleri ve dijital şiddetin tanımı hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları için, bu davranışların şiddet içerdiğini fark edememektedirler (Gönül, 2023).

Bazı araştırmacılar, teknolojinin yarattığı yeni bir şiddet türü olan dijital şiddetin, cinsiyet veya yaş temelli bir şiddet türü olarak incelenmek yerine, bir kullanıcı sorunu olarak incelenmesi gerektiğini iddia etmektedir. Çünkü dijital şiddet, akıllı telefonlar, çeşitli sosyal medya ve e-posta uygulamaları gibi dijital ortamlar aracılığıyla gerçekleştirilmekte ve karşı tarafa psikolojik, ekonomik vb. bakımdan zarar vermeyi amaçlamaktadır. Aslında, dijital iletişim teknolojilerinin kullanıcılarına sağladığı özerklik göz önüne alındığında, kişiler arası etkileşimlerin farklı cinsiyetlerden veya yaşlardan bireyler arasında gerçekleşmediği gibi, bu etkileşimlerden kaynaklanan şiddet davranışlarının da yalnızca kadınlar ve erkekler arasında, gençler, genç yetişkinler veya yaşlılar arasında gerçekleşmediği ve 'herkes için geçerli bir çevrimiçi tehlike' olduğu iddia edilebilir (Barındık, 2021).

Dijital şiddet eylemlerinin artması veya bunlara maruz kalınması çeşitli faktörlere bağlanabilir. Bu faktörler hem kişisel hem de çevresel olabilir. Yetersiz ebeveyn katılımı ve aile içi iletişim, erken yaşta dijital şiddet davranışlarına katkıda bulunan başlıca unsurlardır. Bunların etkilerini derinleştiren en önemli değişkenler, insanların birbirlerini anlamadaki yetersizlikleri, eylemlerinin diğer kişiyi nasıl etkileyebileceğini düşünmemeleri ve sonuçları öngörememeleridir. Bireyler, yüz yüze gelmeden yapılan davranışlar sonrasında karşı tarafta ne kadar zarar verip yıkıcı etki bıraktığını fark edememektedir (Yıldız & Demir, 2021; Akgül, 2020). Bunu dikkate almayan bir kişi eğlence ya da zaman geçirmek için başkalarına zorbalık yapabilir ve yaptığı şeyin zorbalık olduğunun farkına varmayabilir. İnternete erişimin kolaylığı ve teknik ilerlemeler sayesinde potansiyel olarak tehlikeli bilgilerin daha uzun süre saklanabilmesi, dijital şiddete katkıda bulunan ve her yaşta insanı etkileyen bir diğer faktördür. Suçlular için kimliklerini çevrimiçi ortamda gizlemek çok kolay olduğundan, günlük yaşamlarında gerçekleştirilemeyecekleri suçları işlemleri daha olasıdır (Türk & Şenyuva, 2021). Aynı zamanda, zorbalığın yeniden ortaya çıkma olasılığı, failin anonimliği ve sonuçları uygulayacak otoritenin olma-

ması nedeniyle artabilir (Law, Shapka, Hymel, Olson, & Waterhouse 2012). Yabancıardan gelen etkileşim davetlerini kabul etmek de bir başka faktördür. Örneğin, ortak bir ortamı paylaşmayan veya yüz yüze hiç tanışmamış kişilerin birbirlerini sosyal medya benzeri platformlarda arkadaş olarak eklemesi günümüzde çok sık rastlanan bir durumdur. Bununla birlikte, sanal ortamlardaki kasıtsız davranışların ve sosyal medya gibi yerlerde geçirilen aşırı zamanın altını çizmek de önemlidir. Birey, sosyal medyayı uzun süre (örneğin 10 saat) kullanarak ve riskli davranışlarda bulunarak (kötü amaçlı yazılım yüklemek, kişisel bilgileri çevrimiçi yayınlamak veya saldırgan materyal içeren web sitelerine erişmek gibi) her an tehlikeye girebilir (Türk & Şenyuva, 2021). Onaylanan grubun dışındakilerin kullanımındaki sosyal medya profillerini görüntüleyebilme ve yorum yapabilme kolaylığı da bir diğer önemli endişe kaynağıdır. Verilere göre, hesaplarını "herkese açık" biçimde kullanan her üç kişiden ikisi çevrimiçi şiddete maruz kalmaktadır (Pekşen Süslü, 2016; Yıldızcaç & Demir, 2021).

Dijital şiddete maruz kalanlar aşırı hayal kırıklığı, öfke ve keder duyguları sergilerler. Fail kimliğini kolayca gizleyebildiği ve fark edilmediği için, uzun süreli zorbalık kişinin öz saygısının azalmasına, utanç duymasına, değersizlik ve yetersizlik duygularına, depresyon belirtilerine, strese, güvensizlik sorunlarına, kaygı bozukluklarına, arkadaşlık kurmakta zorlanmasına ve intihar düşüncelerine yol açabilir (Olweus, 2013; Çetin, Uçar, Ersoy, Kılınç, Güler & Türkoğlu, 2019; Barındık, 2021).

Dijital şiddetin nedenleri kadar önemli olan bir diğer husus da şiddetin hangi yöntemlerle gerçekleştiğidir. Şiddet eylemleri, diğer araçların yanı sıra sohbet odaları, bloglar, e-posta, kısa mesajlar, anlık mesajlaşma ve cep telefonları aracılığıyla da gerçekleştirilebilmektedir. Ayrıca, Facebook, Instagram, Whatsapp ve Twitter gibi sosyal ağ siteleri ve uygulamaları, dünya çapında yaygın kullanımları nedeniyle bu teknolojilere örnek olarak gösterilebilir. Zorba, bu uygulamaları kullanarak kimliğini gizleyebilir veya çok sayıda sahte kimlik oluşturarak mağdurla çeşitli şekillerde etkileşime girebilir (Yıldızcaç & Demir, 2021).

Araştırmalara göre, bu tür istismar mağdurları, kendilerini korumak için genellikle saldırganı yasaklamak, kullanıcı hesabı şifrelerini değiştirmek, cep telefonu numaralarını değiştirmek, hizmet sağlayıcıyla temasa geçmek ve polise şikâyetinde bulunmak gibi stratejilere başvurmaktadır. Bu stratejilerin yanı sıra mağdur, saldırganı uyarma, yardım isteme, benzer davranışlar sergileyen kişi ya da kişilere benzer tepkiler verme, sanal alanı terk etme veya görmezden gelmeyi tercih etmektedir. Dijital şiddete maruz kalan bireyler, maruz kaldıkları istismar hakkında konuşmak konusunda isteksizdir. Bu durumu başkalarına anlatırlarsa işlerin daha da kötüye gideceğini düşünürler. Bu durumda mağdur kendini huzursuz hissedebilir ve olayın daha da kötüye gidip başka insanlara zarar verebileceğinden endişe edebilir (Pekşen Süslü, 2016; Oğuz Özgür, 2022).

Temel özellikleriyle aktarılan dijital şiddet olgusu, yaş fark etmeksizin dijital araçları ve interneti kullanan her birey için geçerli bir tehdittir. Literatürde dijital şiddeti konu alan çalışmalarda yaşlıların deneyimleri

takip edildiğinde, bu olgunun her yaş grubu için benzer eylemlerle geçerli olduğu anlaşılmaktadır.

Çalışmada, yaşlıların dijital iletişim araçlarını ve uygulamalarını kullanırken maruz kaldıkları dijital şiddet eylemleri 'gri dijital şiddet' olarak adlandırılmaktadır. Kimi çalışmalarda yaşlıları ilişkilendiren sorunları daha dikkat çekici kılmak, akılda kalıcılığı artırmak amacıyla bu nüfusu betimlerken "gri" rengiyle ilgili bir kavramsal kullanıma gidildiği gözlenmiştir (Millward, 2003; Lockwood, 2003; Moseley & Dessinger, 2008). Bundan dolayı yaşlıları hedef alan dijital şiddet sorununun bu yöntemle dikkat çekici kılınması hedeflenmiştir.

Yaşlıların da çevrimiçi zamanlarında dijital şiddetle ilgili sorunlar yaşadığı bilinmekle birlikte (Noiklueb vd., 2022; Chan, Cheung, Benbasat, Xiao & Lee, 2023), genç yaşta bireylerle kıyaslandığında yaşlı bireylerin dijital şiddeti deneyimle oranları daha düşük görünmektedir. Bunun önemli sebeplerinden biri yaşlıların daha genç olanlara kıyasla çevrimiçi ortamda görece daha az vakit geçiriyor olmalarıdır (Barındık, 2021; Oğuz Özgür & Özkul, 2022; Kaplan, 2022). Fakat çeşitli amaçlar için çevrimiçi uygulamaları kullanıyor olmaları onları da dijital şiddet riski altında bırakmaktadır.

Dijital araçları, interneti ve sosyal medyayı düzenli olarak kullanan yaşlı yetişkinlerin büyük çoğunluğu ayrımcı, tehdit, hakaret veya nefret söylemi içeren ya da dolandırma amaçlı karşılaşmalarla karşılaşmaktadır. Buna ek olarak, ilgili araştırmalar yaşlıların sanal dünyada kimlik hırsızlığı, kredi kartı dolandırıcılığı, e-posta ve mesajlarda uygunsuz içerik gönderilmesi gibi gri dijital şiddet vakalarına da maruz kaldıklarını ortaya koymaktadır. Bu davranışların yaşlılarda kaygıya yol açtığı, uyumalarını zorlaştırdığı ve hatta bazı durumlarda para kaybetmelerine neden olduğu bilinmektedir (Murray & DeVos, 1997; Arfi & Agarwal, 2013; URL2, 2018; Zain, 2020; Gallecher & Bright, 2021).

Özellikle yaşlıların dijital teknoloji kullanımı konusunda yeterince bilgili olmadıklarının düşünülmesi ve savunmasız olarak görülmeleri, bu bireyleri hedef alan failleri dolandırıcılık ya da istismar konusunda cesaretlendirmektedir (Murray & DeVos, 1997). Aktarılan bir örnekte, yaşlı bireylerin akrabaları ya da aile ile etkileşimde kalmak amacıyla kullandıkları sosyal medya uygulamaları aracılığıyla bir failin acil bir durumda yaşlı bireyin tanıdığı gibi davranıp para istediği dolandırıcılıkların kapılarını açtığı bildirilmektedir (Pew Research Center, 2012).

Sanal ortamda yaşlılara yönelik sıklıkla yer bulan yaş ayrımcılığı söylemleri/eylemleri de yaşlı bireylerin interneti ve sosyal medyayı isteği doğrultusunda kullanma motivasyonunu olumsuz etkilemektedir (Phelan, 2018; Zain, 2020). Hatta yaşlı bireyin kendini özgürce ifade etmek ve taleplerini karşılayacak ortamlarda bulunmak arzusu, yaş ayrımcılığına uğrama kaygısı sebebiyle 'toplumca istendik yönde' biçim değiştirmektedir (Akbuğa, 2023). Aslında özgür olma hedefiyle bulunulan sanal ortam bu eylemlerden dolayı yaşlı birey için baskı aracı haline gelmektedir.

Yaşlıların dijital teknolojiyi kullanmalarına dair önemli bir motivasyon olan sosyalleşme ihtiyacı da doğru yönetilmediğinde gri dijital şiddete davetiye çıkara-

bilmektedir. Yalnızlıktan kurtulmak amacıyla yoğun biçimde çevrimiçi ortamda vakit geçirmek ve güvenli olmayan uygulamaları kullanmak, olumsuz içerikli web sayfalarını ziyaret etmek üstelik kişisel bilgilerini bu platformlarda yayımlamak, yaşlıyı hedef haline getirebilmektedir (URL3; Baig, 2013). Çevrimiçi olduğu sürede yaşlının sanal ortamda bilinçli biçimde hareket etmesi önemlidir.

4.SONUÇ

Sonuç olarak araştırmaların da gösterdiği üzere, teknolojiyle diğer yaş gruplarına göre daha geç tanışmaları nedeniyle genel olarak dezavantajlı durumda olsalar da yaşlıların bu ürünleri nasıl kullanacaklarını öğrenme talepleri her geçen gün artmaktadır. Bundan dolayı, teknolojik ürünler tasarlanırken, yaşlıların yeni teknolojileri kullanırken veya öğrenirken korku veya endişe yaşamamaları için yaşlanmayla ilişkili kayıplar göz önünde bulundurulmalıdır.

Yaşlıların dijital teknolojilerin avantajları ve nasıl güvenli kullanacakları konusunda bilgilenmeye ve farkındalık kazanmaya ihtiyaçları vardır. Bu sebepten dolayı ilgili kurum/kuruluşlarca yaşlılara uygun yöntemlerle dijital okuryazarlık eğitimleri verilmelidir. Bu, yaşlıların aktif bir şekilde yaşlanmalarını, bu öğelere daha kolay uyum sağlamalarını ve dijital dünyada güvenli biçimde başkalarıyla etkileşime girmelerini sağlayacaktır. Ayrıca dijital şiddet olgusuna dair tüm yaşta bireylerin olduğu gibi yaşlıların bilinçlendirilmeleri gerekmektedir.

Literatür taraması sürecinde yaşlıların, teknoloji kullanımlarına odaklanan ulusal ve uluslararası araştırmaların görece ilgili soruları yanıtladığı gözlenirken, dijital şiddet ve benzeri olumsuz deneyimlerine odaklanan araştırmaların sığ kaldığı gözlenmiştir. Nitel ve nicel yöntemlerle planlanarak zenginleştirilecek araştırmalarla yaşlıların dijital şiddet deneyimlerinin aydınlatılması, bu konuya dair daha fazla veri elde edilmesi önerilmektedir. Bu veriler aracılığıyla günümüz çevrimiçi yaşlıları için önemli bir tehdit olan gri dijital şiddete dair etkili mücadele yöntemleri geliştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Acar, Ç. (2015). *Anne ve Babaların İlkokul, Ortaokul ve Lise Öğrencisi Çocukları ile Kendilerinin Dijital Okuryazarlıklarına İlişkin Görüşleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Adler, R. P. (2002). The age wave meets the technological wave: Broadband and older Americans. <http://www.senior.net.org/php/default.php?PageID=6694>. Erişim Tarihi: 29.01.2024
- Akbuğa, F. (2023). Yaşlı bireylerin sosyal ağlardaki 'dijital suskunluğu'. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(62), 328-345. DOI:10.29228/SOBIDER.67696.
- Akyazı, A. (2018). Dijitalleşen ticaret: yaşlı dostu e-ticaret siteleri üzerine bir araştırma. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 8(4), 602-614.
- Anderson, M. & Perrin, A. (2017). Tech adoption climbs among older adults. *Pew Research Center*. <https://www.pewresearch.org/internet/2017/05/17/tech-adoption-climbs-among-older-adults/>. Erişim Tarihi: 29.01.2024
- Arfi, N., & Agarwal, S. (2013). Assessment of types of cyber crime faced by elderly across residence. *International Journal of Engineering and Science*, 2(6), 1-3.
- Arklan, Ü., Rençber, H. ve Kartal, N. Z. (2020). Dijital Çağın Yeni Sarmalı: Sosyal Medya Bağımlılığı. H. H. Aygül ve E. Eke (Ed.), *Dijital Bağımlılık ve E-Hastalıklar İçinde* (s. 61- 84), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Baig, M. (2013). Elder abuse and technology. https://www.huffpost.com/entry/elder-abuse-and-technolog_b_3605646. Erişim Tarihi: 29.01.2024
- Bakır, A., & Kalkan, M. (2019). Siber flört istismarı, beden imgesi ve benlik saygısı arasındaki ilişki. *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2(2), 52-72.
- Barındık, G. (2021). Dijitalleşen Medya ve Yarattığı Yeni Şiddet Alanı: Dijital Şiddet. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Barliskal, J., Szuster, A., & Winiewski, M. (2013). Cyber bullying among adolescent bystanders: role of the communication medium, form of violence and empathy. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 23, 37-51.
- Başpınar, A., Şengelen, M., & Aslan, D. (2020). Halk sağlığı bakışıyla yaşlı bireylere yönelik yaş ayrımcılığı (ageism): kavramsal çerçeve ve önleme yaklaşımları. *ESTÜDAM Halk Sağlığı Dergisi*, 5(2), 334-345.
- Bayram, M. N., & Arıcı, A. (2021). Yaşlılıkta dijital çağı yakalamak. *Ufuk Ötesi Bilim Dergisi*, 21(2), 367-390. doi:10.54961/uobild.1038116.
- Bınark, M., & Bayraktutan, G. (2013). *Ayın Karanlık Yüzü: Yeni Medya ve Etik*. İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Bosma, E., Giezen-Biegstraaten L., Spaltman, M., & Stephan, C. (2000). Seniors and Technology. *Groningen Kitz*, 16-22.
- Cangöz, B. (2009). Yaşlılıkta bilişsel ve psikolojik değişim. *Türk Geriatri Dergisi*, 19, 99-104.
- Chan, T. K. H., Cheung, C. M. K., Benbasat, I., Xiao, B., & Lee, Z. W. Y. (2023). Bystanders join in cyberbullying on social networking sites: the deindividuation and moral disengagement perspectives. *Information Systems Research*, 34(3), 828-846.
- Çataloğlu, S. (2018). Yaşlılık, değer ve teknoloji. *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 27-35.
- Çetin, F. H., Uçar, H. N., Ersoy, S. A., Kılınç, K., Güler, H. A., & Türkoğlu, S. (2019). Kaygı bozukluğu olan ergenlerde siber zorbalık ve siber mağduriyet: kontrollü bir çalışma. *Çukurova Medical Journal*, 44, 133-139.
- Çetin, M., & Özgiden, H. (2013). Dijital kültür sürecinde dijital yerliler ve dijital göçmenlerin twitter kullanım davranışları üzerine bir araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 2(1), 172-189.

- Çınar, Ö. (2021). Sosyal medyada şiddet. *Journal of Management Theory and Practices Research*, 2(1), 37-44.
- Demir Erbil, D., & Hazer, O. (2021), Kuşaklararası dayanışma açısından yaşlıların dijital okuryazarlık deneyimleri üzerine nitel bir çalışma. *Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(2), 271-298. <https://doi.org/10.11616/basbed.vi.897599>.
- Dirimen Arıkan, G., Işık, I., Ayaz, V., & Can, I. (2018). Siber zorbalık ve önlenmesi. N. Sargın (Ed.), *Sanal Alem/Medya Şiddeti* (s. 157-187). Ankara: Hegem Yayınları.
- Duran, E., & Özen, N. (2018). Türkçe derslerinde dijital okuryazarlık. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 3(2), 31- 46.
- Ekici, S. K., & Gümüş, Ö. (2016). Yaşlılıkta teknolojinin kullanımı. *Ege Tıp Dergisi*, 55(0), 26-30. DOI:10.19161/etd.344199.
- Erendağ Sümer, F. (2017). Sosyal medya kullanım pratikleri üzerine ampirik bir araştırma. *Global Media Journal TR Edition*, 8(15), s.166-181.
- Foster, S., Pangle, A., Schrader, A., Wei, J. Y., & Azhar, G. (2016). Adaptations in the age of technology in seniors. *Gerontologist*, 56. 528-528. DOI:10.1093/geront/gnw162.2135.
- Francis, J., Ball, C., Kadylak, T., & Cotten, S. R. (2019). Aging in the digital age: Conceptualizing technology adoption and digital inequalities. B. B. Neves, & F. Vetere, (Eds). In *Ageing and Digital Technology*, (pp. 35-49). Singapore: Springer.
- Gallacher, J., & Bright, J. (2021). Hate Contagion: Measuring the Spread and Trajectory of Hate on Social Media. <https://www.preprints.org/>. Erişim Tarihi: 29.01.2024
- Gonzales, G. C., Sharma, P. N., & Galletta, D. F. (2012). The antecedents of the use of continuous auditing in the internal auditing context, *International Journal of Accounting Information Systems*, 13, 248-262.
- Gönül, T. (2023). *Sosyal öğrenme kuramı perspektifinden ortaöğretim öğrencilerinin şiddet algılarının incelenmesi (Konya örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karatay Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Konya.
- Görgün Baran, A. (2008). Yaşlılıkta sosyalizasyon ve yaşam kalitesi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 2, 86-97.
- Görgün Baran, A. (2017). Yaşlanma ve modern toplum: Küreselleşme, kentleşme ve dijital yaşam. İ. B. Akçakaya & E. Özmete (Eds.). *Türkiye Aktif ve Sağlıklı Yaşlanma Zirvesi-2017*. Ankara: T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Geliştirilmesi Genel Müdürlüğü ve Ankara Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (YAŞAM).
- Görgün Baran, A., Koçak Kurt, Ş., & Serdar Tekeli, E. (2017). Yaşlıların dijital teknolojileri kullanım düzeyleri üzerine bir araştırma. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 45, 1-24.
- Hargittai, E., & Dobransky, K. (2017). Old dogs, new clicks: Digital inequality in skills and uses among older adults. *Canadian Journal of Communication*, 42(2). 195-212. doi:10.22230/cjc.2017v42n2a3176.
- Hargittai, E., Piper, A. M., & Morris, M. R. (2019). From internet access to internet skills: digital inequality among older adults. *Universal Access in the Information Society*, 18(4), 881-890. doi:10.1007/s10209-018-0617-5.
- Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2015). *Bullying Beyond The Schoolyard: Preventing And Responding To Cyberbullying*. California: Corwin Press.
- Holmes, D. (2005). *Communication Theory: Media, Technology and Society*. London: Sage Publication.
- İçli, G. (2016). Sosyal statü ve rol bağlamında yaşlılık, H. Ceylan (Ed.), *Yaşlılık Sosyolojisi* (s.41-60), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- İnce, E. H. (2022). *Erken dönem uyum bozucu şemalar ve dijital flört şiddeti arasındaki ilişkide olumlu duygu düzenleme gücü ve olumsuz duygu düzenleme gücünün aracı rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Jimoyiannis, A., & Gravani, M. (2011). Exploring adult digital literacy using learners' and educators' perceptions and experiences: The Case of the second chance schools in Greece. *Journal of Educational Technology ve Society*, 14(1), 217-227.
- Kalınkara, V., & Sarı, İ. (2018). Yaşlıların bilgi teknolojileri kullanımı ve yaşam doyumu: Potansiyel ve engeller, ergonomik yaklaşım. *Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi*, 6(ÖS: Ergonomi 2017), 1-13.
- Kalınkara, V., Başbüyük G. Ö., & Ay, F. (2016). Yaşlıların gerontolojik ürünleri kabule yönelik tutumları. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 9(2), 1-19.
- Kaplan, G. (2022). *Gençler Dijital Flört Şiddetinin Toplumsal Cinsiyet Algısı ve İnternet Bağımlılığı İlişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karabulut, B. (2015). Bilgi toplumu çağında dijital yerliler, göçmenler ve melezler. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 11-23.
- Karasoy, G. & Yıldırım, B. (2023). Yaşlılara yönelik dijital teknolojiler ve sosyal hizmet uygulamaları geronteknolojik sosyal hizmet uygulamasını doğurabilir mi? *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 34(3), 727-742. DOI: 10.33417/tsh.1084299.
- Karcı, H. D. (2020). Dijital şiddet namı diğer siber zorbalık. B. Urhan & A. Güdekli (Ed.), *Şiddet*. (s. 215-233). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Kurniawan, S. (2006). An exploratory study of how older women use mobile phones. *Lecture Notes in Computer Science*, 4206, 105-122.
- Law, D., Shapka, M., Hymel, S., Olson, B. F., & Waterhouse, T. (2012). The changing face of bullying: an empirical comparison between traditional and internet bullying and victimization, *Computers in Human Behavior*, 28, 226-232.
- Lee, B., Chen, Y., & Hewitt, L. (2011). Age differences in constraints encountered by seniors in their use of computers and the Internet. *Computers in Human Behavior*, 27(3), 1231-1237. DOI:10.1016/j.chb.2011.01.003.

- Leist, A. K. (2013). Social media use of older adults: a mini-review. *Gerontology*, 59, 378-384.
- Lockwood, N. R. (2003). The aging workforce: The reality of the impact of older workers and eldercare in the workplace. *HR Magazine*, 48(2), 1-11.
- Lumsden, K., & Harmer, E. (2019). *Online Othering: Exploring Digital Violence and Discrimination On The Web*. Basingstoke: Palgrave MacMillan.
- Mason, K. L. (2008). Cyberbullying: A preliminary assessment for school personnel. *Psychology in the Schools*, 45(4), 323-348.
- McKenna, K. Y. A. (2008). Influences on the nature and functioning of online groups. A. Barak (Eds.) *Psychological Aspects of Cyberspace: Theory, Research, Applications*. Cambridge: Cambridge University Press. (pp.228-242). DOI:10.1017/CBO9780511813740.011
- Meethongjana, K., & Tachpetpaiboonb, N. (2015). Competency-based training to develop basic computer skills for the elderly: a case study of the dutit community, Bangkok, Thailand. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 197, 2520-2525.
- Millward, P. (2003). The "grey digital divide": Perception, exclusion and barriers of access to the Internet for older people. *First Monday*, 8(7). DOI:10.5210/fm.v8i7.1066.
- Moseley, J. L., & Dessinger, J.C. (2008). Older worker-learners (OWLS) are here... and they are here to stay. *Performance Improvement*, 47(10), 5-8.
- Murray, L., & DeVos, D. (1997). The escalating problem of elder abuse. *Radiologictechnology*, 68(4), 351-354.
- Neves, B. B., & Vetere, F. (2019). Ageing and emerging digital technologies. B.B. Neves & F.Vetere, (Eds.), *Ageing and Digital Technology*, (pp. 1-14), Singapore: Springer.
- Noiklueb C., Boonlue S., & Srikaew D. (2022). Development of cyber wellness assessment model for Thai elderly population. *2022 International Conference on Digital Government Technology and Innovation (DGTi-CON)*, Bangkok, Thailand.
- Ocak, G., & Karakuş, G. (2018). Öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık öz-yeterliliği ölçek geliştirme çalışması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(5), 1427-1436.
- Oğuz Özgür, H. (2022). *Risk Toplumu Bağlamında Kuşaklararası Boyutta Şiddetin Değişen Yüzü: Dijital Şiddet*, Yayımlanmamış Doktora Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Oğuz Özgür, H., & Özkul, M. (2022). Risk toplumunda kuşakların yeni şiddet deneyimi: Dijital şiddet. *Turkish Studies*, 17(3), 551-568. DOI:10.7827/TurkishStudies.62045.
- Oğuz Özgür, H., & Özkul, M. (2023). Dijital şiddeti farklı kuşakların anlatıları üzerinden okumak. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 51, 356-373. DOI:10.52642/susbed.1289590.
- Olson, K. E., O'Brien, M. A., Rogers, W. A., & Charness, N. (2011). Diffusion of technology: frequency of use for younger and older adults. *Ageing International*, 36(1), 123-145.
- Olweus, D. (2013). School bullying: Development and some important challenges. *Annual Review of Clinical Psychology*, 9(1), 51-80.
- Önür, N. & Kalaman, S. (2016). Dijital gündelik yaşam: Yeni toplumsallıklar ve dijital yabancılaşma. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(35), 269-289.
- Özbek, Ç., Ulubey, Ö., Adnan, M., & Kocatürk Kapucu, N. (2023). Yaşlılara yönelik dijital yetkinlik envanterinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 57, 98-122.
- Özkan, Y., & Purutçuoğlu, E. (2010). Yaşlılıkta teknolojik yeniliklerin kabulünü etkileyen sosyalizasyon süreci. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 23(23), 37-46.
- Paul, G., & Stegbauer, C. (2005). Is the digital divide between young and elderly people increasing? <http://www.firstmonday.dk/ojs/index.php/fm/article/view/1286/126#author>. Erişim Tarihi: 29.01.2024
- Pecchioni L. L., Wright K. B., & Nussbaum, J. F. (2005). Life span communication. LEA: Mahwah, New Jersey.
- Pekşen Süslü, D. (2016). *Lise Öğrencilerinde Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Benlik Saygısı Anne, Baba ve Akran İlişkileri Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Pew Research Center. (2012). <https://www.pewresearch.org/internet/files/oldmedia/Files/Reports/2010/Pew%20Internet%20and%20Social%20Media.pdf>. Erişim Tarihi: 29.01.2024
- Phelan A. (2018). Researching ageism through discourse. L. Ayalon & C. Tesch-Römer (Eds.) *Contemporary Perspectives On Ageism*. (pp. 547-562) Berlin: Springer.
- Polat, O. (2021). *Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Prensky, M. (2001). Digital natives, digital immigrants, *MCB University Press*, 9(5), 1-6.
- Rosenthal, R. L. (2008) Older computer-literate women: Their motivations, obstacles, and paths to success, *Educational Gerontology*, 34(7), 610-626. DOI: 10.1080/03601270801949427
- Selwyn, S., Gorard, S., & Furlong, J. (2003). Older adults use of information and communications technology in everyday life. *Ageing & Society*, 23, 561-582.
- Shapira, N., Barak, A., & Gal, I. (2007). Promoting older adults' well-being through internet training and use. *Ageing and Mental Health*, 11(5), 477-484. DOI:10.1080/13607860601086546.
- Singapore Ministry of Education, (2014). 2014 Syllabus Cyber Wellness Secondary. Student Development Curriculum Division. <https://libris.nie.edu.sg/sites/default/files/2014-cyber-wellness.pdf>. Erişim Tarihi: 29.01.2024
- Sütlüoğlu, T. (2020). Orta yaş ve üzerindeki bireylerde dijital eşitsizliğin görünümüleri: Erişim eşitsizlikleri

- ve kullanım farklılıkları. M. Fiğan & Y. Dede Özdemir (Ed.), *Dijital Kültür Dijital Eşitsizlikler ve Yaşlanma* (s. 215-246). Alternatif Bilişim.
- Şentürk, Ü. (2018). *Yaşlılık Sosyolojisi Yaşlılığın Toplumsal Yörüngeleri*. Bursa: Dora Yayınevi.
- Tekedere, H., & Arpacı, F. (2016). Orta yaş ve yaşlı bireylerin internet ve sosyal medyaya yönelik görüşleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2, 377-392.
- Terkeş, N., & Bektaş, H. (2016). Yaşlı sağlığı ve teknoloji kullanımı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(4), 153-159.
- Tuna Uysal, M. (2020). Yaşlı bireylerin sosyalleşmesinde dijital teknolojinin rolü: dijital yaşlılar üzerine bir çalışma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 50, 43-59.
- Türk, B., & Şenyuva, G. (2021). Şiddet sarmalı içinden siber zorbalık: bir gözden geçirme. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 462-479. DOI:10.21733/ibad.901032
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2023a). İstatistiklerle Yaşlılar 2022, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=%C4%B0statistiklerle-Ya%C5%9Fl%C4%B1lar-2022-49667&dil=1#:~:text=Ya%C5%9Fl%C4%B1%20n%C3%BCfus%20olarak%20kabul%20edilen,9%2C9'a%20y%C3%BCkseldi>. Erişim Tarihi: 29.01.2024
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2023b). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2023, [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2023-49407](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2023-49407). Erişim Tarihi: 29.01.2024
- Uçak, O. (2021). Kültürlerarası iletişimde tek kültüre doğru: Dijital kültür. *Communication and Technology Congress* (s. 215-230). İstanbul.
- Umutlu, S., & Tekin Epik, M. (2019). Türkiye'de yaşlı nüfus ve sosyal politika uygulamaları. *Sosyal ve Beşeri Bilimleri Dergisi*, 11(1), 29-43.
- United Nation (UN) (2022). World Population Prospects 2022, <https://population.un.org/wpp/>. Erişim Tarihi: 29.01.2024
- URL1, We Are Social, (2023). The changing world of digital in 2023, <https://wearesocial.com/uk/blog/2023/01/the-changing-world-of-digital-in-2023/>. Erişim Tarihi: 29.01.2024
- URL2, Elder Abuse in India (2018). Changing cultural ethos and impact of technology. <https://www.helpageindia.org/wp-content/uploads/2018/06/ELDER-ABUSE-IN-INDIA-2018-A-HelpAge-India-report.pdf>. Erişim Tarihi: 29.01.2024
- URL3, Elder Abuse Prevention Program, <https://www.ioaging.org/collaborations-elder-protection/elder-abuse-prevention>. Erişim Tarihi: 29.01.2024
- World Health Organisation (WHO). (2020) Decade of healthy ageing 2021-2030 https://cdn.who.int/media/docs/default-source/decade-of-healthy-ageing/decade-proposal-final-apr2020-en.pdf?sfvrsn=b4b75ebc_28. Erişim Tarihi: 29.01.2024
- Yengin, D. (2019). Teknoloji bağımlılığı olarak dijital bağımlılık. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 9(2), 130-144.
- Yıldırım Becerikli, S. (2013). Kuşaklararası iletişim açısından yeni iletişim teknolojilerinin kullanımı: ileri yaş grubu üzerine bir değerlendirme. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 44, 19-31. DOI:10.17064/iüifhd.85167.
- Yıldırım, B., & Kılıç, C. (2021). Dijital okuryazarlık odağında eleştirel bir bakış (düşünme) ve değerlendirme. S. Yıldırım, D. Çakmak Karapınar & L. Bayındır (Ed.). *Dijital Okuryazarlık* (s. 198-211). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Yıldızca, B., & Demir, F. (2021). Siber zorbalık üzerine nitel bir araştırma. *Sosyal Sağlık Dergisi*, 1(1), 116-139.
- Yorulmaz, D. S., & Karadeniz, H. (2022). Siber şiddetin önlenmesine yönelik tedbirler ve hemşirelerin rolü: geleneksel derleme. *Türkiye Klinikleri Journal of Nursing Sciences*, 14(1), 232-238.
- Yüceer Kardeş, T., & Akgül Gök, F. (2020). Dijital bağımlılık ve satır yaklaşımı bağlamında iletişim. H. H. Aygül, E. Eke (Ed.), *Dijital Bağımlılık ve Hastalıklar* (s.105-124), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Zain, A. (2020). Yaşlanma dostu akıllı telefonlar: Yaşlıların akıllı telefon 'kullanabilirliğini' anlamak için tasarım ve kullanıcı arayüzü analizi. M. Fiğan & Y. Dede Özdemir (Ed.), *Dijital Kültür Dijital Eşitsizlikler ve Yaşlanma* (s. 297-313). Alternatif Bilişim.